

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Türkiye’de Kamu Bankacılığının Sosyal Politika İşlevleri

| Yüksek Lisans Tezi

Derya Şahin

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı
Ankara, 2025

Türkiye’de Kamu Bankacılığının Sosyal Politika İşlevleri

Derya ŞAHİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kürşat TUTAR

Tez Jürisi

Doç. Dr. Mehmet Atilla GÜLER

Doç. Dr. Kürşat TUTAR

Doç. Dr. Ömer Can ÇEVİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

Ankara – 2025

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Derya ŞAHİN

25/07/2025

ONAY

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Derya ŞAHİN tarafından hazırlanan Kamu Bankacılığının Sosyal Politika İşlevleri Başlıklı tez çalışması 25/07/2025 tarih ve saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak KABUL edilmiştir.

Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):

Doç. Dr. Mehmet Atilla GÜLER

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):

Doç. Dr. Kürşat TUTAR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):

Doç. Dr. Ömer Can ÇEVİK

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Kabul

Ret

☒☐☒☐☒☐

Türkiye’de Kamu Bankacılığının Sosyal Politika İşlevleri

Derya ŞAHİN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Kürşat TUTAR

**T.C. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı
2025, Ankara**

ÖZET

Türkiye’de kamu bankacılığı yalnızca finansal ürün ve hizmet sunan bir kurum olmanın ötesinde aynı zamanda sosyal konularda da sorumluluk üstlenerek sosyal politikaları uygulayıcı ve taşıyıcı bir kurum olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kamu bankaları, devletin sosyal politika hedefleri gerçekleştirilirken finansal köprü niteliğinde faaliyet göstermektedir. Kamu bankacılığı, kâr amacı gütmeyen, faaliyetlerini sosyal kalkınma çerçevesinde düzenleyen ve geliştiren bir bankacılık türüdür. Türkiye’de kamu bankaları, kamu yararı ve sosyal kalkınmayı hedef edinerek sosyal politikaların toplum ile entegrasyonunda önemli rol oynamaktadır. Çalışmada, kamu bankacılığının sürdürmüş olduğu sosyal politika işlevlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de faaliyet gösteren kamu mevduat bankalarından Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası, Halk Bankası’nda görev yapan on farklı yönetici/üst düzey yönetici seçilerek nitel araştırma gerçekleştirilmektedir. Yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilerek elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmektedir. Çözümlenen bulgulara göre, kamu bankaları yalnızca finansal ürün ve hizmet sunan kurumlar değil, kamu bankaları sosyal politika amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için doğrudan ve dolaylı olarak hizmet sunan finansal kuruluşlardır. Türkiye’de kamu bankacılığı, dezavantajları grupların finansal hayat için entegrasyonunu sağlamak amacıyla kredilendirme, erişilebilirliğin artırılması, kriz ve olağanüstü durumlarda hızlı aksiyon alınması gibi konularda kamu bankalarının aktif rol üstlendiği tespit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal politika, Kamu bankacılığı, Kredilendirme, Finansal kapsayıcılık.

The Social Policy Functions of Public Banking in Türkiye

Derya SAHIN

Master's Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kursat TUTAR

Ankara Hacı Bayram Veli University Graduate Education Institute

Department of Labour Economics and Industrial Relations

2025, Ankara

ABSTRACT

In Türkiye, public banking functions not only as a provider of financial products and services but also as an institution that assumes responsibility in social matters by acting as an implementer and facilitator of social policies. Public banks operate as financial bridges in the realization of the state's social policy objectives. Public banking is characterized as a type of banking that is not solely profit-oriented but is instead organized and developed within the framework of social development. Public banks in Türkiye aim to serve the public interest and support social development, thereby playing a significant role in integrating social policies into society. This study aims to examine the social policy functions carried out by public banks. Within this framework, a qualitative research method is employed by conducting in-depth interviews with ten different managers or senior executives working at Türkiye's public deposit banks—Ziraat Bank, VakıfBank, and Halkbank. The data collected through a semi-structured interview form are analyzed using the descriptive analysis method. According to the findings, public banks are not merely financial service providers; they are financial institutions that directly and indirectly support the implementation of social policy objectives. In Türkiye, public banking plays an active role in providing credit to disadvantaged groups, improving accessibility, and responding swiftly during crises and extraordinary situations—thereby contributing to the integration of these groups into financial life.

Keywords: Social policy, Public banking, Lending, Financial inclusion.

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecim boyunca çalışmamın hazırlanması ve nihai haline ulaşması hususunda bilgi ve birikimiyle bana yol gösteren, sabırla beni motive eden ve her konuda destekleyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Kürşat Tutar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın en önemli kısmını oluşturan nitel araştırma kısmı için destek ve yardımlarını esirgemeyen başta mensubu olduğum T.C. Ziraat Bankası ailem olmak üzere tüm kamu bankalarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecim boyunca benimle birlikte aynı süreci yaşayan ve her koşulda yanımda olan dostum İpek Satıoğlu ve hayatımda yer alan tüm dostlarıma bu süreçte yanımda oldukları için ve fedakarlıklarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Hayatım boyunca desteklerini kesintisiz bir şekilde hissettiğim canım aileme minnettarlığımı sunmak isterim. Her adımında arkamda durarak elinden gelenin fazlasını yapan babam Erhan Şahin'e, bu süreçte çalışmama odaklanabilmem için en az benim kadar emek veren annem Nuran Şahin'e, her zaman ve her konuda varlığını yanımda hissettiğim ablam Cansu Ceylan'a minnettarlığımı belirtmek isterim. Tez sürecinde ilgimi istemeden de olsa zaman zaman eksiltmek zorunda kaldığım kardeşim Emir Şahin'den ise özür dilemek isterim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Özet	iv
Abstract	v
Teşekkür	vi
İçindekiler.....	vii
Tabloların Listesi.....	ix
Şekillerin Listesi.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. TEORİK ÇERÇEVE	5
2.1. Sosyal Politika Kavramı.....	6
2.2. Sosyal Politika Disiplininin Ortaya Çıkışı ve Gelişimini Etkileyen Süreçler	8
2.3. Sosyal Politika Kavramının Gelişiminde Etkili Olan Düşünce Akımları	9
2.4. Sosyal Politikanın Temel İşlevleri	14
2.4.1. Sosyal Koruma	14
2.4.2. Sosyal Yardım ve Destek	17
2.4.3. Gelir Dağılımının Desteklenmesi.....	21
2.4.4. Toplumsal Adalet ve Eşitlik.....	23
2.4.5. Toplumsal Refahın Artırılması.....	24
2.5. Sosyal Politikanın Aktörleri	27
2.5.1. Sosyal Politikanın Ulusal Aktörleri.....	27
2.5.2. Sosyal Politikanın Uluslararası Aktörleri.....	31
2.6. Bankacılık Kavramı ve Temel İşlevleri	36
2.7. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	39
2.7.1. Dünya’da Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	39
2.7.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	40
2.8. Türkiye’de Kamu Bankacılığı ve Tarihsel Gelişimi	46
2.8.1. Ziraat Bankası	47
2.8.2. Vakıflar Bankası.....	48
2.8.3. Halk Bankası	48
2.9. Kamu Bankalarının Kurulmasının Sebepleri	49
2.9.1. Siyasi Nedenler	49
2.9.2. Ekonomik Nedenler.....	51
2.9.3. Sosyal Nedenler.....	51

2.10. Kamu Bankacılığının Banka Sektöründeki Payı	52
3. KAMU BANKACILIĞININ TEMEL FONKSİYONLARI VE SOSYAL POLİTİKA İLE İLİŞKİSİ.....	59
3.1. Sosyal Kalkınma Sağlama.....	59
3.1.1. Sosyal Amaçlı Kredilendirme	60
3.1.2. Altyapı Finansmanı	72
3.1.3. İstihdam Yaratma	73
3.2. Kamu Politikalarının Desteklenmesi ve Finansal İstikrar	74
3.2.1. Stratejik Sektörlerin Finansmanı	76
3.2.2. Kriz Dönemlerinde Kamu Bankalarının Müdahalesi	77
3.3. Finansal Hizmetlere Erişim ve Kapsayıcılık	81
3.3.1. Dezavantajlı Kişilere Yönelik Politikalar	82
3.3.2. Kırsal Alanlarda Yaşayan ve Düşük Gelirli Kesimlere Yönelik Politikalar	83
3.3.3. Dijitalleşme ile Erişilebilirliğin Artırılması	84
4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ.....	89
4.1. Tez Konusu	89
4.2. Tezin Amacı	90
4.3. Araştırmanın Yöntemi.....	90
4.4. Araştırmanın Problematiği	92
4.5. Araştırmanın Örnekleme.....	92
4.6. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği	93
4.7. Araştırma İçin Gerekli İzinlerin Alınması	94
4.8. Araştırmanın Bulguları.....	94
4.8.1. Sosyal Devletin Aracı Kuruluşu Olarak Kamu Bankalarının Gerekliliği	94
4.8.2. Kırılgan Kesimlerin Önceliklendirilmesi	96
4.8.3. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Ürün ve Hizmetler.....	99
4.8.4. Kamu Bankalarının Kriz ve Olağanüstü Dönemlerde Finansal Erişim ve Desteği	101
4.8.5. Kamu Bankalarının Finansal Kapsayıcılığı.....	102
4.8.6. Dijitalleşmenin Önemi	104
5. SONUÇ.....	107
Extended Abstract	113
Kaynakça	117
Ekler	127
Özgeçmiş	131

TABLoların LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardım Programları.....	19
Tablo 2.2. Sıralı %20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı (%), 2015-2024.....	21
Tablo 2.3. Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Gini Katsayısı, P80/P20 ve P90/P10 Oranları, 2015-2024.....	22
Tablo 2.4. Gelir Vergisine Tabi Gelirler	26
Tablo 3.1. Kamu Bankalarının KOBİ Kredileri (2025 Ocak).....	64

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Dünya Sosyal Koruma Kapsamı	17
Şekil 2.2. Toplam Aktif Büyüklüğün Sahipliğe Göre Gösterimi	53
Şekil 2.3. Bankaların Kârlılık Göstergeleri	54
Şekil 2.4. Toplam Kredilerin Banka Sahiplik Grubu Bazında Dağılımı.....	55
Şekil 2.5. Kredi Türlerinin Banka Sahiplik Grubuna Göre Dağılımı.....	56
Şekil 2.6. Banka, Şube ve Çalışan Sayıları (Aralık 2024)	58
Şekil 3.1. Kadın Girişimcilere Verilen Krediler ve Kullanıcı Sayıları	65
Şekil 3.2. Şube ve ATM Üzerinden Engelli Bankacılık Hizmetleri	86

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği üretim süreçlerindeki makineleşme, işçi sınıfının çalışma koşulları oldukça kötü bir hale getirmiştir. Sosyal politika kavramı ilk olarak emek ve sermaye sınıfının arasında çıkan çatışmayı önlemek, zor çalışma koşullarındaki işçi sınıfını korumak amacıyla devletin aldığı önlemler kapsamında ortaya çıkmaktadır. Başlangıçta işçi sınıfının sosyal sorunlarını ve refah seviyesini odağına alan sosyal politika kavramı zamanla kişi ve kapsamını genişleterek toplumun tamamını hedef alan bir kavram haline gelmiştir.

Klasik düşünce sisteminin hâkim olduğu dönemde devletin ekonomik ve sosyal hayata karşı müdahalesi reddedilmekte, piyasanın kendi haline bırakılması halinde ekonomik dengenin kendiliğinden sağlanacağı düşüncesi var olmaktaydı. 1929 Dünya Ekonomik Krizi ile bu düşüncenin varlığı gerçekliğini yitirmeye başlamış, ekonomik ve sosyal hayatta büyük çöküşler meydana gelmiştir. Farklı bir düşünce sistemi arayışına girilmesi sonucunda varlığını göstermeye başlayan Keynesyen düşünce sistemi ile ekonomik ve sosyal hayattaki devlet müdahalesi tüm dünyada kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin tarıma dayalı olan ekonomisi bu krizden oldukça etkilenmiş olup krizin olumsuz etkilerini giderebilmek için yoğun devlet desteğine ihtiyaç duyulmuştur. İktisadi devletçiliğin hâkim olduğu bu süreçte bankacılık sektöründe de kamu bankacılığının varlığı yoğun olarak hissedilmiştir. 1973 Petrol Krizi beraberinde gelen Neo-liberalizm düşünce sistemi Keynesyen politikalardan uzaklaşılmasının gerekliliğini vurgulayarak devlet müdahalesinin azaltılması gerektiğini gündeme getirmiştir. Türkiye'de petrol krizi sonrasında 1980 yılında istikrar ve ekonomik değişim programı uygulanmıştır. Banka sektörüyle yakın ilişkisi olan bu programda liberal ekonomi hakimiyeti net bir şekilde görülmüştür. Neo-liberal düşünce sisteminin hâkim olduğu ekonomilerde kamu etkinliğinin azaltılmasının etkileri bankacılık sektöründe de kendini göstermiştir. Kamu bankacılığının üstlenmiş olduğu rol ve sorumluluklar çerçevesinde piyasadaki etkinliğinin azalmaması toplumda yer alan dezavantajlı grupların finansal ihtiyaçlarının kapsayıcı bir şekilde gerçekleştirilmesi hususunda oldukça önemlidir.

Devlet, toplum refahı sağlamayı ve sosyal sorunları çözümlemeyi hedef alarak çeşitli sosyal politikalar yürütmektedir. Yürütülen sosyal politikalar, devletin ilgili kurum ve kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Yoksullukla mücadele, gelir dağılımının iyileştirilmesi, toplumsal eşitliğin sağlanması, sosyal adaletin sağlanması, dezavantajlı

grupların öncelikli hale getirilmesi ve korunması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi için çeşitli kamu politikaları uygulanmaktadır. Bu çerçevede, devletin kamu politikalarını gerçekleştirirken kullandığı finansal araçlarından biri olan kamu bankaları önemli rol ve sorumluluklar üstlenmektedir. Banka sektöründe önemli bir ağırlığı olan kamu bankaları, finansal faaliyetlerinin yanı sıra sosyal politika işlevlerinin de gerçekleştirildiği önemli aktörler olarak sosyal kalkınmaya ve kamu yararına yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir. Kamu bankaları, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal politikalarında çeşitli rol ve sorumluluklar üstlenmiş; piyasa mekanizması içinde hem finansal aracılık hem de sosyal destek işlevleriyle öne çıkmaktadır. Kamu bankalarının, sosyal politikaları destekleme kapasitesi kamu politikalarının finansmanında ve toplumsal grupların finansal sisteme erişiminin kolaylaştırılmasında belirli bir rol üstlenmektedir. Ancak bu rolün ne ölçüde toplumsal refahı artırdığı, sosyal adaleti desteklediği ve uzun vadeli sürdürülebilirlik sağladığı hususunda kapsamlı ve eleştirel değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurmayı ve kamu bankacılığına yönelik sosyal politika tartışmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de faaliyet gösteren kamu mevduat bankalarından Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası, Halk Bankası sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde aktif rol oynayan kuruluşlardır. Kamu bankalarının amacı yalnızca topluma finansal ürün ve hizmet sağlamak şeklinde olmayıp aynı zamanda devletin sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde finansal aracılık rolünü üstlenerek toplumsal refahın sağlanmasına katkı sağlamaktadırlar. Kamu bankaları, toplumda yer alan dezavantajlı gruplara uygun kredi imkânı sağlayarak dezavantajlı grubun finansal sisteme dahil olmalarını kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca, kamu bankalarının dezavantajlı kesim özelinde sağlamış oldukları uygun kredi olanakları sosyal kalkınmanın sağlanmasında da oldukça önemlidir. Kamu bankaları, özellikle tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesinde çiftçileri, KOBİ'lerin üretim faaliyetlerinin başlatmasında ve büyütmesinde girişimcileri büyük ölçüde destekleyerek ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Türkiye'deki kamu bankaları, kâr amacı güden finansal kuruluş olmanın ötesinde faaliyetlerini kamu yararı gözeterek gerçekleştirmektedirler. Bu bakış açısı doğrultusunda kamu bankaları, özellikle kriz ve olağanüstü dönemlerde ekonomik dalgalanmalara karşı tampon işlevi görerek ekonomik istikrarın sağlanmasına destek olmaktadır. Özellikle, pandemi döneminde sağlanan ürün ve hizmetler, kesintisiz erişim imkânı, bireylere ve işletmelere sağlanan uygun finansmanlar ülke ekonomisinin karşı karşıya kalacağı riskleri azaltmak için oldukça önemli rol oynamıştır.

Yaygın şube ve ATM ağına sahip olan kamu bankaları toplumun tamamına ürün ve hizmet sağlamayı hedef alarak finansal kapsayıcılığı artırmaya yönelik faaliyetler sürdürmektedir. Kırsal alanda yaşayan bireylerin ve o bölgede faaliyet sürmekte olan işletmelerin finansal sistem içerisine dahil olması bölgenin kalkınması ve gelir dağılımının iyileştirilmesi için oldukça önemlidir. Bu bağlamda, kamu bankaları kâr amacı gütmeyen bakış açıları doğrultusunda ülkenin her yerinde kesintisiz ürün ve hizmet sağlayarak faaliyet sürdürmektedir. Yaygın şube ve ATM ağına sahip kamu bankalarının erişilebilirlik kapsamında şubelerini ve ATM'lerini uyumlu hale getirmesi toplumda dezavantajlı konumda yer alan engelli bireylerin erişimi için de oldukça önemlidir. Toplumun tamamına eşit koşullarda ürün ve hizmet sağlanması kamu bankalarının temel hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, engelli bireylerin finansal sisteme erişimi hususunda birçok proje yönetilmekte ve kamu bankaları aktif bir şekilde projelere aktif katılım sağlayarak sunmuş olduğu ürün ve hizmetleri erişilebilirlik kapsamında uyumlandırmaktadır.

Kamu bankalarının sosyal politika kapsamında üstlenmiş oldukları rol ve sorumluluklar akademik literatürde yeterince ele alınmamaktadır. Bu durum, kamu bankalarının yalnızca ekonomik araçlar olarak değil, aynı zamanda sosyal politika uygulayıcısı aktörler olarak da değerlendirilmesi gerekliliğini gündeme getirmektedir. Bu çalışma, kamu bankacılığının sosyal politika kapsamındaki işlevlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak incelemeyi amaçlamaktadır. Sosyal politika ve kamu bankacılığı teorik çerçevede ele alınmış ardından aralarındaki ilişki veriler ışığında incelenecektir. Çalışmanın ilk bölümünde sosyal politika ve kamu bankacılığının teorik çerçevesi ele alınmakta sonraki bölümde ise sosyal politika ve kamu bankacılığının ilişkisi ele alınarak kamu bankacılığının sosyal politika işlevleri incelenmeye çalışılacaktır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla kamu bankalarında görev yapan on yönetici/üst düzey yönetici ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilerek kamu bankacılığının sosyal politika işlevlerine dair veriler elde edilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, mülakatlar sonucunda elde edilen bulgular betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilecektir. Bu verilerin betimsel analiz yöntemiyle incelenmesi, kamu bankalarının sosyal politika uygulamalarındaki rolünün daha sistematik bir şekilde ortaya konmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren kamu bankalarının sosyal politika kapsamında üstlenmiş oldukları rol ve sorumluluklar, bu rol ve sorumlulukları ne şekilde gerçekleştirdikleri, toplum üzerindeki yansımaları detaylı bir biçimde ele alınacaktır. Çalışma, kamu bankacılığının sosyal politikadaki işlevlerinin yalnızca tanımlanmasını

içermemekte aynı zamanda işlevlerin etkinliği ve ölçülebilirliğinin sorgulanması çalışmanın bilimsel katkısını artıracaktır.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Sosyal politika kavramı devletin toplum refahını sağlamak için aldığı kararların ve sürdürdüğü uygulamaların tamamını ifade etmektedir. *Devlet, aldığı kararlar ve sürdürdüğü uygulamalar ile toplumun sağlığını, eğitimini, güvenliğini, beslenmesini, korunmasını, barınmasını ve istihdamını sağlamaktadır* (Bedir, 2018: 3).

Sosyal politika, belirli seçimleri ve eylem kısıtlamalarını gösteren ideolojilerin ve değerlerin çekirdeğidir. Bir çalışma alanını ifade eden sosyal politika, sosyal refahın eş anlamlısı olarak tanımlanabilmektedir (HART, 1978: 11).

Literatüre dünyadaki ilk modern sosyal güvenlik örgütlenmesini gerçekleştiren Bismarck Almanyası aracılığıyla giren sosyal politika kavramı, politika yönelimli bir disiplin olarak şekillenmesinden dolayı net bir tanıma sahip olmamakla birlikte “emeğin fiziki ve kültürel yeniden üretimi çerçevesinde aile, piyasa ve devlet arasında gerçekleşen karşılıklı ilişkileri siyasi otorite ve kamu örgütlenmesi zemininde kavrayan” bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Özügurlu, 2003: 60, 61).

Çoban ve Özbesler, 2009: 33, sosyal politika kavramının ülkedeki bireylerin tamamını kapsadığını ancak işlevlerinden dolayı bakım ve korunmaya ihtiyaç duyan bireyleri özellikle hedef aldığını ve bu bireyler için eşitliği sağlamaya çalıştığını vurgulamaktadır. Ayrıca, ülkedeki her bir bireyin hayatlarını kaliteli devam ettirebilmesi için gerekli olan eğitim, sağlık, çalışma yaşamı, sigorta, sosyal koruma, sosyal hizmetler gibi geniş kapsamlı konuların sosyal politikanın içeriğini oluşturması nedeniyle sosyal politikanın öneminden bahsetmiştir.

Literatürde sosyal politika kavramının birçok farklı şekilde tanımlandığını söyleyen Koray (2008: 27),

İhtiyaçların, mücadelelerin ve gelişmelerin eseri olan ve kısaca “modern” diyebileceğimiz bir sosyal politikadan söz ediliyorsa, bu sosyal politika anlayışının temelde kapitalist ekonomi içinde büyüyen sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltmak, toplumsal adalet ve eşitliğe hizmet ederek toplumsal uzlaşma ve bütünleşmeyi sağlamak gibi hedefleri olduğunu unutmamak gerekir şeklinde özetlemiştir.

Ersöz (2011: 119), sosyal politika kavramının tanımının literatürde tartışmalara konu olduğunu, Kıta Avrupa’sında sosyal politika, Kuzey Amerika literatüründe sosyal refah politikası olarak kullanıldığını ve bu iki adlandırmanın bazı yazarlar tarafından aynı anlama

geldiğini bazıları için ise sosyal politika, sosyal refah politikalarını ve daha birçok politikayı içeren bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

Literatür taramasından görüldüğü üzere sosyal politika kavramı üzerine birçok tanım olmasına rağmen belirgin bir tanım bulunamamaktadır. Sosyal politika kapsamında devletin almış olduğu kararların uygulanırken nasıl bir yöntemle uygulanacağı ve bunun sonucunda nasıl bir hedefe ulaşmak istendiği gibi konular sosyal politikanın alt başlıklarını oluşturmaktadır. Sosyal politikanın doğuşu ve kapsamındaki farklılıklar sebebiyle literatürde sosyal politika kavramı dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir (Bedir, 2018: 3).

2.1. Sosyal Politika Kavramı

Sosyal politika kavramı toplumda yer alan dezavantajlı gruplarında yaşam standartlarının iyileştirilmesi, toplumda var olan eşitsizliğin azaltılması ve toplumun refah seviyesinin artırılmasına yönelik yürütülen politika ve faaliyetler bütünüdür. Sosyal politikanın kavramsal çerçevesi başlığı altında dar ve geniş anlamda sosyal politika kavramı ele alınarak sosyal politika kavramının tanımını ve kapsamını incelenecektir. Bu tez çalışmasının ana düşüncesini kavrayabilmek için sosyal politikanın kavramsal çerçevesini incelemek önem arz etmektedir.

Dar Anlamda Sosyal Politika

Dar anlamda sosyal politika, ortaya çıkmış olduğu dönem itibarıyla işçi statüsünde çalışanların o dönemki koşullarını ve bulunmuş oldukları iş ilişkisini temel alarak devletin uygulamış olduğu politikaları inceleyen bir bilim dalıdır (Bedir, 2018: 3). Sosyal politikanın ortaya çıktığı dönem incelendiğinde işçi sınıfının vermiş olduğu yoğun mücadele dikkat çekmekte olup bu mücadeleden kaynaklanan sosyal sorunlara yönelik devlet müdahaleleri kaçınılmaz olmaktadır. Dönemin koşulları düşünüldüğünde, emek sınıfının kapitalizme karşı vermiş olduğu mücadelenin siyasallaşması sosyal politikanın doğuşuna zemin hazırlamıştır (Koray, 2008: 27).

Emek ve sermaye sınıfının karşı karşıya gelmesiyle birlikte ortamda çatışmaların yaşanması devletlerin önlem almasını zorunlu kılmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'nin tüm çalışma ortamını ve koşullarını yeniden oluşturması emek sınıfı üzerinde meydana gelebilecek sosyal risklere karşı müdahale edilmesi ve oluşan bu koşulların iyileştirilmesi konularını gündeme getirerek sosyal politikanın doğuşunu sağlamıştır.

Dar anlamda sosyal politika kavramının odaklanmış olduğu işçi ve işveren arasındaki çatışmanın en aza indirilmesi konusu, çalışma hayatında alınan önlemler ile sağlanmaya çalışılmaktadır (Özdemir ve Dura, 2010: 46).

Sanayi Devrimi ile endüstrileşmenin aniden hız kazanması beraberinde işçi sınıfı için zor çalışma koşullarını beraberinde getirmiştir. Kapitalist ekonomi içerisindeki burjuvazi sınıfı sanayileşme ile hızlı bir şekilde sermayesini artırırken zor çalışma koşullarında çalışan işçi sınıfını korumak devletin sosyal politika önlemleri almasını zorunlu kılmıştır.

Geniş Anlamda Sosyal Politika

Sosyal politika biliminin temelinde toplumsal refahın sağlanması ve sosyal sorunların çözümü bulunmaktadır. Toplumsal sorunların çözümündeki yetersizlik sosyal politikanın hizmet alanlarının kişi ve kapsam bakımından genişlemesine sebep olmuştur. Sanayi devriminin meydana getirdiği hızlı sanayileşme ile doğan ve başlangıçta belirli bir kesimi hedef alan sosyal politika kavramı zamanla dinamik yapısı itibariyle bir kesimi hedef almadan toplumun tamamına hizmet etmeyi amaçlayan bir disiplin haline gelmiştir.

Geniş anlamda sosyal politika, adil gelir dağılımı, istihdam, işsizlik, sendikacılık, sosyal güvenlik ve toplu pazarlık gibi konuların yanı sıra, vergilendirme usulleri ve endüstriyel demokrasi gibi temel meseleleri de ele alır. Ayrıca, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde konut, eğitim, gıda güvenliği, çevre sağlığı ile bireylerin kültürel ve sosyal gelişimi gibi birçok farklı alanı da içerir (Pektaş, 2010: 11).

19. yüzyıldaki kapitalist ekonomi çerçevesinde sınıf çatışmalarıyla birlikte şekillenen sosyal politika kavramı, dünyadaki gelişmelerden etkilenecek zamanla toplumun tüm kesimlerini ele alan geniş bir yelpazeye ulaşmıştır. Odağındaki sınıf çatışmaları küreselleşme ile birlikte yerini toplumun bütün kesimlerinin dahil olduğu politikalara bırakmıştır. Geniş anlamda sosyal politikalar, sosyal eşitlik ve adaleti sağlarken, sosyal refahı artırmayı amaçlayan ve toplumsal sorunların çözümüne yönelik ekonomik politikaları sosyal bir boyutla zenginleştiren bir disiplindir. Aynı zamanda, ekonomik düzenin aksaklıklarını düzenleyici kurallarla ele alarak, toplumdaki sınıflar arasındaki hassas dengeyi koruyan hümaniter bir bilim dalıdır (Bedir, 2018: 5).

Sosyal politikalar, 20. yüzyılda ortaya çıkan refah rejimleri ve refah devleti uygulamaları bağlamında, toplumun geniş kesimlerini farklı şekillerde kapsayan politikalar olarak değerlendirilir (Polat Bor, 2023: 7). Refah devletinin temel işlevlerinden biri olan sosyal

politika, toplumun refahını sağlamayı ve artırmayı hedefleyen düzenlemeler ve uygulamaları kapsamaktadır.

2.2. Sosyal Politika Disiplininin Ortaya Çıkışı ve Gelişimini Etkileyen Süreçler

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı ekonomik ve toplumsal hayattaki gelişmeler, çalışma ilişkilerinde köklü bir değişim meydana getirmiştir. 18. yüzyılın sonlarına doğru üretimde makineleşmeye geçilmesiyle birlikte üretim mekanları büyük bir değişime uğrayarak küçük atölyeler, tezgahlar yerini fabrikalara bırakmaya başlamıştır. Üretimde yoğun olarak gördüğümüz zanaatkarlar yerini makinelere bırakmaya başlayarak kitlesel üretime yol açmıştır. Bu durum, çalışma hayatında köklü bir değişime sebep olarak işçi ve işveren sınıflarının meydana gelmesine sebep olmuştur (Tezgel, 2013: 9). Böylelikle, Sanayi Devrimi'nin sebep olduğu bu köklü değişimler, sosyal politika kavramının doğuşuna zemin hazırlamıştır.

Sanayi Devrimi ile işçi ve işveren sınıflarının doğmasıyla birlikte yeni iş ilişkilerinin de ortaya çıkması (Tezgel, 2013: 9) çalışma koşullarının kötüleşmesine, yoksulluğa, sömürüye ve açlığa (Yolcuoğlu, 2012: 146) sebebiyet vererek ekonomik ve toplumsal hayatta sosyal politikanın gelişmesine zemin hazırlamıştır. Sanayi Devrimi'nin meydana gelmesiyle birlikte ortaya çıkarmış olduğu işçi sınıfı ve kapitalist sistem (Bedir, 2018: 6) ekonomik ve toplumsal hayattaki müdahaleden uzak yapısıyla sosyal politikanın ivme kazanmasını zorunlu hale getirmiştir.

Sanayi Devrimi'nin meydana getirmiş olduğu ağır çalışma koşulları, düşük ücretler ve sosyal sorunların artması gibi durumlar sosyal politika kavramının bir bilim dalı olarak ortaya çıkışına sebep olmuş ve ekonomik ve sosyal düzende sürdürülebilirlik sağlanmasına yönelik tedbirler alınmasını zorunlu hale getirmiştir (Özaydın, 2008: 165).

Dönemin hâkim olduğu kapitalist ekonomik sistem işverenlerin çıkarlarını koruyarak ortaya yeni çıkan işçi sınıfı ile işverenlerin çatışmalarının şiddetlenmesine yol açmıştır. Sanayi Devrimi ile kitlesel üretime geçilmesi emek sınıfının sömürülmesi ve işverenlerin bu sistem içerisinde elde ettikleri kazançlarını katlamasına sebep olmuştur.

Sanayi Devrimi ile temelleri atılan sosyal politika kavramının yaygınlaşmasında Dünya Savaşları ve yaşanan buhran dönemlerinden sonra 20. Yüzyıldaki Avrupa devletlerinin inşa ettiği refah devlet anlayışı hâkim olmuştur (Özügürlü, 2003: 61). Sanayileşen ülkelerde hâkim olan liberal ekonomi, 1929 Büyük Buhran dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. Büyük

Buhran döneminde yaşanan ekonomik bunalımdan çıkabilmenin liberal ekonomi ile mümkün olmayacağını görülmesi üzerine yeni ekonomi politikalarına geçiş yapılmıştır. Liberal iktisat politikalarının yerini alan Keynesyen politikalar ile birlikte gelişmiş ülkelerde sosyal/refah devleti anlayışını hâkim olmaya başlamıştır. Sosyal politika kapsamında yapılan uygulamaların tabanının genişletilmesi ve devletin ekonomiye müdahalesinin artması sosyal/refah devlet tipinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır (Ersöz, 2011: 127). Hükümetlerin emek ve sermaye sınıfları arasındaki çatışmanın azaltılması için gerekli tedbirleri sosyal politika bağlamında almaya başlaması, ekonomik istikrar ve sosyal adaletin sağlanması konusunda önemli bir gelişmedir.

1970'lerin ortalarına kadar devam eden refah devlet anlayışı ile kamunun varlığı ekonomik ve toplumsal alanlarda varlığını yoğun bir şekilde hissettirerek devlet sosyal politikaları ön planda tutulmuştur (Ersöz, 2011: 128). 1929 Büyük Buhranı olarak adlandırılan ekonomik kriz sebebiyle farklı bir iktisadi düşünceye geçiş durumu, bu sefer 1970'lere gelindiğinde kendini tekrardan göstermiştir. 1970'li yılların ortalarında petrol fiyatlarının dramatik şekilde artmasıyla birlikte yeni bir iktisadi kriz meydana gelmiştir. O dönem kamu müdahalesinin yoğunluğu, piyasadaki etkinliği ve uygulamış olduğu politikalar eleştirilmeye başlanarak yaşanan krizin sorumlusu olarak hükümetler hedef gösterilmiştir (Ersöz, 2011: 128). Yoğun eleştiriler, Keynesyen ekonomi politikaların yerini Neo Liberal politikaların gündeme gelmesine bırakarak sonuçlanmıştır. Araştırmanın bir sonraki bölümünde bu konu detaylı şekilde açıklanacaktır.

2.3. Sosyal Politika Kavramının Gelişiminde Etkili Olan Düşünce Akımları

Sosyal politikanın ortaya çıkışı ve gelişim süreci o dönemin ekonomik ve sosyal koşullar çerçevesinde şekillenmektedir. Bu sebeple, sosyal politika kavramını ele alırken düşünce akımlarını da incelemek kavramın daha anlaşılır hale gelmesine katkı sağlayacaktır.

Liberalizm

Liberalizm, temelleri A. Smith tarafından atılan ve daha sonra D. Ricardo ve T. Malthus tarafından geliştirilen düşünce sistemidir. Liberal düşünce sisteminde ekonomik ve toplumsal alanlardaki devlet müdahalesi yerini doğal düzeni koruma düşüncesine bırakmaktadır (Özaydın, 2018: 38).

Liberal düşüncenin şekillenmesinde önemli tarihi olaylar söz konusudur. 18. Yüzyılın ikinci yarısında tüm dünyaya damgasını vuran olaylardan biri Sanayi Devrimi'dir (Lafcı, 2004:

13). Sanayi Devrimi ile birlikte emek sınıfının ortaya çıkması ve üretimde teknolojinin kullanılmasıyla makineleşmenin hâkim olmasının yansımaları toplumsal ve ekonomik alanlarda kendini göstermiştir.

Liberal düşüncesinin şekillenmesinde etkili olan diğer tarihi olay feodal düzenin yıkıldığı Fransız Devrimi'dir. Tüm dünyada etkisini hissettiren bu tarihi olaylar sonucunda üretim sistemleri değişmiş, iş ilişkileri yeni bir boyut kazanmış ve insanların yaşam tarzı değişerek kentselleşme oluşmaya başlamıştır (Lafcı, 2004: 13).

A. Smith tarafından temelleri atılan liberal düşünce sisteminin temelinde “bireysellik” söz konusudur. “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” sloganlarıyla (Özaydın, 2018: 37) birlikte ekonominin özgürleştirilmesi gerektiği düşüncesiyle devletin piyasa mekanizmasına yapacakları müdahaleleri reddetmekteledir. Liberal düşünce sistemindeki temel düşünce, piyasayı kendi tabiatına bırakarak müdahaleden uzak bir şekilde piyasanın işlemesidir.

Klasik Liberalizm

Temellerinin atılmasında büyük tarihi olayların olduğu Liberal düşünce sisteminde, ekonomik ve toplumsal alanlarda büyük değişimler yaşanmış, emek ve sermaye sınıfının ilişkileri değişmiş, yeni üretim tarzları meydana gelmiş ve kentselleşme oluşmaya başlamıştır. İktisat biliminin babası olarak görülen ve klasik iktisat okulunun kurucusu olan Adam Smith, klasik okulun en önemli temsilcilerinden olan David Ricardo, Thomas R. Malthus gibi iktisatçılar liberal düşüncesinin ve klasik liberalizmin oluşmasına öncülük ederek kuramlarıyla düşünce sistemlerinde köklü bir yer edinmişlerdir (Lafcı, 2004:13-14).

Klasik liberalizmin adlandırılmasında zaman içerisinde liberal düşünce sisteminin başlangıçtaki düşünce yapısından farklılaştırılması önemli rol oynamaktadır. Klasik liberalizm, özgür ve adaletin sağlanması konusunda devletin rolünü oldukça sınırlandırırken, klasik liberalizm sonrasında ortaya çıkan yeni liberal düşünce sistemleri, devletin özgürlük ve adalet sağlama konusunda klasiklerin düşüncesinin aksine daha aktif rol alması gerektiğini savunmuşlardır (Conway ve Yayla, 2011: 85). Özetle, klasik liberalizm devletin rolünü minimal tutarken, klasik liberalizm sonrasında gelen sosyal liberaller devlete daha fazla sorumluluk yükler.

18. ve 19. Yüzyıllar arasında hakimiyeti koruyan klasik liberalizm düşüncede piyasa mekanizması ve fiyatlar sistemi her türlü ekonomik ve sosyal sorunu kendiliğinden çözümleyen “gizli bir el” mevcuttur (Özaydın, 2018: 38). Temelini bireycilik üzerine kuran klasik liberalizmde bireylerin hak ve özgürlükleri ön planda olmakta ve bu hak özgürlükler herhangi

bir otoritenin altında değil bireylerin kendi özgürlüğünü kendisinin yönetmesi üzerine kurulmuştur.

Bir diğer husus, Klasik liberal sistemde serbest piyasa ekonomisi söz konusudur. Serbest piyasa ekonomisinde fiyatlar piyasadaki mal ve hizmetlerin arz ve talebiyle oluşturulmakta olup liberallere göre ekonomik düzenin sağlanmasında en etkili yöntem bu şekilde olmaktadır. Klasik liberalizm düşünce sistemine göre devletin ekonomik ve sosyal hayata herhangi bir müdahale yapmaması durumunda piyasa kendiliğinden optimum duruma gelecektir.

Sosyal politikaların devletler tarafından tam olarak benimsenip uygulanmadığı dönem olan 19. Yüzyılın ikinci yarısında kapitalist sistemin hâkim olduğu sanayi ülkelerinde emek sınıfı ağır çalışma koşulları altında çalışırken sermaye sınıfı servet sahibi olma yolunda ilerlemiştir. Uzun yıllar boyunca kapitalist sisteme hizmet eden emek sınıfının tarihe geçen kötü çalışma koşulları 20. Yüzyılın başlarında da devam etmiş, emek sınıfının yanı sıra toplumda dezavantajlı gruplardan olan kadın ve çocuklara da sirayet etmiştir (Lafcı, 2004: 16).

Sosyal Liberalizm

Klasik liberal düşüncenin hâkim olduğu dönemde bireylerin hak ve özgürlüklerine herhangi bir devlet müdahalesinin olmasının engellemesiyle bireylerin kendi kaderlerini kendilerinin yaratması söz konusu olmuştur. Serbest piyasanın söz konusu olması ve fiyatların bu doğrultuda müdahalesiz şekilde optimum olarak belirleneceği düşüncesi ekonomik ve sosyal yaşamda büyük bir felakete zemin hazırlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ile birlikte Klasik iktisatçıların piyasanın kendiliğinden optimum duruma geleceği düşüncesi geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Büyük Buhran olarak adlandırılan ekonomik kriz, etkilerini tüm dünyada hissettirmiştir. Bu krizden çıkmanın yolu aranmaya başlanmıştır. Piyasadaki başarısızlıklar ile mücadele etmenin yolunun devlete aktif sorumluluk yüklemek, temel görevlerinin yanı sıra, gerektiği durumlarda müdahaleler yaparak ekonomiyi denetleyen ve düzenleyen bir yapı olduğunu savunan Sosyal Liberal düşüncenin dönemi başlamış olmuştur (Tayyar ve Çetin, 2013: 115).

Sosyal liberal anlayışına göre klasik liberal anlayıştaki özgürlükçü yapı devletin olumlu müdahaleleri ile etkin hale gelecektir ve böylece serbest piyasa anlayışının ortaya çıkarmış olduğu ekonomik dengesizlikler giderilecektir (Çalışkan Akçetin ve Akçetin, 2015: 15). Klasik Liberalizmde hâkim olan serbest piyasa ekonomisinde piyasaya herhangi bir müdahalenin olmaması sermayenin ve üretimin belli bir kesimde toplanmasına sebep olmuştur. Kapitalist

sistemde bir kesim elindeki bu güç sebebiyle zenginliğine zenginlik katıyorken bir kesim giderek yoksullaşarak toplumdaki ekonomik dengesizlik giderek artmaya başlamıştır.

1929 Büyük Buhran sonrasında Keynes, klasik liberallerin piyasanın tam istihdamda olacağı iddialarını eleştirerek piyasaların her zaman dengede olamayacağını para miktarının faiz oranını, faiz oranının yatırımları, yatırımların gelirleri ve gelirlerin de istihdamı belirlediğini "Genel İstihdam, Faiz ve Para Teorisi" adlı eserinde savunmuştur. Sosyal liberalizmin yansıması olarak gördüğümüz sosyal refah devletlerinde klasik liberallerde gördüğümüz serbest piyasa ekonomisi temel olarak alınmaktadır. Klasik ve sosyal liberallerdeki ayrım devletin ekonomiye müdahil olmasıyla ve ekonomik faaliyetlerin devlet ve özel sektör ile birlikte yürütülmesi konusundadır. Keynes'in sosyal refah devleti anlayışı, devlete tam istihdamın sağlanması, işsizliğin azaltılması, emeklilik, sağlık, eğitim ve adil gelir dağılımı gibi alanlarda planlama ve müdahale etme sorumluluğu yüklemiştir (Tayyar ve Çetin, 2013: 116 -119).

Neo Liberalizm

1929 ekonomik krizi ekonomik ve sosyal hayatta devletin kapitalist süreçlere müdahalesini artıran politikaları gündeme getirirken, 1973 Petrol Krizi ve sonraki süreçler devletin bu alanlardaki müdahalesinin neo-liberal politikalar aracılığıyla azaltılmasını gündeme getirmiştir. Petrol krizinin ardından enflasyon ve işsizliğin birlikteliğinin meydana getirdiği stagflasyon dönemi Keynesyen politikalardan uzaklaşılmasına sebep olmuştur.

Neo-liberalizm, 1929 Büyük Buhran sonrasında terk edilen klasik liberalizmin modern dönemde yeniden canlanmasının bir yorumu olarak temelde serbest piyasa ekonomisi ve sınırlı devlet müdahalesi üzerine kurulmuştur. Neo-liberalizmin önemli isimlerinden biri olan Friedrich Hayek, liberalizmi, hükümetin baskıcı ve keyfi gücünün en aza indirilmesi olarak tanımlamaktadır. Neo-liberal düşünce yapısında devletin rolü düzeni ve bireylerin özgürlüğünü korumakla sınırlandırılmıştır (Çalışkan Akçetin ve Akçetin, 2015:21).

İş gücünde makineleşmenin artması kapitalist üretim süreçlerinde rekabeti artırarak sermayenin yoğunlaşmasına sebep olmuştur ve sermaye birikimini hızlandırmıştır. Keynesyen politikaların hâkim olduğu bu dönemde devletin sermayenin değersizleşmesinin önüne geçmek için müdahalelerde bulunarak talebi artırmak istemiştir. Eksik talebin giderilmesi için yapılan kamu harcamaları kriz döneminde fiyatın artmasına ve dolayısıyla enflasyonun artmasına sebep olmuştur. Neo-liberal düşünce yapısına göre devletin müdahalesinin yoğunlaşmasıyla birlikte piyasanın dengesizliği daha fazla artacaktır. Neo-liberal düşünürler, kriz dönemlerinde

piyasanın serbest bırakılarak doğal düzenine döneceğini savunmaktadır. Marksist teori, kapitalist ekonomide kârın temel kaynağının artı değer olduğunu vurgular. Artı değer, işçilerin gerekli emek süresini aşan sürelerde çalışmasıyla ortaya çıkar ve üretken emeğin bir ürünüdür. Buna karşılık, üretken olmayan emek, artı değer üretimine katkıda bulunmaz. Üretken olmayan emeğin ekonomideki büyüklüğünün artması maliyetin yükselmesine ve dolayısıyla kâr oranlarını düşmesine sebep olmaktadır. 1970’lerde yaşanan stagflasyonun nedenleri arasında, üretken emeğin azalması ve kâr oranlarındaki gerileme önemli bir yer tutmaktadır (Turgut, 2010: 42-45). Neo-liberal düşünce yapısında hâkim olan serbest piyasa mekanizması aracılığıyla ekonomide düzenin sağlanacağı düşünülmektedir. Serbest piyasa mekanizması ile müdahale olmadan sürdürülebilir bir ekonomik işlerlik kazanılacağı ve piyasada var olan rekabet ortamının ekonomik büyümeye sebep olacağı düşünülmektedir. Neo-liberal yapı ile rekabet ortamının beraberinde getireceği ekonomik büyüme hedeflenirken kapitalist üretim sisteminin sebep olduğu ekonomik dengesizlikler göz ardı edilmiştir.

Neo-liberal düşünce yapısının hakimiyetiyle ekonomi politikalarıyla varlığını tekrar hissettiren kapitalizm ekonomik ve sosyal alanda varlığını yoğun olarak hissettirmeye başlatmıştır. Kapitalist üretim sistemlerinin etkisiyle ortaya çıkan küreselleşme olgusu 1980 sonrasında yerini neoliberal küreselleşmeye bırakmıştır. Petrol krizi sonrasında dünya ekonomilerinin de küreselleşmesiyle birlikte yeniden kapitalizme dönüş meydana gelmiştir.

Keynesyen politikalarda gördüğümüz devletin ekonomideki rolü neoliberal dönüşüm ile yeniden yorumlanarak devletin ekonomiye müdahalesinin olmaması ve serbest piyasa mekanizmasının işlevini yerine getireceği düşüncesi önceliklidir. Neoliberal dönüşümün temelinde devletin rolünün azaltılması ve özelleştirmenin artmasıyla piyasanın mekanizmaya bırakılması düşüncesi olmaktadır. Devlet, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde alt yapı yatırımları, sağlık, eğitim hizmetleri gibi alanlarda varlığını hissettirmelidir. Neoliberal dönüşüm kapsamında devletin ekonomideki payının azaltılmasıyla birlikte piyasada kalan boşluklar özelleştirilmelidir. Ancak, devletin küçültülmesi iddiasına rağmen, sübvansiyonlar, ihracat teşvikleri ve ithalatı sınırlayıcı gümrük önlemleri gibi müdahaleler birçok ülkede devam etmiştir. Neoliberal politikalar, devletin piyasa ekonomisine geçişte etkili bir araç olarak kullanılmasını sağlamış, üretken faaliyetlerin büyük ölçüde özel sektöre devredilmesiyle sonuçlanmıştır (Turgut, 2010: 45-50).

Sosyalizm

Kapitalizme bir alternatif olarak doğan sosyalizm, eşitlik, adalet ve dayanışma gibi temel değerleri ön plana çıkararak ekonomik ve toplumsal alanlardaki sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu ideoloji, toplumun ve mülkiyet yapısının bilinçli bir şekilde düzenlenmesini savunur ve bu süreçte kamu müdahalesinin merkezi bir rol oynamasını temel alır (Brie ve Spehr, 2009: 6).

Marx ve Engels, 1848 yılında yazdıkları *Komünist Manifesto*'da kapitalizmi, üreticiler üzerinde sürekli yeniden üretim baskısı oluşturan dinamik bir ekonomik düzen olarak tanımlamışlardır. Bu sistemde üretim süreçleri, burjuvazi olarak adlandırılan sermaye sahipleri tarafından kontrol edilmekte, iş gücünü sağlayan proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıfsal ayrım toplumsal eşitsizliğin temelini oluşturmaktadır. Toplumun genel refahı büyük ölçüde işçi sınıfının emeğiyle sağlanırken, bu emeğin sömürülmesi giderek artmakta, buna karşılık burjuvazi sınıfının zenginliği ve refahı sürekli yükselmektedir. Bu durum, kapitalist yapının doğasında bulunan temel çelişkilerden birini ifade etmektedir (Gün Çıngı, 2021: 425). Sosyalist düşüncede hâkim olan toplumsal refah düşüncesinin gerçekleştirilmesi için bireysel çıkarlar yerine adil gelir dağılımı ile tüm toplumun çıkarları düşünülmelidir. Kapitalist düşüncedeki piyasa mekanizması ile üretim araçlarındaki özel mülkiyet yaygınlığı sosyalist düşüncede yerini kamu hakimiyetine bırakmıştır.

2.4. Sosyal Politikanın Temel İşlevleri

Sosyal politikanın temel işlevleri, sosyal koruma, sosyal yardım ve destek, gelir dağılımının desteklenmesi, toplumsal adalet ve eşitlik, toplumsal refahın artırılması üzerine kuruludur. Sosyal politika kavramı bireylerin ve toplumun bir bütün içerisinde huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi için oldukça önemlidir. Kamusal hizmetlerin adaletli bir şekilde toplumun tamamına dağıtılabilmesi için sosyal politikalar oldukça etkin rol oynamaktadır.

2.4.1. Sosyal Koruma

Sosyal politikanın temel işlevlerinden biri olan sosyal koruma kavramı özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelmiş olup toplumun refahı artırmayı amaçlamıştır. Sosyal koruma önlemleri, hastalık, malullük, işsizlik gibi beklenmedik durumlardaki ve yaşlılıktaki gelir kaybının olduğu durumdaki sağlık hizmetlerini ve yardımları kapsamaktadır (Şenkal, 2021: 14).

Yoksulluğun azaltılması, birey ve hane halkının refah seviyesinin artırılarak yaşam koşullarının iyileştirilmesi konusunda önemli bir araç olarak kullanılan sosyal koruma programları, dezavantajlı ve savunmasız gruplara yapılan transferleri, sağlık ve eğitim hizmetleri, gıda yardımları gibi destekler aracılığıyla temel ihtiyaçların karşılanmasını hedeflemektedir. Başlangıçta güvenlik ağı, sosyal sigorta işlevi oluşturmayı hedefleyen sosyal koruma kavramı zamanla çerçevesini genişleterek geleneksel işlevinin dışına çıkmıştır ve bireylerin toplumsal hayatta yaşamış oldukları ekonomik ve sosyal eşitsizleri azaltmaya çalışan, yaşam kalitesini artıran, ekonomik istikrarı sağlamaya yardımcı olan bir kavram haline gelmiştir (Boateng, 2023: 1,13-16).

Sanayi Devrimi öncesinde hayırseverlik bireyler ve dini kurumlarca gayri resmi şekilde yürütülürken, Sanayi Devrimi'yle birlikte bu yardımlar kurumsallaşarak devlet sorumluluğu haline gelmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan sosyal sigortalar çalışanları ve ailelerini kapsasa da sınırlı kapsamı nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Beveridge Raporu ile geliştirilen sosyal güvenlik sistemi, sosyal risklere karşı koruma sağlasa da beklentileri tam karşılayamamıştır. 1980 sonrası modern bir yaklaşım olan sosyal koruma, doğumdan ölümüne kadar hak temelli ve geniş kapsamıyla bireyleri desteklemeyi hedefleyerek kapsamını genişletmiştir. Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlar, çocuklar, işsizler, engelliler ve yoksulları da kapsayan geniş bir sosyal koruma modeli benimsemeye başlayarak eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında politikalar üretmiş, bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlamışlardır (Samanlı vd., 2021: 124-125).

Dünya Sosyal Koruma Raporu 2024-26, sosyal koruma kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

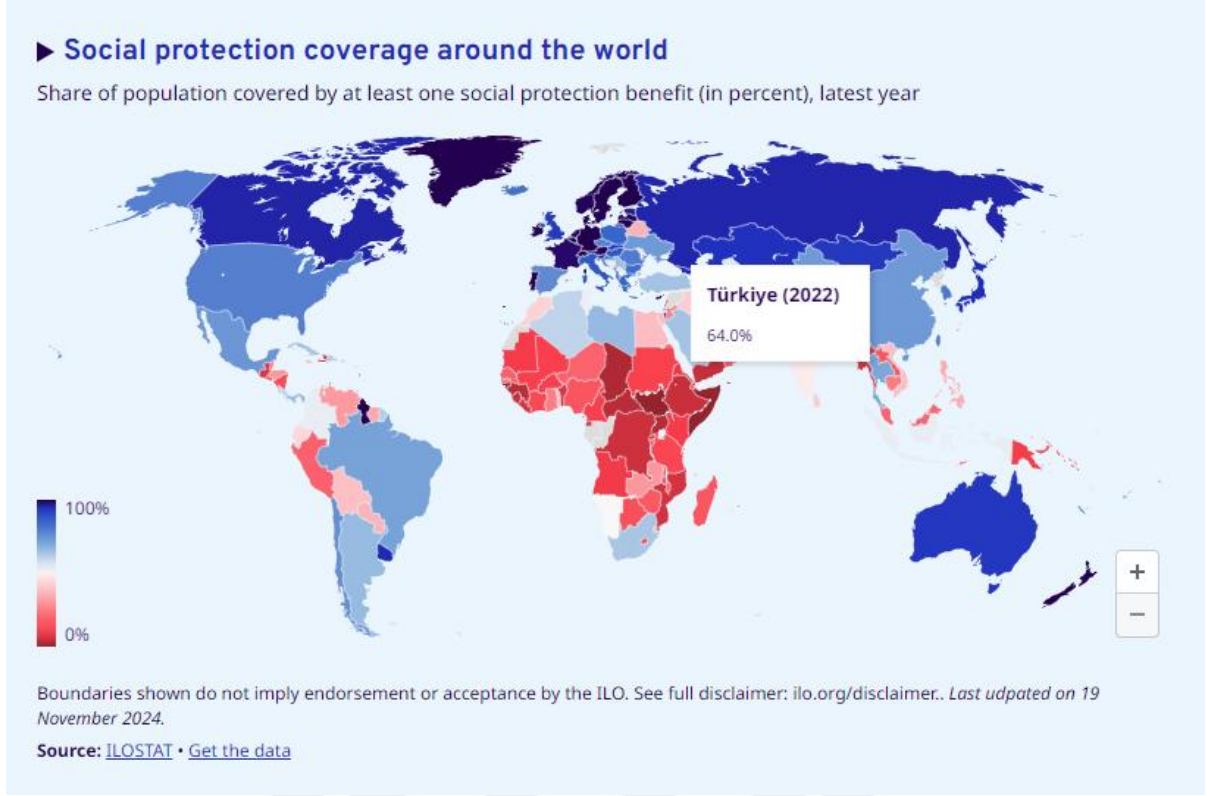
“Sosyal koruma veya sosyal güvenlik, bir yardım kuruluşu değil, temel bir insan hakkıdır ve kırılganlığı azaltmak ve insanların haklarını ve onurunu desteklemek için olmazsa olmaz bir araçtır. Sosyal koruma, bir kişinin yaşam boyu sağlık hizmetlerine erişimini ve gelir güvenliğini, özellikle hastalık, doğum, sakatlık, işsizlik, yaşlılık veya gelir getiren birinin kaybı ile ilgili olarak nakit veya ayni yardımlar ve diğer ihtiyaçların yanı sıra çocuklu ailelere destek sağlayarak garanti eder” (ILO, 2024: 6).

"2024-2026 Dünya Sosyal Koruma Raporu: İklim Eylemi ve Adil Geçiş için Evrensel Sosyal Koruma" incelendiğinde sosyal korumanın başlangıçta kapsamına dahil ettiği kişilerin ve konuların büyük ölçüde genişlediği görülmektedir. İklim krizi, yoksulluk ve eşitsizliğin

artmasına sebep olarak sürdürülebilir bir ekonomi ve toplumun önüne geçmektedir. İklim krizinin sebep olduğu büyük krizlerin önüne geçebilmek için evrensel sosyal koruma sistemleri önemli bir politika aracını oluşturmaktadır. Uygulanan sosyal politikalar aracılığıyla bireylerin ekonomik olumsuzluklara karşı dayanıklılığının artırılması, işletmelerin sürdürülebilir sektörlerde yer alması gibi hedefler ile daha adil ve sürdürülebilir bir gelecek planlanmaktadır.

Sosyal koruma, toplumsal refahın ve bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasını hedef alan sosyal politika kavramını destekler niteliktedir. Toplumsal risklerin azaltılması ile şekillenen sosyal koruma sistemleri aracılığıyla bireylerin ve hanehalkının yaşamları boyunca maruz kalabilecekleri olumsuz koşullara karşı önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Sosyal koruma sistemleri, doğal afet, ekonomik krizler gibi beklenmedik durumlarda bireyleri güvence altına almayı hedeflemektedir. Bu sistemler aracılığıyla, toplumsal eşitsizliğin giderilerek toplumun her kesiminin refah seviyesinin artırılması hedeflenmektedir. Sosyal politika kavramının önemli bir ayağını oluşturan sosyal korumanın entegrasyonu ile adil bir toplum yaratılmaya çalışılarak toplumsal huzur ve eşitlik sağlanmaya çalışılmaktadır.

Woldegiorgis'un (2022) çalışmasına göre, mevcut literatürde gelir eşitsizliği, yeniden dağıtım politikaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki net değildir ve sosyal korumanın genellikle yalnızca yoksullar için koruyucu rolü vurgulanmaktadır. Ancak bu çalışma, sosyal korumanın yalnızca ekonomik bir araç olarak ele alınmasının yetersiz olduğunu belirterek tartışmayı kapsayıcı kalkınma, sosyal adalet ve ekonomik eşitlik perspektifine genişletmektedir. Amartya Sen'in hak teorisi ve John Rawls'un sosyal adalet teorisi çerçevesinde, temel özgürlükler, fırsat eşitliği ve farklılık ilkesi vurgulanmakta; ayrıca "kimseyi geride bırakmama" ve "en geride kalanlara öncelik verme" prensipleriyle ilişkilendirilmektedir. Çalışma, sosyal korumanın sadece koruyucu değil, aynı zamanda teşvik edici ve dönüştürücü rollerine de dikkat çekerek kapsayıcı ve etik bir kalkınma anlayışını savunmaktadır.

Şekil 2.1. Dünya Sosyal Koruma Kapsamı

Kaynak: ILO, ILO flagship report - WRSP 2024-26. (Erişim Tarihi: 06.01.2025).

ILO tarafından en son 19 Kasım 2024 tarihinde güncellenen Dünya Sosyal Koruma Kapsamına göre, en az bir sosyal koruma kapsamında olan nüfusun oranı Türkiye için 2022 yılında %64 olarak hesaplanmıştır. Bu veriyi incelediğimizde Türkiye'nin sosyal koruma kapsamında yürütmüş olduğu politika ve faaliyetlerin kapsayıcılığının toplumda sosyal koruma ihtiyacı olan bireylerin tamamına ulaşamadığını, sosyal koruma alanında iyileştirmelere ihtiyaç bulunduğunu görmekteyiz. Kayıt dışı istihdamın kontrol altına alınması, işsizlik sigortasının kapsayıcılığının artırılması, iş gücüne katılımında cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi, çocuk ve aile desteklerinin artırılması, emeklilik sisteminde yapılacak olan iyileştirmeler Türkiye'nin sosyal koruma kapsamındaki oranını zamanla artıracaktır. Dünya standartlarına uyumlu bir sosyal koruma hedefine erişmek için yürütülen politikaların kapsayıcılığının artırılması gerekmektedir.

2.4.2. Sosyal Yardım ve Destek

Toplumsal adalet ve eşitliği yaratmayı amaçlayan sosyal politika kavramının temel işlevlerinden biri de sosyal yardım ve desteklerdir. Topluma göre refah düzeyi düşük olan

bireylere sağlanan ayni ve nakdi destekler aracılığıyla bu bireylerin refah seviyelerinin artırılması hedeflenmektedir.

Sosyal yardımlar, tarihsel süreç içinde toplumların dayanışma anlayışına bağlı olarak şekillenmiş, ancak zamanla kurumsal ve sistemli bir yapıya kavuşarak modern sosyal politikaların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Geleneksel olarak aile, komşuluk ve dini kurumlar aracılığıyla yürütölen yardımlar, sanayileşme, kentleşme ve ekonomik krizlerin etkisiyle devletin ve gönüllü kuruluşların sorumluluk alanına girmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal yardımlar, yalnızca muhtaç bireylere geçici destek sunan bir mekanizma olmaktan çıkmış, bireyleri yeniden üretken hale getirmeyi hedefleyen kapsamlı bir sosyal güvenlik aracı olarak konumlanmıştır. Bu dönüşüm, sosyal yardımların geçici bir çözüm olarak değil, toplumsal refahı artıran, ekonomik farklılıkları azaltan ve sosyal dışlanmayı önleyen stratejik bir politika aracı olarak ele alınmasını zorunlu kılmıştır (Türkoğlu, 2014: 277-281).

T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü resmi sayfasında yer alan 10/07/2018 tarihli 01 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 73'üncü maddesine göre Genel Müdürlüğün görevlerinin bir kısmı aşağıdaki şekildedir: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, t.y.).

- Yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlar alanında ulusal düzeyde uygulanacak politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun gelirlerini zamanında toplamak, toplanan gelirlerin yerinde, zamanında ve ihtiyaçlara göre kullanılmasını sağlamak,
- 3294 sayılı Kanun hükümlerine göre kurulan vakıfların harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırmak, incelemek, izlemek ve denetlemek, görölen aksaklıklarla ilgili gerekli tedbirleri almak, vakıfların çalışma usöl ve esasları ile sosyal yardım programlarının ölçütlerini belirlemek,
- Mevzuatta kamu kaynaklarıyla yardım yapılması öngörölen kişilere aylık, tazminat, ücret, yardım veya başka bir ad altında yapılacak her türlü sosyal yardımın ödenmesi ve anılan yardım ve ödemelerin veri tabanına işlenerek izlenmesi ile ilgili işleri diğer birimler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde yerine getirmek; diğer

kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılmakta olan her türlü sosyal yardım ve ödemelerin veri tabanında izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmek,

- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma kültürünü kökleştirici çalışmalar yapmak, geniş kitleleri kapsayan yardım kampanyalarını koordine etmek ve desteklemek,
- Sosyal yardıma hak kazanılmasında ve genel sağlık sigortalılığının tespitinde esas alınacak gelir tespit testlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu testleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıyla işbirliği yaparak uygulamak.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye'de sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireyler ve aileler için farklı kategorilerde sosyal yardım ve sosyal destek programları yürütmektedir. Beş farklı yardım türünde gerçekleştirilen kırk dört yardım programı Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardım Programları

Yardım Türü	Yardım Programı
AİLE	Doğum Yardımı
	Çoklu Doğum Yardımı
	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı
	Öksüz ve Yetim Yardımı
	Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı
	Asker Çocuğu Yardımı
	Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar
	Terör Zararı Yardımları
	Afet-Acil Durum Yardımları
	Vefat Yardımı
	İşe Yönlendirme Yardımı
	İşe Başlama Yardımı
BARINMA- GIDA	Gıda Yardımları
	Öğle Yemeği Yardımı
	Aşevleri
	Barınma Yardımları
	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Konut Destek Programı
	Yakacak Yardımları

	Doğal Gaz Tüketim Desteği
	Elektrik Tüketim Desteği
	Sosyal Uyum Yardımı (SUY)
ENGELLİ- YAŞLI	Yaşlı Aylığı
	Engelli Aylığı
	Engelli Yakını Aylığı
	Ulusal Vefa Programı
	Engelli İhtiyaç Yardımları
SAĞLIK	Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri
	Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik)
	GSS Katılım Payı Ödemeleri
	Kronik Hastalık Yardımı
	Silikozis Hastalarına Yapılan Ödemeler
	Kronik Hastalara Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği ve Birikmiş Elektrik Borcu Desteği
EĞİTİM	Tip -1 Diyabet Tanısı Almış Kişilere Yönelik Glikoz Ölçüm Cihazı Yardımı
	Ücretsiz Ders Kitabı
	Şartlı Eğitim Yardımları
	Yabancılarla Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (YŞEY)
	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması
	Eğitim Materyali Yardımı
	Öğrenci Barınma-Taşıma-Yemek Yardımı
	Yurt Yapımı
	Kur'an Kursu Destek Programı
	Eğitim Yardımları Kapsamında Ulaşım Giderlerinin Karşılmasına Yönelik Yardımlar
	Yükseköğrenim Öğrencilerine Yönelik Yardımlar
	Muhtelif Eğitim Yardımları

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı resmî sitesinden yazar tarafından oluşturulmuştur. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü | Sosyal Yardım Programlarımız. Erişim Tarihi: 22.02.2025.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın misyonlarından biri olan adil bir gelir dağılımını desteklemek amacıyla ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızı ve ailelerimizi düzenli ve süreli sosyal yardımlar ile güçlendirmek (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, t.y.) düşüncesi Tablo I'de de gösterildiği gibi kırk dört farklı yardım programı aracılığıyla yürütülmektedir. Yürütülen yardım programları aile, barınma-gıda, engelli-yaşlı, sağlık, eğitim olarak yardım türleri kategorileştirilerek sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireylerin ve ailelerin yaşamış oldukları ekonomik ve sosyal farklılıkların azaltılması hedeflemektedir. Yürütülen yardım programları ile bireylere ve ailelere sağlanan ayni ve nakdi yardımlar sosyal devlet olmanın bir gereğini ifade etmekte ve sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal devlet

kavramının benimsendiği ülkelerde sosyal yardım sistemleri kesinlikle varlığını korumalı ve dezavantajlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya çalışmalıdır.

Sosyal politikanın temel işlevlerinden biri olan sosyal yardımlar ve destekler, bireylerin ve toplumun içerisinde olduğu yoksulluk durumunu tamamen ortadan kaldırabilecek bir etkiye sahip değildir. Ancak, bireylere sağlanan yardımlar neticesinde yaşam standartlarının iyileştirilmesiyle yoksulluğun azaltılması hedeflenmektedir. Yoksulluğun giderilmesi kapsamında yürütülen politikaların ancak uzun vadede gerçekleştirilebilmektedir. Bu sebeple, sosyal yardımlar ve destekler ekonomik ve sosyal risklere karşı savunmasız olan bireylerin temel ihtiyaçlarını ivedi bir şekilde karşılayabilmesi için kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal yardımlar, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için bir imkân sağlarken ayrıca dezavantajlı gruplar için kalıcı bir güvenlik sistemi de oluşturmaktadır. Özellikle sürekli olarak desteğe ihtiyaç duyan, çalışabilir durumda olmayan engelli ve yaşlı bireylere ve çalışabilir durumda olmaya sağlık durumu izin vermeyen bireylere yapılan aylık yardımlar sosyal yardımların kalıcı bir güvenlik sistemi oluşturduğunun göstergesidir (Karagöz, 2020: 149-151).

2.4.3. Gelir Dağılımının Desteklenmesi

Gelir dağılımı, bir ekonomide belirli bir dönemde elde edilen toplam gelirin bireyler veya gruplar arasında nasıl paylaşıldığını ifade eder. Hane halkı gelir dağılımında, nüfusta yer alan en düşük gelir grubu ve en yüksek gelir grubu kategorileri oluşturulur ve bu grupların toplam gelir içerisinde yer alan payları belirlenmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımı ise, milli gelir içerisindeki üretim faktörlerinin aldığı payları analiz eder. Bu yaklaşım, sermaye getirileri, faiz, rant ve ücretler arasındaki oranları karşılaştırarak gelir dağılımının yapısını ortaya koymaktadır (Akın, 2015: 9-10).

Tablo 2.2. Sıralı %20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı (%), 2015-2024

Yüzde 20'lik gruplar												
	Toplam		İlk %20		İkinci %20		Üçüncü %20		Dördüncü %20		Son %20	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Yüzde (%)	100,0	100,0	6,1	6,3	10,2	10,4	14,3	14,6	20,6	20,7	48,7	48,1

Kaynak: TÜİK web sitesi üzerinden araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. TÜİK Kurumsal . Erişim Tarihi: 24.02.2025.

27 Aralık 2024 tarihinde yayımlanan Gelir Dağılımı İstatistiklerine göre, ilk %20'lik dilimde yer alan en düşük gelire sahip grubun toplam gelirden almış oldukları pay %6,3 olurken

son %20'lik dilimde yer alan en yüksek gelir grubunun toplam gelirden almış oldukları pay %48,1 olmuştur. Son %20'lik dilimin almış aldığı %48,1'lik pay toplam gelirin yaklaşık olarak yarısını oluşturmaktadır. Tabloyu incelediğimiz zaman 2023 yılı ve 2024 yılı verileri karşılaştırıldığında 2024 yılında düşük ve orta gelirli diyebileceğimiz yüzdelik dilimlerinde olan grupların toplam gelir paylarında artış, son %20'lik dilimde olan grubun toplam gelirdeki payında düşüş gözlemlenmektedir. Ancak, görülen yüzdelik değişimlerin oldukça az olması gelir dağılımındaki iyileşmenin de yeterli olmadığı anlamına gelmektedir.

Gini katsayısı, gelir dağılımındaki adaletsizliği ölçen bir göstergedir ve 0 ile 1 arasında bir değer alır. Eğer gelir tüm bireyler arasında tamamen eşit dağılmışsa, Gini katsayısı 0 olur. Buna karşılık, tüm gelirin yalnızca tek bir kişi tarafından alındığı durumda Gini katsayısı 1 değerine ulaşır. Gini katsayısı büyüdükçe gelir eşitsizliği artar, küçüldükçe ise gelir daha adil bir şekilde dağılmış olur. (Akın, 2015: 11).

Tablo 2.3. Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Gini Katsayısı, P80/P20 ve P90/P10 Oranları, 2015-2024

	Yıllar									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gini katsayısı	0,386	0,396	0,400	0,403	0,387	0,402	0,391	0,412	0,419	0,418
P80/P20 oranı	7,2	7,4	7,4	7,6	7,0	7,8	7,1	7,8	8,1	8,1

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır. TÜİK Kurumsal. Erişim Tarihi: 24.02.2025.

Yukarıda yer alan tabloda 2015-2024 yılları arasında hane halkı kullanılabilir gelire göre Gini katsayısı, P80/P20 oranları gösterilmiştir. Gini katsayısı, 2015 yılında 0,386 iken oran 2018 yılına kadar artarak devam etmiş ve 2018 yılında 0,403'a yükselmiştir. Bu artış, bireyler arasındaki gelir eşitsizliğindeki artışın göstergesidir. 2019 yılına geldiğimizde ise gini katsayısı az da olsa bir düşüş göstererek 2019 yılında 0,387 olmuştur. Gini katsayısı, gelir dağılımındaki eşitsizliğin daha az ölçümlendiği 2019 yılından sonra pandemi etkisiyle birlikte tekrar artış eğilimine geçmiş ve 2020 yılında 0,402 olarak kaydedilmiştir. 2021 yılındaki düşüşten sonra son dönemlerde gelir eşitsizliğinde tekrardan belirgin bir şekilde artış gözlemlenmektedir. Diğer bir gösterge olarak P80/P20 oranı, en düşük ve en yüksek gelire sahip olan grupların arasındaki gelir farkını oransal olarak göstermektedir. Tabloda 2015-2024 yılları arasında ele alınan P80/P20 oranı son dönemlerde artış eğilimindedir. 2024 yılında gelir düzeyine göre son 20'lik ve ilk 20'lik gelir grubunun birbirine oranı 8,1 olarak gözlemlenmiştir. Bu durum, iki

grup arasında 8,1 kat gelir farkının olduğunu ortaya koymaktadır. Bu verilere göre, Türkiye’deki gelir dağılımında ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

2.4.4. Toplumsal Adalet ve Eşitlik

Sosyal politikanın temel işlevlerinden biri de toplumsal adaleti ve eşitliği sağlamaktır. Sosyal politikanın dinamik bir yapıda olması sebebiyle toplumdaki var olan değişimler, politikadaki yansımalarla sonuçlanmaktadır. Toplumsal adaletin ve eşitliğin sağlanması için toplum yapısına uygun politikalar uygulanmalıdır. Koray (2007:19)’a göre nüfus yapısının yaşlı nüfus ağırlıklı olması, uygulanacak olan sosyal politikaların sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik sistemi üzerinde yoğunlaşmasına sebep olacaktır. Bir diğer örnek ise toplumda dezavantajlı gruplardan biri olan kadınların toplumsal ayrımcılığa maruz kalmadan çalışma hayatlarını devam ettirebilmeleri için fırsat eşitliği ve bakım hizmetleri sağlamaya yönelik politikalar uygulanmalıdır.

Toplumda yer alan tüm kesimler farklı özellik ve ihtiyaçlara sahip olmaktadır. Bu farklılıktan dolayı oluşan toplumsal sınıflar arasındaki yaşam koşullarındaki farklılık, toplumların eşit şekilde kaynaklara erişim sağlayamayacağı sebebiyle toplumsal eşitsizliği meydana getirmektedir. Toplumda yer alan tüm kesimlere eşit imkân sunmak toplumsal eşitliği sağlamaya katkıda bulunacakken toplumda yer alan dezavantajlı gruplara (cinsiyet, engellilik durumu, etnik farklılık gibi) özel politikalar uygulamak pozitif ayrıcalık sağlamak toplumsal adaletin sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Toplumsal ve ekonomik kaynaklar, en dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını gözeterek düzenlenmeli ve herkes için fırsat eşitliği sunacak şekilde erişilebilir olmalıdır. Sosyal adalet, bireylerin temel yaşam standartlarını güvence altına alırken, bu hedefe ulaşmanın yolu gelir ve servetin dengeli bir şekilde dağıtılmasından geçmektedir. (Kaynak Çoban, 2017:254-247).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nın Dünyada İstihdam ve Sosyal Görünüm: Eğilimler 2024 raporunda küresel ekonomide yer alan ülkelerin mevcut durumları ve geleceğe yönelik beklentiler ele alınmıştır. Raporda ele alınan yüksek ve düşük gelirli ülkeler arasındaki işsizlik ve yoksulluk oranlarındaki farklar ele alınmıştır. Rapora göre işgücü piyasasındaki dengesizliklerin artması ve küresel ekonomide meydana gelen krizler sosyal adalettaki ilerlemeler için tehlike yaratmaktadır. Küresel çapta yaşanan teknolojik gelişmelere rağmen, bireylerin yaşam standartları artmamış, hatta teknoloji dağılımının eşitsizlikleri daha da derinleştirebileceği öne sürülmüştür. Adil ücretlendirme, iyi çalışma koşulları ve fırsat eşitliği

sağlanmadan, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olmayacağı ve sosyal adaletin tesis edilemeyeceği ifade edilmektedir.

2.4.5. Toplumsal Refahın Artırılması

Toplumda refah ve huzurun sağlanması kendiliğinden sağlanamadığı için bu noktada kurum ve kuruluşlara, politika araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal refah iktisadi uygulamalarla sağlanabilecekken refah ve huzurun birlikte sağlanabilmesi için sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun refah ve huzurunun sağlanabilmesi noktasında devlet uygulayacağı sosyal politikalar aracılığıyla toplumdaki bireylerin çıkarlarını kamu güvenliği altında korumaya çalışmaktadır (Serdar, 2016: 1-3).

Toplumsal refah kavramı, toplumda yer alan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumsal sorunları ele almak için örgütlenen çeşitli toplumsal düzenlemeleri ifade etmektedir. Toplumsal refahın sağlanması konusunda modern zamandaki sosyal politika kavramı devlete atıfta bulunurken toplumsal refahın sağlanmasında aile, piyasa, hükümet dışındaki kuruluşlar gibi çeşitli aktörler rol oynamaktadır (Manning, 2011: 45).

Lister'e (2011: 311-315) göre sosyal politika tanımları yapılırken bireyin refahı ve refahını artırmaya yönelik toplumsal kurumlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Toplumda yer alan kaynakların toplumdaki bireylere nasıl dağıtılacağı konusu ve toplumdaki bireylerin bu dağıtıma göre ihtiyaçlarını karşılıyor olabilmesi toplumsal refahın sağlanabilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Refah seviyesinin artırılabilmesi yönelik uygulanacak olan reform önerileri ile bireylerin haklarının korunması ve daha iyi muamele görmeleri hedeflenmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında refah devlet anlayışı tam olarak dünyada hâkim olmaya başlamıştır. 1970'lere kadar süren bu dönem "Altın Çağ" olarak adlandırılmış ve devletin ekonomik ve sosyal alandaki hakimiyeti bu süreçte üst düzeylere çıkarılmıştır. Sosyal devlet anlayışında yer alan ekonomik ve toplumsal kalkınmanın sağlanması amacının gerçekleştirilmesi için Altın Çağ olarak adlandırılan bu dönemde sosyal refah programlarıyla işçi ve işveren arasındaki uzlaşma sağlanması, devletin sağladığı hizmetlerin tüm toplum tarafından ulaşılabilir olması, toplumun temel ihtiyaçlarından olan konut ve ulaşım sektörlerine yatırımlar yapılmış ve alt gelir gruplarına gelir transferi politikalarının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Sosyal devlet niteliği yaşayan devlet, ekonomik ve sosyal hayattaki etkinliğini ve kapsamını artırarak sosyal sorunlara müdahalelerde bulunmuş ve toplumsal refahın sağlanmasını rol edinmiştir (Serdar, 2016: 34-35).

Toplumsal Refahın Artırılmasında Vergi Uygulamaları

Vergi, devletin egemenlik gücüne dayanarak kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmak üzere gerçek ya da tüzel kişilerden, ödeme güçlerine göre, kanunlara dayalı olarak, karşılıksız ve cebri olarak alınan nakdi değerler olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde vergiler küresel olarak kamu hizmetlerinin temel finans kaynağı olmakla birlikte gelir dağılımının sağlanması, toplumsal adalet ve refahın sağlanması gibi birçok ekstra-fiskal amaca hizmet etmektedir. Bu hizmetlerin sağlanması için vergiler araç olarak kullanılmaktadır.

Vergilendirmede adalet ihdas edilecek verginin en temel yapısını oluşturmaktadır. Adalet kavramı bizi vergilendirmede yatay ve dikey eşitlik kavramlarına götürecektir.

Yatay eşitlik kavramı; devletin sabit bir vergi oranı uygulayarak toplumu eşit oranda vergilendirmesi anlamına gelmektedir. Ancak yatay eşitlik kavramı toplumun ödeme gücü ilkesini dikkate almadığı için toplumsal refah ve adalet kavramlarıyla ilişkilendirilememektedir.

Dikey eşitlik kavramı ise devletin gerçek ya da tüzel kişilerin elde etmiş oldukları gelirleri vergilendirirken ödeme gücü ilkesini dikkate alarak geliri arttıkça uygulanan artan oranlı tarife ile elde edilen kazanca göre daha yüksek ya da daha düşük vergi ödenmesine temel oluşturmaktadır. Bu yaklaşım ile birlikte düşük gelirli kişilere vergi harcaması niteliğinde uygulamalar ile alım gücü arttırılmakta ve toplumsal refahın artırılmasına katkı sağlamaktadır. Artan oranlılık sadece eşitlik sağlanması olarak kullanılmaz. Bununla birlikte, maliye politikasının etkin araçlarından birisi olarak otomatik istikrar sağlama aracı olarak da devlet politikalarına hizmet etmektedir (Yüksel, 2017: 33).

Ülkemizde uygulanan gelir vergisine baktığımızda; dilim usulü artan oranlı vergi tarifesini uygulanmaktadır. Dilim usulü artan oranlı vergi tarifesinde vergi matrahının her bir dilimine ayrı oran uygulanmaktadır. Bu uygulama dikey adaletin tam anlamıyla sağlanması açısından önemli bir araçtır.

Ülkemizde 2025 yılından itibaren uygulanacak olan vergi tarifesini aşağıdaki tabloda görüntülenmektedir:

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 103'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan gelir vergisine tabi gelirlerin vergilendirilmesinde esas alınan tarife, 2025 takvim yılı gelirlerinin vergilendirilmesinde uygulanmak üzere aşağıdaki şekilde yeniden belirlenmiştir:

Tablo 2.4. Gelir Vergisine Tabi Gelirler

158.000 TL'ye kadar	%15
330.000 TL'nin 158.000 TL'si için 23.700 TL, fazlası	%20
800.000 TL'nin 330.000 TL'si için 58.100 TL (ücret gelirlerinde 1.200.000 TL'nin 330.000 TL'si için 58.100 TL), fazlası	%27
4.300.000 TL'nin 800.000 TL'si için 185.000 TL (ücret gelirlerinde 4.300.000 TL'nin 1.200.000 TL'si için 293.000 TL), fazlası	%35
4.300.000 TL'den fazlasının 4.300.000 TL'si için 1.410.000 TL (Ücret gelirlerinde 4.300.000 TL'den fazlasının 4.300.000 TL'si için 1.378.000 TL), fazlası	%40

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), 193- Gelir Vergisi Kanunu, Madde 103, Esas Tarife.

<https://www.gib.gov.tr/gibmevzuat>. (Erişim Tarihi: 20.03.2025).

Vergi Muafiyet ve İstisnaları

Ülkemizde uygulanan vergi kanunlarında dar gelire sahip mükelleflerin toplumsal refah ve adaleti sağlamaya yönelik maddelere yer verilmiştir.

Örneğin 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 9. Madde'ye göre;

motorlu nakliye araçları kullanmamak şartı ile gezici olarak ya da bir iş yeri açmamak koşulu ile süs eşyaları, kalaycılık, lehimcilik, çilingirlik, ayakkabı boyacısı, ayakkabı tamircisi, odun ve kömür kırıcılığı, berber, nalbant gibi unutulmaya yüz tutmuş meslek erbaplarının gelirleri vergiden muaf tutulmuştur (Gelir İdaresi Başkanlığı, t.y.).

Vergilerdeki muafiyet ve istisna kavramları vergi yükünü hafifleterek özellikle girişimcilerin ekonomik hayata katılımları için önemli rol oynamaktadır. Muafiyet dar anlamda mükelleflere avantaj sağlarken istisnalar daha geniş anlamda kolaylıklar sağlamaktadır. Ülkemizde genç girişimcilerin artmasına yönelik olarak uygulanan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda madde 20'ye göre;

Ticari, zirai veya mesleki faaliyeti nedeniyle adlarına ilk defa gelir vergisi mükellefiyeti tesis olunan ve mükellefiyet başlangıç tarihi itibarıyla yirmi dokuz yaşını doldurmamış tam mükellef gerçek kişilerin, faaliyete başladıkları takvim yılından itibaren üç vergilendirme dönemi boyunca elde ettikleri kazançların yine ilgili kanunun maddelerine göre kanunda ön görülmüş oranları gelir vergisinden müstesnadır (Gelir İdaresi Başkanlığı, t.y.).

Mücbir Sebep

Mücbir sebep, “sebep olduğu zarardan, makul bir suretle alınması gereken önleyici tedbirlerle kaçınılmayan, kaynağı teşebbüsün dışında olan olağanüstü bir hadise” şeklinde tanımlanmıştır (Gözübüyük; 1977:48). Vergi borcu ödenirken mücbir bir sebep bulunuyorsa kanunda belirtildiği gibi ödemeye engel durumun ortadan kalkmasıyla birlikte sonradan ilgili mercilere ilan edilmesi gerekmektedir. 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 13. Maddesine göre:

Vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk; Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler; Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler; Sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve vesikalarının elinden çıkmış bulunması; gibi hallerdir (Gelir İdaresi Başkanlığı, t.y.).

Hükümetler, mücbir sebeplerin bulunduğu durumlarda vergi ödemelerinde maliye politikaları aracılığıyla çeşitli müdahalelerde bulunabilmektedir. Bu müdahaleler toplumun refahının sağlanması ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir olması açısından oldukça önemlidir. Vergi borçlarının süre bakımından uzatılması ya da ertelenmesi, borçların silinmesi gibi uygulamalar maliyet politikalarının sosyal devlet anlayışıyla uyumlu hareket ettiğinin göstergesidir.

2.5. Sosyal Politikanın Aktörleri

Sosyal politikaların planlanmasında, yürütülmesinde ve desteklenmesinde çeşitli aktörler ön plana çıkmaktadır. Sosyal politikanın aktörleri ulusal ve uluslararası olmak üzere iki ayrı kategoride incelenecek olup sosyal politikaların kapsayıcı ve etkin bir şekilde sürekliliğinin sağlanabilmesi için bu aktörler önemli rol oynamaktadır.

2.5.1. Sosyal Politikanın Ulusal Aktörleri

Sosyal politikaların ülke sınırları içerisinde oluşturulması ve uygulanmasında bazı ulusal aktörler ön plana çıkmaktadır. Sosyal politikaların ulusal aktörleri; devlet ve kamu kurumları, kollektif kendi kendine yardım araçları, sendikalar ve kooperatifler olmak üzere incelenecektir.

2.5.1.1. Devlet ve Kamu Kurumları

Sosyal politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında başrol olarak nitelendirilecek olan aktör devlettir. Sosyal politikanın siyaset ile bulunan ilişkisi devletin sosyal politikaların oluşturulmasındaki ve uygulanmasındaki rolünü kaçınılmaz kılmıştır.

Özellikle Sanayi Devriminin meydana getirmiş olduğu sonuçlar ile birlikte devletin sosyal hayata müdahalesi artmıştır. 1929 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Büyük Buhran olarak adlandırılan ekonomik kriz ile sosyal devlet anlayışı daha belirgin hale gelmiştir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan ekonomik olumsuzluklar devletin ekonomik ve sosyal alanda müdahalesini artmasında ve sorumluluk yüklenmesine yol açmıştır. Sosyal devlet kavramı, yaşanan bu olumsuz sosyoekonomik değişimler sonucunda devletin başrol olarak sosyal politika kapsamında aksiyon almasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Sosyal devlet anlayışı ile devlet, birey ve toplum için sağlık, eğitim, barınma gibi ihtiyaçların karşılanmasında sorumluluk üstlenmiş ve oluşturdukları sosyal politikalar ile toplumsal ve ekonomik hayata müdahalelerde bulunarak gelir dağılımında adaleti ve eşitliği sağlamayı hedef almaktadır (Taşçı, 2017: 24).

Sosyal devlet anlayışına sahip olan ülkeler, üstlenmiş oldukları rol ve sorumlulukları yerine getirilirken bazı araçları aktif olarak kullanmaktadır. Bu araçlar içerisinde yasalar, istihdam politikaları ve kamunun hizmet ve gelir transferleri gibi araçlar yer almaktadır. Bireylerin ve toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumsal refahı sağlayabilmek amacıyla aktif bir şekilde kullanılan sosyal politikalar devletler için gereklilik haline gelmiştir. Bu bağlamda, devletlerin uygulamış oldukları sosyal politikalar toplumda yer alan bireylerin maddi anlamda yaşam koşullarının iyileştirilmesinde ve insan onuruna yakışır bir şekilde toplum içerisinde yer almasında önemli rol oynamaktadır (Yolcuoğlu, 2012: 147). Özellikle sosyal devlet anlayışının hakim olduğu ülkelerde devletin üstlenmiş olduğu rol ve sorumlulukların sistematik bir şekilde yerine getirilebilmesini amaçlayan sosyal politika hedeflerinin yasal bir zeminde gerçekleştirilmesi ve kamu politikalarına dahil edilerek uygulanması toplumsal adaletin sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Devletin sosyal politikaları oluştururken yasal bir zemin kullanması bireyleri ve toplumu çalışma hayatında ve çalışma hayatı dışında sosyal yardım gibi konularda güvence altına almaktadır. Yasal bir güvencenin sağlanması sosyal politikaların uygulanmasında ve denetlenmesinde bireylerde önemli bir güven unsuru oluşturmaktadır. Devlet, sosyal politikaların temelini oluşturduğu düzenlemeleri kamu kurumları aracılığıyla toplumdaki

bireylere ulaşmaktadır. Bu sebeple, kamu güveni sosyal politikaların uygulanması hususunda önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, devletin uygulamış olduğu istihdam politikaları ile toplumdaki işsizliği azaltılması ve bireylerin refah seviyesinin artırılması hedeflenmektedir. Toplumdaki işsizliğin azaltılması ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması için gerekli koşullardan biridir.

2.5.1.2. Kollektif Kendi Kendine Yardım Araçları

Bedir'e göre kolektif kendi kendine yardımlaşma araçları sendikalar, kooperatifler, vakıflar ve dernekler olmak üzere kategorileştirilmiştir. Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan sorunların çözümünde devletin göstermiş olduğu rolün yanı sıra kolektif kendi kendine yardımlaşma araçları da toplumsal kesimlerin sorunlarını çözmek üzere gündeme gelmiştir (Bedir, 2012: 19).

2.5.1.3. Sendikalar

Sanayileşme sonrasında meydana gelen sosyal sorunların çözümü noktasında ortaya çıkan sosyal politika kavramının temelindeki işçi sınıfı hakları ve menfaatleri sendikalar aracılığıyla düzenlenmektedir. Sendikalar, üyelerinin çıkarlarını korumak amacıyla hükümetlere baskı yaparak işçi haklarına yönelik yasaların çıkarılmasını sağlamaya çalışır. Sendikalar, toplumsal adalet ve eşitliğin sağlanması açısından Orta çağ loncaları ile benzerlik taşısa da sendikalar, Sanayi Devrimi sonrasında işçi sınıfının haklarını savunmak amacıyla ortaya çıkan, modern bir kurumsal yapı olarak işçi-işveren ilişkilerinde aracı bir rol üstlenmiştir (Eğitim-Bir-Sen, 2022: 59)

Sendikalar ilk olarak 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkmış ve zamanla Avrupa ile ABD'ye yayılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise sendikalaşma süreci uzun yıllar almış ve çeşitli mücadeleler sonucunda taraflar tarafından (devlet ve işverenler) kabul görmüştür. Avrupa'da savaşlar, ekonomik krizler ve otoriter yönetimler sendikaların gelişimini olumsuz etkilerken, ABD'de "Yeni Dönem Politikaları" ile sendikal hareketler desteklenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan 1970'lerin ortalarına kadar sendikalar giderek güçlenmiş, çalışma koşullarının düzenlenmesinde ve kamu politikalarının şekillendirilmesinde etkin bir rol üstlenmiştir. İşçilerin haklarını korumak ve bu doğrultuda uygulamalar geliştirmek sendikaların temel misyonudur. Sendikaların görevi, devlet kurumlarının kaynağını göremediği sosyal sorunların ne olduğunu anlayabilmek ve sorunlarını ifade edemeyen grupların taleplerinin dile getirilmesini sağlamaktadır. Sendikalar, toplumsal hayata eşit katılımı sağlamak adına çözüm

üretmeli ve devlet kurumlarını harekete geçirmelidir (TÜRK-İŞ, 2017: 16; Uyanık M.,2015: 64-66).

2.5.1.4. Kooperatifler

Sosyal politikanın önemli aktörleri arasında yer alan kooperatiflerin temelinde toplumsal dayanışma ve kalkınma ön plandadır.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na göre kooperatif tanımı şu şekilde ifade edilmektedir:

“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir” (Kanun No. 1163, m.1).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO, 2022) göre kooperatifler, bireylerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak amacıyla gönüllü olarak bir araya geldikleri, ortak mülkiyete dayalı ve demokratik şekilde yönetilen özerk kuruluşlardır. Kooperatiflerdeki yapının sosyal sorumluluk, dürüstlük, eşitlik, adalet, dayanışma gibi etik değerler üzerine kurulması kooperatifleri güçlendirmektedir. Kooperatiflerin rolünü güçlendirmek için ekonomik ve sosyal açıdan dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Kooperatifler, bireylere ekonomik açıdan gelir sağlayıcı ve sürdürülebilir bir istihdam olanağı sağladığı takdirde bireylerin refah seviyelerini artıracaktır. Ayrıca, kooperatiflerdeki insan kaynaklarının güçlü olması kaynakların verimli kullanılmasını, doğru girişimcilik hareketlerini ve dolayısıyla da rekabet gücünü beraberinde getirerek uzun vadede ekonomik ve sosyal kalkınmaya destek olacaktır.

1844 yılında İngiltere'nin Lancashire bölgesinde Rochdale Öncüleri, düşük kaliteli ve hileli ürünlere karşı uygun fiyatlı ve güvenilir bir alternatif sunmak amacıyla modern kooperatif hareketini başlatmışlardır. Elde edilen gelir fazlasını topluma fayda sağlamak için kullanan bu girişim, zamanla küresel çapta yayılmış ve ekonominin çeşitli alanlarında etkili bir model haline gelmiştir (Uluslararası Kooperatifler Birliği, t.y.). Dünya’nın yanı sıra Türkiye’deki ilk kooperatifçilik hareketlerini incelediğimizde Osmanlı dönemindeki “Ahilik” teşkilatı örneklerden biri olarak kabul edilebilir. Kurumsal anlamda ise bu alandaki ilk girişimlerden biri, Mithat Paşa tarafından kurulan ve tarım kredisi sağlamaya yönelik “Memleket Sandığı”dır. 1867 yılında, Mithat Paşa’nın öncülüğünde “Memleket Sandıkları

Nizamnamesi” yürürlüğe girmiştir. Daha sonraki yıllarda, 1931’de “Türk Kooperatifçilik Kurumu” kurulmuş, 1935’te ise “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” ile 2836 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu” kabul edilerek kooperatifçilik alanında önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır (Erkul vd., 2023: 5). Ziraat Bankası Sürdürülebilirlik Raporuna (2013) göre 20 Kasım 1863 tarihinde Mithat Paşa tarafından Pirot kasabasında bugünkü Ziraat Bankası’nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları kuruldu. 3-12 ay vadeli, kişi başına azami 20 liralık ilk tarımsal kredi uygulaması başladı. Bu kredi uygulamasıyla birlikte çiftçilerin ve küçük esnafların tefecilerin yüksek faizli tekliflerine karşı korunması amaçlanmaktaydı. Memleket Sandıkları ile tarımsal sürekliliği sağlamak için verilen düşük faizli kredi politikası, bugün 161 yıllık geçmişi olan Ziraat Bankası ile aynı amaca hizmet vermeye devam etmektedir.

2.5.2. Sosyal Politikanın Uluslararası Aktörleri

II. Dünya Savaşı sonrasında küreselleşmeyle birlikte uluslararası düzeyde ekonomi, siyasi ve sosyal alanlarda çalışma normları oluşturmaya yönelik faaliyetler dikkat çekmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında ILO’nun yanında Birleşmiş Milletler (BM) ve BM’ye bağlı birçok örgüt, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü, bölgesel düzeyde faaliyet gösteren Avrupa Konseyi Avrupa Birliği, Afrika Birliği ve Amerikan Devleti örgütü gibi birçok siyasi ve ekonomik örgüt faaliyet göstermeye başlamıştır (Tokol, 2013: 12).

2.5.2.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 1919 yılında Versailles Barış Antlaşması ile kurulmuştur. ILO’nun ilk Uluslararası Çalışma Konferansı 1919 yılında Washington’da yapılmış, konferansta ILO’nun organları belirlenmiş ve altı sözleşme ve tavsiye kararı kabul edilmiştir. 1929 ekonomik krizi olan Büyük Buhran ve sonrasındaki Avrupa’nın siyasi yapısı sebebiyle örgütün çalışma normu oluşturma konusundaki faaliyetleri yavaşlamaya başlamıştır. ILO, II. Dünya Savaşı sonrasında da savaşın sebep olduğu sosyal ve ekonomik değişikliklere yönelik faaliyetleriyle varlığını sürdürmeye devam etmiştir. 1944 yılında Uluslararası Çalışma Konferansı’nda ILO’nun Amaç ve Hedeflerine İlişkin Bildirge kabul edilmiştir. Tüm dünyayı etkisine alan savaş sonrasında ekonomik ve sosyal koşulların değişmesi sebebiyle ILO’nun da kapsamı genişletilerek yeniden tanımlama yapılmıştır. 1960’lı yıllara gelindiğinde bağımsızlığını kazanan ülkelerinde sayısının artmasıyla birlikte ILO’nun üye sayısında da artış yaşanmıştır. 1989 yılına gelindiğinde toplam 102 sözleşme ve 110 tavsiye kabul edilmiş durumdadır. Dünya’da meydana gelen küresel gelişmeler örgütün dinamik bir yapıda olmasını

zorunlu kılmaktadır. 1989 sonrasındaki Neo-liberal politikaların hâkim olmasına bağlı olarak örgütün tekrardan amacı ve yürüttüğü çalışmalar düzenlenme ihtiyacı duymuştur (Tokol, 2013: 15-21).

ILO Anayasası'nın başlangıç kısmını incelediğimizde amaçlarını aşağıdaki ilkelere dayandırıldığını görmekteyiz:

- Sosyal adalet temeline dayalı olunması koşuluyla evrensel ve kalıcı bir barış sağlanabilecektir.
- Dünya barışının sağlanabilmesi için çalışma koşullarındaki adaletsizlik, yoksulluk ve sefalet giderilmelidir. Çalışma hayatındaki çalışma saatlerinin iyileştirilmesi, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması, ücretlerdeki düzenlemeler, dezavantajlı grupların korunması, sendikal hakların güvencesinin sağlanması acil gereklilik arz etmektedir.
- İnsan onuruna yakışır çalışma koşullarının herhangi bir ülke tarafından benimsenmemesi, kendi işçilerinin durumunu iyileştirmek isteyen diğer ülkelerin çabalarını zorlaştırmakta ve engel teşkil etmektedir.

ILO, toplamda 187 üye devletten oluşmaktadır. Örgüt, üye devletlerin hükümetlerini, işverenlerini ve işçilerini bir araya getirerek, çalışanların becerilerinin geliştirilebildiği ve sürdürülebilir bir geçim kaynağı oluşturulabildiği, sosyal diyalog temeline dayalı uyumlu toplumlar hedeflemektedir. ILO, çalışma hayatındaki anlaşmazlıkların giderilmesine, üretkenliğin ve verimliliğin artırılmasına odaklanarak, işsizlik ve hastalık gibi gelir kaybına yol açan durumlarla mücadele eder ve herkesin sağlık ve gelir güvenliğini sağlamak amacıyla sosyal korumayı teşvik eder. Ayrıca, tüm çalışanların, en savunmasız durumdaki bireyler de dahil olmak üzere, haklarının tanınmasını ve saygı gösterilmesini benimseyen bir yaklaşım sergiler (ILO, t.y.).

2.5.2.2. Birleşmiş Milletler (BM)

Sosyal politikanın uluslararası aktörlerinden biri olan Birleşmiş Milletler (BM) sosyal politika kavramı için önemli bir aktördür.

Birleşmiş Milletler, 1945 yılında kurulan uluslararası bir örgüttür. Bugün 193 üye devletiyle faaliyet göstermektedir. 50 ülkenin temsilcileri, 25 Nisan-26 Haziran 1945 tarihleri arasında Kaliforniya'nın San Francisco şehrinde Birleşmiş Milletler Uluslararası Örgütü Konferansı'na katılmışlardır. İki aylık müzakerelerin sonrasında, Birleşmiş Milletler

Sözleşmesi taslağını hazırlanarak imzalanmıştır. Bu yeni uluslararası örgüt, Dünya Savaşı'nın bir daha yaşanmaması ümidiyle kurulmuştur (Birleşmiş Milletler, t.y.).

BM, Kuruluş Anayasası'nın 1. Maddesinde örgütün amaçları belirtilmektedir. Bu amaçları genel hatlarıyla aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve buna karşı gelen tehditlere karşı önemler almak,

- Uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmek,
- Ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikteki uluslararası sorunları çözerken cinsiyet, ırk, din gibi konularda herhangi bir ayrımcılık gözetmeden herkesin insan haklarına ve özgürlüklerine karşı saygı gösterildiği uluslararası iş birliği sağlamak.

BM, bu amaçları gerçekleştirmeye çalışırken Kuruluş Anayasası'nın 2. Maddesinde yer alan ilkeleri temel alarak hareket etmektedir. İlkeleri genel hatlarıyla aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

- Örgüt, üye olan herkesin egemen eşitliği üzerine kurulmuştur.
- Tüm üyeler, yerine getirdikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirerek, üyelikten doğan hak ve çıkarların tamamından faydalanmalarını sağlarlar.
- Uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklar barışçı yollarla çözülmelidir.
- Örgüte üye olan tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde başka bir devletin toprak bütünlüğünü veya siyasal bağımsızlıklarına karşı güç kullanmaktan kaçınmalılardır.
- Örgüte üye olan tüm üyeler, BM tarafından aleyhine önleme ya da zorlama eylemine girişilen bir devlete yardımcı olmaktan kaçınmalılardır.
- Örgüt, yalnızca üye olan devletlerin değil aynı zamanda üye olmayan devletlerin de uluslararası barış ve güvenliğinin korunması için gereken ölçüde bu ilkelere uygun hareket edilmesi gerektiğini söylemektedir.

Birleşmiş Milletler'in kuruluşundan bu yana kabul ettiği belge ve sözleşmeler, insan hakları, ekonomik haklar ve sosyal hakların evrensel ilkelerini ve çağdaş uygarlığın ortak değerlerini yansıtmaktadır; aynı zamanda diğer uluslararası örgütlerin oluşturduğu normları da birbirine yakınlaştırması sebebiyle önemli bir yere sahiptir (Tokol, 2013: 77).

2.5.2.3. Bölgesel Örgütler

Uluslararası çalışma normlarının oluşturulmasında ve şekillenmesinde bölgesel düzeyde kurulan siyasi ve ekonomik amaçlı örgütler sosyal politika ilkelerinin uygulanmasında önemli rol oynamaktadır. Afrika, Asya, Amerika ve Avrupa kıtalarında faaliyet gösteren birçok bölgesel örgüt kendi yapısına ve amaçlarına göre değişiklik göstermektedir (Tokol, 2013: 113).

Bölgesel örgütler arasında ön plana çıkan örgütler Avrupa düzeyinde kurulan Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'dir.

5 Mayıs 1949 tarihinde kurulan ve Türkiye'nin de kurucu üyelerinden biri olduğu Avrupa Konseyi'nin (AK) temel amaçları; inşam haklarını, hukukun üstünlüğünü ve çoğulcu demokrasiyi koruyup güçlendirmek, ırkçılık, sosyal dışlanma gibi sorunların ortadan kaldırılmasına destek olmaktır (Dışişleri Bakanlığı, t.y.). II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkarmış olduğu büyük yıkım sonrasında Avrupa Konseyi'nin kurulması Avrupa'da yaşayan toplumların tekrardan aynı yıkımı yaşamalarını engellemek amacıyla kurulmuştur.

2.5.2.4. Avrupa Birliği

Dünya Savaşları'nın sebep olduğu büyük yıkımlar sonucunda Avrupa ülkeleri kendi aralarında ekonomik ve siyasi bir birliğin kurulması fikrini ortaya atmıştır. Kurulacak olan bu birliğin amacı daha öncesinde yaşanan yıkımların tekrar yaşanmaması düşüncesidir. II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulmak istenen barış ortamının kalıcı olabilmesi için ortak değerlerin hâkim olacağı bir örgütün kurulması düşünülmüştür.

II. Dünya Savaşı sonrasında, 1950 tarihinde kömür ve çelik üretiminde alınan kararların bağımsız bir kurum ile verilmesi söz konusu olmuştur. Schuman planına göre Avrupa'daki demir çelik üretimindeki kavganın bitebilmesi için bağımsız bir kuruma devredilmesi gerekmektedir. Bu planın sonucunda 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. 1957 yılına gelindiğinde üye olan 6 devlet bir ekonomik topluluk oluşturmaya karar vermiştir. Bu topluluğun amacı ortak bir pazar oluşturarak işgücünün, üretilen mal ve hizmetlerin, sermayenin serbestçe dolaşabilmesini sağlamaktır. Kurulan bu topluluğa Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) verilmiştir. Sonrasında kurulan topluluklarda birleşme anlaşması yapılarak tek bir komisyon oluşturulmuş ve topluluklar Avrupa Toplulukları olarak adlandırılmıştır. 1986 yılına gelindiğinde topluluğa bağlı üye sayıları artarak topluluğun üye sayısı 12'ye ulaşmıştır. 1990'lı yıllara geldiğimizde Avrupa ülkelerinin siyasi yapısındaki köklü değişimler sebebiyle üye devletler arasında imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması 1993

tarhinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa Birliği Antlaşması ile parasal birliğin tamamlanması, Avrupa vatandaşlığının oluşturulması ve güvenlik, adalet ve içişlerinde iş birliği sağlanması hedeflenmiştir. 2002 yılında ortak para birimi olan Avro kullanılmaya başlanmış ve 2004 yılına gelindiğinde ye sayısı 28'e ulaşmıştır. 2008 yılında, tüm dünyada etkisini gösteren küresel bir kriz meydana gelmiştir. 2008 kriziyle birlikte, Avrupa Birliği'ne ye ülkelerde krizden ekonomik anlamda ciddi şekilde etkilenmiştir ve ekonomik durgunluğa girmişlerdir. Avrupa Birliği, 2008 kriziyle mücadele edebilmek için çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Ancak, krizle mücadelede çok fazla başarı sağlanamamıştır. AB krizden büyük ölçüde etkilenmiş ve Avro alanında %4,1 oranlarında küçülmeler meydana gelmiştir. 2012 yılında ise, AB'nin sağlamış olduğu barış ortamı, insan haklarındaki katkıları sebebiyle Nobel Barış dlne layık grlmştir (Avrupa Birliği Başkanlığı, t.y. https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html Erişim Tarihi: 25.04.2025). Avrupa Birliği, 20. yüzyılın başlarından beri imzalanan antlaşmalar neticesinde bugünkü halini almıştır. Mevcutta 27 ye ve yaklaşık 450 milyon nüfusa sahip olmakta ve bu üyeler arasında ekonomik ve siyasi iş birliği sağlamaya devam etmektedir. Türkiye, aday ülkeler içerisinde bulunmaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, t.y.).

Avrupa Birliği'nin yürütmüş olduğu politikalar, istihdamın artırılması, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi, toplumsal refahın artırılması, ayrımcılığın önüne geçilmesi gibi amaçları birçok anlaşma ve strateji çerçevesinde şekillenmiştir. Avrupa Birliği (AB)'ne ye ülkelerin asgari standartları genellikle Direktifler aracılığıyla uygulanmaktadır. 2017 yılındaki Avrupa Sosyal Haklar Sütunu ile temel stratejiler belirlenmiştir. Çalışma ve yaşam koşullarının adil bir şekilde işleyebilmesi için 20 temel ilke belirlenmiştir. Bu 20 temel ilke aracılığıyla Avrupa Birliği'ne (AB) ye ülkelerinin refah seviyelerinin artırılması ve sosyal politika alınanda reformlara teşvik hedeflenmektedir. Avrupa Sosyal Haklar Sütununda düzenlenen temel hak ve ilkeler aşağıda sıralanmıştır: (Avrupa Birliği Başkanlığı, t.y.)

Avrupa Sosyal Haklar Sütununda Düzenlenen Temel Hak ve İlkeler

- Eğitim, ğretim ve hayat boyu ğrenme
- Toplumsal cinsiyet eşitliği
- Eşit fırsatlar
- İstihdama aktif destek
- Güvenli ve uyarlanabilir istihdam

- Ücretler
- İstihdam şartları hakkında bilgilendirilme ve işten çıkarılma durumunda korunma
- Sosyal diyalog ve işçilerin yönetime katılması
- İş-yaşam dengesi
- Sağlıklı, güvenli ve iyi uyarlanmış iş ortamı ve verilerin korunması
- Çocuk bakımı ve çocukların desteklenmesi
- Sosyal koruma
- İşsizlik yardımları
- Asgari gelir
- Yaşlılık geliri ve emekli aylıkları
- Sağlık hizmetleri
- Engelli kişilerin içerilmesi
- Uzun süreli bakım
- Barınma ve evsizlere yardım
- Temel hizmetlere erişim

Avrupa Birliği (AB), üye olan ülkeler için yürütmüş olduğu sosyal politikalar aracılığıyla ekonomik ve sosyal kalkınmayı sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir. AB, sosyal koruma ve kapsayıcılığını artırarak istihdam oranında artış sağlamaya, sosyal dışlanmayı azaltmaya, çalışma koşullarını iyileştirmeye çalışmaktadır.

2.6. Bankacılık Kavramı ve Temel İşlevleri

Banka kavramının kökeni İtalyanca “banca” kelimesinden gelmiştir. Banca, para bozma yeri anlamına gelmekte olup Türkçeye banka olarak geçmiştir. Banka, bireylerin veya kurumların mevduatını kabul eden ve bu mevduatı çeşitli kredi ve yatırım işlemlerinde etkin bir şekilde kullanmayı amaçlayan ekonomik kuruluştur. Diğer bir tanıma göre ise banka, para, kredi ve sermaye piyasaları gibi alanlarda faaliyet gösteren, finansal işlemleri düzenleyen ve aracılık yapan, düzenli şekilde kredi alan veya kredi veren bir ekonomik birimdir (Gümüş, 2014: 35-36).

Türkiye Bankalar Birliği (TBB, 2018)'nin tanımına göre banka, toplumdaki bireylerin ve kurumların tasarruflarını kabul ederek, bu kaynakları kendisi veya sahipleri adına değerlendiren; yapmış olduğu işlem karşılığında faiz ödeyen ya da talep eden, düzenli veya ihtiyaç halinde gerekli ödemelerde finansal aracılık hizmeti sunarak ticari ve ekonomik faaliyetleri destekleyen bir finansal kurumdur.

Bankacılık kavramı için genel olarak yapılan tanım, mevduat toplamak ve topladığı mevduat ile bireylere ve kurumlara kredi sağlamak olarak şeklindedir. Ancak, bankacılık sektörü, yalnızca mevduat toplamak ve kredi vermekle sınırlı değildir. Bankacılık sektörü aracılığıyla para ve kredi politikalarının uygulanmasına destek verilmekte, finansal aracılık yapılarak kuruluşlar desteklenmekte ve çeşitli yatırımlara ortaklık sağlamakta ve borsa faaliyetlerine katılarak ülke ekonomisinin gelişimine katkı sağlanmaktadır. Ayrıca, bankalar tarafından müşterilerin finansal güvenliğinin sağlanması amacıyla kiralık kasalar sunulmakta ve müşterilerin menkul kıymetleri bankalar tarafından korunmakta ve geliştirilen ödeme yöntemleriyle birlikte kullanıcılarına ödeme kolaylıkları sağlamaktadırlar. Bankalar, günümüzde faaliyet alanını geleneksel bankacılığa göre oldukça genişletmiş olup yapmış olduğu işlemler ve finansal araçlarla geleneksel bankacılığın ötesine geçerek kapsamlı ve stratejik kurumlar haline gelmişlerdir (Takan, 2001: 2).

Başlangıçta yalnızca mevduat kabul ederek bu mevduatı kredi ve yatırım hizmetlerinde kullanan bankacılık sistemi ülkedeki ekonomik gelişmeler çerçevesinde kapsamını genişleterek faaliyet alanını zenginleştirmiştir. Sarraflıktan bankacılık sistemine uzanan bankacılık tarihinde ülkelerin ekonomik yapıları bankacılık sisteminin oluşmasında önemli yer tutmaktadır. Bankacılık ve ekonominin sıkı ilişkisi sebebiyle ekonomik gelişmeler bankaların faaliyetlerini ve kapsamını şekillendirmektedir.

Ülkemizde yer alan bankaların hangi faaliyetleri gerçekleştirebileceklerine dair mevzuat 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 4. Madde ile belirtilmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre bankalar aşağıda listelenen faaliyetlerde bulunabilir:

- Mevduat kabulü
- Katılım fonu kabulü
- Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri
- Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri

- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri
- Saklama hizmetleri
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı, kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri
- Yatırım danışmanlığı işlemleri
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı
- Faktöring ve forfaiting işlemleri
- Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık
- Finansal kiralama işlemleri
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri
- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler

2.7. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi incelendiğinde parasal gelişmelerle doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Paranın kullanım fonksiyonunun artması bankacılık sistemini de geliştirerek bugünkü modern bankacılık anlayışına ulaşılmasını sağlamıştır. Tarihsel gelişmeler incelendiğinde, para kabul eden ve borç veren kişilerin varlığı, bankacılığın başlangıcına işaret etmektedir (Vurucu ve Arı, 2014: 20). Çalışmanın bu bölümünde bankacılığın Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi incelenecektir.

2.7.1. Dünya'da Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılık kavramı, para ile doğrudan ilişkilidir. Geçmişten günümüze bireyler ve kurumlar, ödeme aracı olarak para ve türevlerini kullanırken, bu alandaki değişimler bankacılık sektörünü de dinamik hale getirmiş ve günümüzdeki modern yapısına ulaşmasını sağlamıştır.

Bankacılığın ilk izleri, eski çağlarda hükümdar saraylarına ve tapınaklara para veya değerli eşyaların emanet edilmesi olarak kabul edilmektedir. Bankacılık tarihi oldukça eski olup, yapılan arkeolojik kazılar sonucunda bilinen en eski banka yapısının M.Ö. 3400-3200 yıllarına ait olduğu ve Mezopotamya'daki Uruk kenti yakınlarında bulunan "Kızıl Tapınak" olduğu düşünülmektedir. Günümüze ulaşan en eski bankacılık yasaları ise Eshunna Krallığı'ndadır (yaklaşık M.Ö 2000). Diğer önemli bir bankacılık yasası ise Hammurabi Kanunları'nda yer almaktadır. Bu yasalar, kredi verme ve mevduat toplama gibi uygulamaları içermektedir. Eski Atina ve Roma'da ilk bankacılık faaliyetleri genellikle sarraflıktan kazanç sağlayan kişiler tarafından yürütülmekteydi. Genel olarak ticarette serbestliğin görüldüğü bu dönemde Atina ve Roma'da bankacılık faaliyetleri, defterler tutularak ve belirli dönemlerde denetime tabi olarak sürdürülüyordu. 15. Ve 16. Yüzyıllarda sarraf dükkanlarında başlayan bankacılık kavramı modern anlamda kendisini ilk kez 1609 yılında Amsterdam Bankası ile kendini göstermiştir (Takan, 2001: 3-4).

19. yüzyıldan itibaren küreselleşmenin de etkisiyle dünya ticaretinde önemli ölçüde değişimler meydana gelmesiyle birlikte bankacılık sektöründe de yeni eğilimler ortaya çıkmıştır. Bankacılık alanında iş bölümü, uzmanlaşma gibi eğilimler ile kendini geliştiren Batı bankalarından bazıları günümüze kadar gelmekte ve faaliyetlerine devam etmektedirler. Ticari kapitalizmden sanayi kapitalizmine geçerken, küçük ve orta ölçekli işletmeler yerini büyük işletmelere bırakmıştır. Banka sektöründe de bu durum kendini göstermiş olup bazı bankalar

birleşme özelliği göstermiş ve büyük ölçekli banka işletmeleri haline gelmişlerdir (Yetiz, 2016: 109).

2.7.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın Dünya’daki tarihsel gelişimini incelediğimizde, bankacılık sektörünün genel olarak ekonomik dinamikler çerçevesinde şekillendiğini görülmektedir. Benzer şekilde, Türkiye’deki bankacılık tarihi de kuruluşundan itibaren ülkenin sosyal ve ekonomik yapısına paralel bir gelişim göstermiştir.

Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi incelenirken genellikle literatürde Türk bankacılık sistemi aşağıda yer alan dönemlere ayrılarak incelenmiştir:

- Cumhuriyet Öncesi Dönem (1847-1923),
- Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1933),
- Kamu Bankacılığı Dönemi (1933-1945),
- Özel Bankacılık Dönemi (1945-1960),
- Planlı Dönem (1960-1980),
- Serbestleşme Ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2001)
- Yeniden Yapılandırma Dönemi ve Sonrasındaki Gelişmeler (2001-2025)

2.7.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem (1847-1923)

Türk bankacılık sisteminin ilk izleri Tanzimat döneminde karşımıza çıkmaktadır (Parasız, 2014: 19). Türk bankacılık tarihini incelediğimizde sektörün doğuşu Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine denk geldiği görülmektedir. Türklerin yoğun olarak askerlik ve yöneticilik gibi işlerle uğraşması Türk bankacılık sistemine ait ilk izlerin Tanzimat Dönemi’nde görülmesine sebep olmuştur (Vurucu ve Arı, 2014: 22). Ticari faaliyetlerdeki artış, finans sektöründe hareketliliğe sebep olmuş ve sektörde sarraflık ve faiz düzeni meydana geldiğinden, sarraflar şehir merkezlerinde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Osmanlı toplum yapısı sebebiyle genellikle sarraflık mesleği Türk ve Müslüman olmayan azınlıkların hâkim olduğu bir meslek grubu haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemde maliyesinin zayıf durumda olması ve borçlanma ihtiyacı sebebiyle sarraflık mesleği bankerlik faaliyetlerine dönüşmeye başlamıştır (Yıldırım, 2017: 24-25).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk bankacılık faaliyetlerinin geç olmasının sebebi Batı'da başlayan Sanayi Devrimine ayak uyduramaması ve esnaf ve zanaatkarlığa dayalı kapalı bir ekonomik sistem içerisinde ülke ekonomisini sürdürmesidir. Osmanlı'da ilk bankacılık 1847 yılında başlamıştır. Gerçek anlamda ilk banka ise, hükümetin desteğiyle Galata bankerlerinden J. Alleon ve Thedor Baltazzi tarafından 1847'de İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) adıyla kurulmuş olup, 1852 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Bu dönemde kurulan yabancı bankalar arasında en önemlisi 1868 yılında kurulan Bank-ı Osman-i Şahane'dir. Bankerlerin genel olarak azınlıklardan oluşması sebebiyle Osmanlı döneminde ulusal banka olarak kurulan banka sayısı çok azdır. 1863 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan Memleket sandıkları ile toprak sahiplerine tarım kredisi sağlanması ve esnafların tefeciliğe karşı korunması hedeflenerek Ziraat Bankası'nın temelleri atılmıştır (Parasız, 2014: 19-20).

2.7.2.2. Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1933)

Ulusal Bankacılık Dönemini incelediğimizde Cumhuriyetin ilk yıllarındaki toplam banka sayısı 35 olmaktaydı. Bu 35 bankanın 22 adedi ulusal 13 adedi ise yabancı sermayeli olarak faaliyet göstermekteydi (Yetiz, 2016: 110).

Parasız (2014: 20)'a göre Ulusal Bankacılık Dönemi iki küçük yerel bankaların kuruluş dönemi olarak incelenmektedir. Cumhuriyetin ilk on yılını kapsayan Ulusal Bankacılık Dönemi'nde tacir ve esnafların kredi ve bankacılık hizmetlerinin sağlanabilmesi için çok sayıda yerel banka kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk on yılında faaliyete geçen yerel bankaların çoğu yerel tacirlerin ekonomiye katılımda önemli rol oynamıştır. Ancak, 1929 Büyük Buhran'ın sebep olduğu ekonomik kriz bahsedilen yerel bankaların çoğunun kapanmasına sebep olmuştur (Takan, 2001: 6). Cumhuriyet öncesinde kurulan milli sermayeli bankalar sektörde hakim olan yabancı bankalar sebebiyle faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmış olup iflas ve tasfiye sonucunda 18 tanesi Cumhuriyet dönemine geçebilmiştir. Ülkede, Cumhuriyetin ilanından sonra ulusal bankacılığa önem verilerek ticari hayatın canlandırılarak ülkenin büyümesi hedeflenmiştir (Vurucu ve Arı, 2014: 22-23).

Bu dönemdeki asıl önemli geliştirmeler aşağıdaki şekildedir:

- İş Bankası'nın kurulması
- Sanayi ve Maadin Bankası'nın kurulması
- Ziraat Bankası'nın Anonim ortaklık haline getirilmesi
- Emlak ve Eytam Bankası'nın kurulması

- Merkez Bankası'nın kurulması

2.7.2.3. Kamu Bankacılığı Dönemi (1933-1945)

Kamu bankacılığı dönemi olarak adlandırılan dönemin başlangıcı olan 1930'lu yıllarda ekonomik yapı tarımsal faaliyetler üzerine kurulu olmaktaydı. Cumhuriyetin ilk on yılını kapsayan Ulusal Bankacılık Dönemi'nde özel kesimin sanayileşmeye özendirilme stratejisi sermaye yetersizliği nedeniyle istenilen sonucu sağlayamamıştır. 1929 Büyük Buhran sebebiyle yaşanan küresel ekonomik kriz, tarım ürünlerindeki fiyatlarda düşüşe sebep olmuş ve geçim kaynağının tarım egemen olduğu Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu sebeple, 1930'lu yıllarında daha öncesinde özel kesimin özendirilmesiyle sanayileşme fikri yerini devlet öncülüğünde sanayileşmeyi esas alan “iktisadi devletçilik” stratejisine bırakmıştır. İktisadi devletçiliğin hâkim olduğu bu süreçte, ekonomik krizin olumsuz etkilerini en hafif şekilde atlatılabilmesi için büyük bir sermayenin gerekliliği ve teknik bilgiye dayalı yatırımların gerçekleştirilmesi için devlet olanaklarına ihtiyaç olduğu görüşü bulunmaktaydı. Hazırlanan sanayi planları doğrultusunda sanayi yatırımlarının planları yapılmış olup devletin uygulayacağı stratejiler bankacılık sektörünün önemli ölçüde etkilemiştir (TBB, 2023).

Bu dönemde sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kamu tarafından özel amaçlı bankalar oluşturulmuştur. Bu kapsamda (Yetiz, 2016: 111).

- Sümerbank (1933), I. Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulandığı tarihlerde tesis kurmak,
- İller Bankası (1933), yerel yönetimleri kalkındırmak ve şehir planlaması ve altyapı hizmetlerinin sağlanmasını kredilerle desteklemek,
- Etibank (1935), II. Sanayi Planındaki maden işletmelerinin finansmanlarını sağlamak,
- Denizbank (1937), limanlar arasında posta seferlerini işletmek,
- Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938) küçük esnaf ve zanaatkarların kredi ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla kurulmuştur.

2.7.2.4. Özel Bankacılık Dönemi (1945-1960)

Kamu Bankacılığı Dönemi'nde hâkim olan iktisadi devletçilik, 1945-1960 yılları arasında özel sektörün desteklenmesi politikasıyla yerini Özel Bankacılık Dönemi'ne bırakmıştır. Savaş yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve spekülasyon, varlıklı bir özel kesimin oluşmasına neden

olmuş, 1950’de iktidara gelen Demokrat Parti’nin liberal ekonomi politikalarını benimsemesi ise sanayi ve ekonomi politikasında değişikliği kaçınılmaz hale getirmiştir. Özel kesimin güçlenmesi ve sanayi politikalarındaki değişimler bankacılık sektöründe de etkilerini göstererek özel bankacılıkta hızlı gelişmeler meydana gelmiştir. (TBB, 2023). II. Dünya Savaşı’nın sonrasında ülkedeki ticari faaliyetlerin hızlı büyümesiyle birlikte yeni bankalara ihtiyaç duyulmuştur (Takan, 2001: 6).

Özel Bankacılık Döneminde yer alan bankacılık gelişmeler incelendiğinde Yapı Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1948), Şekerbank (1953), Vakıfbank (1954), Pamukbank (1955), Türkiye Bankalar Birliği (1958), Birleşik Fon Bankası (1958) gibi bankaların kurulduğu görülmektedir. Bu dönemde piyasa ekonomisi hâkim olmasına rağmen özel kesimin kazanç sağlamayacağını düşündüğü alanlarda yatırımlar kamu tarafından gerçekleştirilmeye devam etmiştir. Bu yatırımların finansmanında kullanılan tarım gelirleri zamanla üretimin düşmesiyle azalmış ve kamu finansman ihtiyacını Merkez Bankası kaynakları aracılığıyla karşılamaya çalışmıştır. Kamu sektörü finansman ihtiyacının karşılanmasında yüzde 20 oranında uygulanan mevduat munzam karşılıklarından yararlanılmasına devam edilmiştir (TBB, 2023).

2.7.2.5. Planlı Dönem (1960-1980)

Özel Bankacılık Dönemi’nde yer alan liberalleşme çabaları 1960-1980 yılları arasında yerini Planlı Dönem olarak adlandırılan devletin ekonomi alanında müdahalesinin arttığı karma bir ekonomiye bırakmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulmasıyla birlikte beş yıllık kalkınma planları devreye alınarak ithal edilen sanayi mallarının ülke içerisinde üretiminin sağlanmasını amaçlayan ithal ikamesine dayalı bir ekonomi ve sanayileşme politikası izlenmiştir. Bu dönemde bankacılık sistemini incelediğimizde kritik derecede devlet kontrolü görmekteyiz. İthal ikamesi politikası doğrultusunda, mevduat ve kredilere uygulanacak faiz oranları, banka komisyonları ve kredi limitleri belirlenmiş, bankaların temel görevi kalkınma planlarında yer alan yatırımları finanse etmek olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde, bazı özel durumlar ve yabancı bankalar hariç yeni ticaret bankası kurulmasına izin verilmemiştir. Mevcut bankalar ise negatif faiz ortamında daha fazla mevduat çekebilmek için şube sayılarını artırmış, ölçek ve öz kaynak açısından artış yaşanmıştır. (Yıldırım, 2017: 37-38).

Planlı Dönemde yaşanan önemli gelişmeler aşağıdaki gibidir: (TBB, 2023).

- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963) uygulamaya konulmuştur.

- 1962 yılında Turizm Bankası kuruldu.
- Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), özel sektörün talep ettiği uzun vadeli finansmanı sağlamak amacıyla kuruldu.
- Devlet Yatırım Bankası (1964), kamu iktisadi girişimlerinin yatırımlarını yapmaları için gerekli kredileri sağlamak amacıyla kuruldu.
- 1987 yılında Türkiye İhracat Kredi Bankası adını aldı.
- Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964), dış ticaretin finansmanını sağlamak amacıyla Cumhuriyet döneminde yabancı sermaye iştiraki ile kurulan ilk bankadır.
- 1970 yılında Türk Dış Ticaret Bankası (Dışbank) adını aldı.
- Türkiye Maden Bankası (1968) kuruldu.
- 1971 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu çıkarıldı. Bu kanun ile Merkez Bankası'na orta vadeli reeskont ve avans işlemleri yapma yetkisi verildi.
- Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, yurtdışında istihdam eden Türk işçilerinin mevduatlarını yatırıma dönüştürmek amacıyla 1975 yılında kurulmuştur. Sonrasında unvanı Türkiye Kalkınma Bankası olarak değiştirilen ve 2018 yılında gerçekleştirilen yeniden yapılanma sürecinin ardından ise banka, faaliyetlerine Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. adıyla devam etmeye başlamıştır.

2.7.2.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2001)

1970'li yıllarda yaşanan petrol krizleri sonrasında Türkiye'de var olan döviz kıtlığı süreci artarak devam etmiştir. Eşzamanlı olarak yaşanan siyasi ve sosyal olaylarla birlikte farklı bir politika uygulanması gündeme gelmiştir. 1980 yılında bir istikrar ve ekonomik değişim programı uygulanmaya başlanmıştır. Bankacılık sektörünü de yakından ilgilendiren bu program ile birlikte liberal ekonominin hakimiyeti meydana gelmiştir. Yapısal uyum ve dışa açık, piyasa ekonomisi güdümünde liberalizasyon programı ülkede yapılacak olan ekonomik gelişmelerin belirleyicisi olmuştur. Planlı Dönemde uygulanan ithal ikameye dayalı ekonomi ve sanayileşme politikası yerini piyasa ekonomisine dayalı, dışa açık liberal bir iktisat politikasına bırakmıştır (Yıldırım, 2017: 40-41).

Temmuz Bankacılığı olarak adlandırılan 1 Temmuz 1980 kararları sonrasında bankacılık sektöründe köklü bir değişim yaşanmıştır. Mevduat ve kredi faiz oranları serbest bırakılmış ve bankalara mevduat sertifikası çıkarma izni verilmiştir. Planlı Dönem'de görülen negatif faiz

oranları yerini pozitif faiz oranlarına bırakmıştır (Kılıç, 2020: 19-20). Serbest piyasanın hâkim olduğu bu dönemde yerli ve yabancı bankaların sektöre girişine izin verilmiş, mevduat ve kredi faiz oranlarındaki serbestlik sektördeki rekabeti artırmıştır. Rekabet ortamının sağlanması bankacılık sektöründe olumlu sonuçları da beraberinde getirerek geleneksel bankacılığın ötesine geçilerek bankaların kaynaklarını değerlendirmesinde çeşitliliğe gittiği bir bankacılık modeline geçilmiştir. Bu dönemde yer alan gelişmelerle bankaların müşterilerine sağlamış oldukları finansal ürün çeşitliliği artırılarak dijital hale getirilmesi sağlanmaya başlanmış, banka sektöründeki personellerin eğitimleri ön planda tutularak verimliliğin artırılması hedeflenmiştir (TBB, 2023).

2000 yılına gelindiğinde de bankacılık sisteminin güçlendirilmesi için gerekli önlemler alınmıştır. Bankacılık Kanunu'nda yapılan düzenlemeler aracılığıyla ülkemizdeki bankaların uluslararası standartlara uyum sağlanması amaçlanmıştır. Bankaların denetim süreçleri artırılmış ve Avrupa Birliği standartlarında faaliyet sürdüklerini denetlemek amacıyla 2000 yılında Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK) faaliyete geçmiştir (İncekara, 2011: 98).

Bu dönemde kurulan bankalar ve bankacılık sektörünü ilgilendiren önemli gelişmeler meydana gelmiştir. 1990 yılında Bankalararası Kart Merkezi, HSBC Bank ve Standard Chartered Yatırım Bankası Türk kurulmuştur. 1991 yılında Alternatifbank, 1992'de ise Burgan Bank ve Bank of America Yatırım Bank faaliyete geçmiştir. Aynı yıl Elektronik Fon Transferi (EFT) sistemi devreye alınmış ve Türkiye ilk kredi derecelendirme notunu almıştır. 1995 yılında Kredi Kayıt Bürosu ile birlikte İstanbul Takas ve Saklama Bankası kurulmuştur. 1997 yılında sektöre Denizbank ve Anadolubank katılmış; 1998'de ise GSD Yatırım Bankası ile Diler Yatırım Bankası kurulmuştur. 1999 yılı, Türkiye bankacılık sektörü açısından önemli gelişmelere sahne olmuş; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuş, aynı yıl içinde BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası, Nurol Yatırım Bankası ve Aktif Yatırım Bankası faaliyete başlamıştır (TBB, 2023).

2.7.2.7. Yeniden Yapılandırma Dönemi ve Sonrasındaki Gelişmeler (2001-2025)

2000 yılında sabit döviz kurunun benimsenmesinin en büyük etkileri bankacılık sektöründe kendini göstermiştir. Döviz kurunun öncesinden hedeflenerek belirlenmesi yabancı para cinsindeki kaynakları Türk Lirası cinsinden kaynaklara göre daha çekici hale getirmiştir. Bankacılık eğilimlerinin bu koşulu dikkate alarak yaptığı aksiyonlarla tüketici kredileri önceki döneme göre kritik bir şekilde artış göstermiş, bankaların aktif ve pasif yapısında bozulmalar

meydana gelerek bankacılık sisteminde likidite, faiz ve kur riski artmıştır. 2000 yılı Kasım ayında ortaya çıkan likidite krizi, kamu bankaları ve fon bankalarının aktiflerini likide edememesiyle birlikte aşılamayacak bir sürece dönüşmüştür. IFM desteği ve krizin aşılmasını sağlayan önlemler neticesinde piyasa faiz oranları düşürülerek geçici bir çözüm sağlanmıştır. 2001 yılına gelindiğinde ise, kriz tekrar etmiş ve bankacılık krizine ek olarak para krizinin de dahil olduğu bir süreç başlamıştır (Parasız, 2014: 26-27-28).

2001 yılında uygulanmaya başlayan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, ekonominin dış şoklara karşı direncinin artırılmasını, enflasyonun düşürülmesini, kamu borçlarının azaltılması, mali disiplinin sağlanmasını, yapılacak reformların tamamlanmasını ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. (Kaya, 2013:55).

2001 Krizi Türkiye’de ekonomik alanda büyük sarsıntılara sebep olmuştur. Kriz sonrasında meydana gelen daralmalar incelendiğinde ekonomi reel olarak %9 oranında, dolar bazında ise %25 oranda küçülme yaşamıştır. 2001 ekonomik kriz sebebiyle 20 banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilmiştir. Kamu bankalarının sermayeleri artırılmış, sermaye artıramayan özel bankalar likide edilmiştir. Krizin üstesinden gelmek için yapılan reformlar ise bankacılık sektörünün daha sağlam bir yapıya ulaşarak finansal istikrarın sağlanması konusunda başarılı olmuştur (TBB, 2023).

2.8. Türkiye’de Kamu Bankacılığı ve Tarihsel Gelişimi

Sanayi Devrimi sonucunda değişen ekonomik sistem 1929 Büyük Buhran’a kadar kendini göstermiştir. Büyük Buhran ile ortaya çıkan sorunlar neticesinde yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni arayışlar sonucunda ortaya çıkan Keynesyen ekonomik düşünce, ekonomide kamu müdahalesini temel alarak kapitalist düşüncesinin meydana getirdiği yıkımı telafi etmeye çalışmıştır. Büyük Buhran’ın yaşandığı dönemdeki ekonomik ve sosyal hayattaki çöküşler neticesinde piyasadaki aksaklıkların düzeltilmesi, toplumun yaşamış olduğu sefaletin giderilmesi için bir güce ihtiyaç duyulmuştur. Finansal ve ekonomik istikrarın sağlanmasında kamu müdahalesine duyulan ihtiyaç devletin bankacılık sektöründe kendini göstermesine sebep olmuştur. 1929 Büyük Buhran, Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-1933) olarak adlandırılan döneme denk gelmekte olup Türkiye’deki yerel bankaların kapatılmasına sebep olmuştur. Finansal aracılık yaparak ülkenin finansal istikrarın sağlanması konusunda bir güç aranması neticesinde kamu bankacılığı önem kazanmıştır.

Sermaye paylarındaki çoğunluk hisseleri doğrudan ya da dolaylı olarak devletin elinde olan bankalara Kamu Bankaları denilmektedir (Gümüş, 2014: 351). Türkiye’de kamusal

sermayeli mevduat bankaları T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’nin dijital banka olarak kurduğu Ziraat Dinamik Banka A.Ş. şeklindedir.

2.8.1. Ziraat Bankası

En köklü kamu bankası niteliğine sahip T.C. Ziraat Bankası, temellerini Osmanlı Devleti’ndeki çalışma hayatının önemli bir kısmını oluşturan çiftçileri, faizci kimselerden kurtarmak amacıyla atmıştır. Milli bankaların varlığından söz edilmeyen bu dönemde tarım sektörü ile uğraşan kişiler geçim sıkıntısı içindeydi. Geçim sıkıntısını gidermek amacıyla özel şahıslardan temin edilen krediler, bu işi meslek haline getirmiş faizci kişiler, tüccarlar, ihracatçılar, köy bakkalları gibi esnaf kişiler tarafından sağlanmaktaydı. Bu noktada ulusal niteliği sahip bir bankanın gerekliliğine ihtiyaç duyulmuştur. Oldukça yüksek faizle alınan özel şahıs kredileri, Tefeci veya Murahaba Kredileri olarak adlandırılmaktaydı. Çiftçinin yanında olmak için Mithat Paşa tarafından kurulan Memleket Sandıkları 1867 yılında "Memleket Sandıkları Nizamnamesi"nin yürürlüğe girmesiyle Osmanlı Devleti'nin her tarafında kullanılmaya başlanmıştır. İşlemlerin yazıldığı yevmiye defteri, hesap kayıtlarının olduğu defter-i kebir ve nakit paralar bu kasalarda muhafaza edilmekteydi. Memleket Sandıkları’nın sağlamış olduğu kredi gelirleri sonucunda elde edilen kârın 2/3’ü sandığın yer aldığı bölgedeki okulun, yolun, köprü’nün yapım ve bakımında kullanılmaktaydı. Memleket Sandıkları’nın sağladığı faydalar yalnızca çiftçilerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda altyapı çalışmalarına da katkı sağlamıştır. Memleket Sandıkları’nın işleyişinde meydana gelen bozukluklar neticesinde verimliliği azalmış ve sandıklarda düzenlenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 1883 yılında Memleket Sandıkları merkezi yönetime bağlanarak “Menafi Sandıkları”na dönüştürülmüştür. Hesap kayıtlarında ve muhasebesinde daha modern yöntemlerin kullanılmasıyla merkezi hükümetin denetimi altında faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Menafi Sandıkları zamanla ihtiyaçlara cevap vermemeye başlamış daha kurumsal bir yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Sadrazam Kâmil Paşa tarafından Bakanlar Kurulu ve II. Abdülhamit’e sunulan mazbatada, Menafi Sandıkları’nın artık işlevlerini eskisi gibi yerine getiremediği ve bu Sandıkların kaldırılarak yerine Ziraat Bankası’nın kurulması gerektiğini dile getirmiştir. Bu öneri II. Abdülhamit’in onaylamasıyla yürürlüğe girmiş ve 15 Ağustos 1888 tarihinde, Menafi Sandıkları’nın yerini alacak modern bir kamu bankası olarak Ziraat Bankası resmen kurulmuştur. Aynı tarihte faaliyette bulunan Menafi Sandıkları ise banka şubelerine dönüştürülerek faaliyetlerine devam etmiştir. Menafi Sandıkları’nın mali kaynağını oluşturan

"menafi hisseleri" bankaya devredilmiş, ilerleyen dönemde toplanan hisseler de bankanın sermayesine dahil edilmiştir (Ziraat Bankası, t.y.).

2.8.2. Vakıflar Bankası

1954 yılında kurulan Türkiye Vakıflar Bankası, hedeflenen ekonomik ve kalkınmayı gerçekleştirebilmek için vakıf kaynaklarını etkin şekilde kullanmayı amaçlamaktadır. Vizyonu “Güçlü Türkiye’nin Lider Bankası” konumuna gelmektir. Türkiye’nin önde gelen bankalardan biri olmasının temelini kurumsal, ticari, KOBİ, tarım, bireysel ve özel bankacılık alanlarında sunduğu ürün ve hizmetlere dayandırmaktadır. Güçlü şube ağı ve alternatif dağıtım kanalları aracılığıyla hizmetlerini sunan Vakıfbank, 2005 yılında operasyonel süreçlerini merkezileştirmiş ve müşteri odaklı hizmet anlayışı ile verimliliğini artırmıştır. 2008 yılında yapmış olduğu köklü değişimler aracılığıyla kurumsal kimliğini yenileyerek sürdürülebilir bir büyümenin önüne açmıştır. Vakıfbank, çeşitli sloganlarla müşterilerinin her durumda yanında olacağı imajını sergilemiştir. “Burası Sizin Yeriniz”, “Halden Anlayan Banka”, “Daima Seninle”, “Yanıdaki Güç” şeklindeki sloganlar aracılığıyla bankanın ve müşterilerin arasında bulunan bağı artırmıştır. 1954’den bu zamana kadar Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir bir büyümesine ve kalkınmasına katkı sağlayan Vakıfbank, güvenilirlik, sosyal sorumluluk, müşteri odaklılık, yenilikçilik ve liderlik gibi temel değerleri ilke edinmiştir. Ayrıca kültür, sanat ve spor alanlarına sağladığı desteklerle sosyal sorumluluk bilincini kurumsal bir anlayışa dönüştürmüştür (Türkiye Vakıflar Bankası, t.y.).

2.8.3. Halk Bankası

1918-1933 yılları arasında yaşanan ekonomik krizler ve savaşlar ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu oldukça kötü etkilemiştir. Ağır ekonomik şartların yaşanmış olduğu bu dönemde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, dengeli bir toplum yapısına ulaşabilmek için küçük esnaf ve sanatkarlara destek olunması gerektiğinin bilincinde olmaktaydı. Bu hususta, halk bankacılığının oluşturulması gerektiği düşüncesi gündeme gelmiştir. Savaştan çıkan ve küresel bir krizin ortasında olan Türkiye Cumhuriyeti halk bankacılığı düşüncesini ilk etapta sermaye birikiminin yetersiz olması ve bu sermayenin özel sektör aracılığıyla da sağlanamaması sebebiyle ertelemek durumunda kalmıştır. Kooperatif hareketler ile eşzamanlı olarak gelişen halk bankacılığı Türkiye Cumhuriyeti’nde de kendini göstererek 1938 yılında Halk Sandıkları aracılığıyla faaliyetlerine başlayarak kredi hizmetlerine başlamıştır. 1950 yılında şube açma ve kredi kullandırma yetkisinin verilmesiyle Halkbank esnafın,

sanatkârların ve küçük işletmelerin bankası haline gelerek sektördeki ilk banka olarak faaliyetine devam etmiştir. 1964 yılında sermayesini artırmasıyla birlikte daha kurumsal hale gelen Halkbank, mevduat ve kredi hacmini artırmıştır. Halkbank'ın en dikkat çekici özelliği, toplumda yer alan orta sınıfın finans sektöründe temsilcisi konumunda olmasıdır. Temel kredi politikasını bu kitlenin kredilendirilmesi ve kredi koşullarının iyileştirilmesi üzerine kurmuştur. Halkbank'ın mevcut pozisyonu incelendiğinde misyonunu devam ettirdiğini görmekteyiz. Ülke ekonomisinin önemli bir parçasını oluşturan esnaf, sanatkâr ve KOBİ'lere sağlamış olduğu hizmetlere ek olarak üretim, yatırım ve istihdamın desteklenmesi konularında da faaliyet göstermektedir (Türkiye Halk Bankası, t.y.).

2.9. Kamu Bankalarının Kurulmasının Sebepleri

Kamu Bankalarının kuruluş nedenleri literatürde genellikle üç kategoriye ayrılarak incelenmiştir. Bu kategoriler;

- Siyasi Nedenler
- Ekonomik Nedenler
- Sosyal Nedenler şeklindedir.

Kamu Bankalarının kurulmasında dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları ön planda olmuş ve bu doğrultuda finans sektöründe güvenilir bir araca ihtiyaç duyulmuştur. 1929 Büyük Buhran sonrasında finans sektöründe önemli bir ağırlığı olan bankalar, devletin siyasi, ekonomik ve sosyal yapıyı düzenlemek ve geliştirmek için kullandıkları araçlar haline gelerek banka sektöründe kamu gücünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.9.1. Siyasi Nedenler

Türk Bankacılık sistemini incelediğimizde banka sektörünün başlangıcının Osmanlı Dönemi'ne dayandığını görmekteyiz. Osmanlı'daki hâkim olunun dini görüş ve sosyal yapı itibarıyla banka sektöründe aktif olan kesim gayrimüslimler olmaktadır. Bu durum, banka sektöründe güçlenen gayrimüslim vatandaşların devlete karşı bu finansal gücü kullanabilme ihtimalini içermektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde maliye durumunun iyi olmaması sürekli borçlanma isteği olması ile sonuçlanmış olup bu durum sarraflık ile sektörün başlangıcını yapan gayrimüslim vatandaşların bankerlere dönüşmesiyle sonuçlanmıştır.

Osmanlı bankacılığına baktığımızda genellikle bankaların yabancı sermaye ile kurulduğunu görmekteyiz. Galata bankerlerinin 1847 yılında hükümet desteği ile kurduğu

İstanbul Bankası 1852 yılına kadar faaliyet göstermiş olup 1863’de kurulan Osmanlı Bankası yine yabancı iştirak ile kurulmuştur. Aynı tarihte, Mithat Para tarafından kredi sandığı olarak kurulan Memleket Sandıkları 1888 yılında Ziraat Bankası’na dönüştürülmüştür (Yazıcı, 2013: 4-5).

Cumhuriyetten önce yabancı sermayenin ağırlıklı görüldüğü bankacılık sektöründe milli bir güce ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Tarım ağırlıklı bir ekonomiye sahip olan Osmanlı Devletindeki çiftçiler, tarımsal faaliyetlerini sanayileşerek daha modern bir şekilde yürütebilmek için finansal bir desteğe ihtiyaç duymaktalardı. Mevcutta, Mithat Paşa tarafından kurulan Memleket Sandıkları çiftçileri ve esnafları eşkıyalardan korumayı hedefliyordu ancak daha sistematik bir yapıya ihtiyaç duyulmaktaydı.

Osmanlı dönemindeki bankacılığını tasvir ederken “borçlanma bankacılığı” ifadesini kullanabiliriz. Giderek kötüleşen Osmanlı maliyesinde yabancı sermayelerden borç alınması sebebiyle kullanılan Borçlanma Bankacılığı ifadesi, Osmanlının dış borçlarının Düyun-u Umumiye’ye devredilmesi ile son bulmuştur. 1888 yılında Memleket Sandıklarının Ziraat Bankası’na dönüşmesiyle birlikte ilk kez devlet bankası sıfatı ile krediler verilmeye başlanarak ekonomik kalkınmanın devlet eliyle gerçekleştirilebileceği düşüncesi ve devlet yardımının gerekliliği ortaya koyulmuştur. 1908 yılında II. Meşrutiyet’in de ilan edilmesiyle birlikte milliyetçilik eğilimleri artmış, ulusal sermaye ile oluşturulan bankalar kurulmaya başlanmıştır (İncekara, 2011: 83).

Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle birlikte 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi ile Türk bankacılık sisteminin dönüm noktası gerçekleşmiştir. Özel sermayenin ve bilgi birikiminin yetersiz olduğu bu dönemde ülkede kalkınmanın sağlanabilmesi için ulusal bankacılık sisteminin oluşturulması ve devletin bu konudaki önemi gündeme getirilmiştir. Kongrede, kredi temin edecek kurumlarından kamu eliyle oluşturulmadığı takdirde yabancı sermaye altında ezileceği konusunda uzlaşılmıştır (Oskay ve Kubar, 2008: 368-369). Sanayi ve Maadin Bankası, Türkiye’nin ilk kalkınma bankası olarak 1925 yılında kurulmuştur. Bu çerçevede özel işletmelere orta ve uzun vadede kredi vermeyi amaçlayarak özel sektörü ekonomik ve teknik açıdan desteklemeyi hedeflemiştir. Cumhuriyetten sonra birçok alanda kamu desteğini sağlamak amacıyla farklı alanlara yönelik kamu bankaları faaliyete geçmiştir. 1927 yılında kurulan Emlak ve Eytam Bankası aracılığıyla kamu eliyle konut kredisi sağlanması hedeflenmiştir. 1930 yılında Merkez Bankası’nın kurulmasıyla birlikte fiyat istikrarının sağlanması, ekonomideki likidite dengesinin korunması, bankalara ödünç para verme işlevleri sağlanmaya başlanmıştır. Zamanla işlevleri genişletilen Merkez Bankası etkin

para politikası yürütmenin yanı sıra kamu kesimi finansman açıklarının kapatılmasına da yardımcı olmuştur (İncekara, 2011: 84).

2.9.2. Ekonomik Nedenler

Kamu bankalarının kuruluş nedenlerinden biri de ekonomik nedenlerdir. Sanayi Devrimi'nin meydana getirdiği sanayileşme ortamı dışı kapalı bir ekonomiye sahip olunmasından dolayı etkilerini çok fazla göstermeyerek ülkenin tarıma dayalı bir ekonomisinin olmasına ve sanayisinin gelişmemesine sebep olmuştur. Osmanlı'nın çöküşüyle birlikte güçsüz bir ekonominin varlığı devamında savaşla birleştiğinde ekonomik sistemi oldukça kötü etkilemiştir. Bu dönemde hâkim olunan siyasi yapı ekonomik yapıyı da paralelinde etkileyerek ekonominin geliştirmesinde kamu desteğini zorunlu kılmıştır. Ayrıca, dönemdeki özel sektörün yetersiz sermayesi ve bilgi eksikliği özel sektörden gelecek olan beklentiyi düşürmüştür.

Kamu bankalarının kuruluş amacının temelinde yukarıda da belirtilen özel sermayenin yetersizliği yatmaktadır. Devlet, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı sağlamak amacıyla kamu bankacılığını bir finansal araç olarak kullanmıştır. Kamu bankalarının kurulmasıyla birlikte sektörler hedeflenerek bu doğrultuda sektörleri geliştirmeye yönelik faaliyetlere başlanmıştır. Kamu Bankalarının kurulma amacı Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) ile paralellik göstermektedir. Devletin, sanayileşmeye yönelik faaliyetlerde öncülük etmesi ve bir model yaratması, sanayileşmeye yardımcı yatırımların gerçekleştirilmesi ve mevcut fabrikaların işletilmesi için kamu bankalarına ihtiyaç duyulmuştur (Oskay ve Kubar, 2008: 369).

Ekonomik büyüme ve kalkınmayı desteklemek ve bazı alanlarda öncü olmak amacıyla ülkemizde çeşitli kamu bankaları kurulmuştur. Örneğin, Ziraat Bankası çiftçilere özel krediler sağlayarak tarım sektörünü desteklemektedir. Sümerbank, Sanayi Planı'nı uygulamak üzere sanayi tesisleri kurmayı hedeflemiştir. İller Bankası, yerel yönetimlerin altyapı projelerine kredi desteği sunarken; Etibank, enerji sektöründeki işletmelere finansman sağlamaktadır. Halk Bank, küçük esnafın gelişimini teşvik etmek amacıyla kredi imkânı sunmakta; Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ise özel sektöre orta ve uzun vadeli krediler vererek ekonomik ve teknik açıdan destek sağlamayı amaçlamaktadır.

2.9.3. Sosyal Nedenler

Kamu bankacılığının kurulma nedenlerinden biri de sosyal nedenlerdir. Kamu bankalarını özel bankalarından ayıran önemli kavramlardan biri finansal kapsayıcılıktır. Finansal kapsayıcılık, bireylerin ve işletmelerin finansal hizmetlere kolaylıkla erişebilmesini ifade

etmektedir. Özel bankalar kâr amacı güderek bu çerçevede merkezlerini kurarken kamu bankaları sahip olduğu finansal kapsayıcılık anlayışı doğrultusunda bir bölge ya da bir kesimi hedef almadan finansal hizmet almak isteyen her birey ve işletmenin ulaşabileceği şekilde hizmet vermeye çalışmaktadır.

Avcı'nın (2022) çalışmasında, finansal sistemde önemli gelişmeler görülmesine rağmen finansal hizmetlerin kullanıldığı nüfusun geniş kesimlere yayılmadığına dikkat çekilmiştir. Bu durumun temelinde yaygınlaşan özel bankaların belirli bir kitleyi hedef alması ve kar sağlayacağı ürün ve hizmetlere odaklanması yatmaktadır. Kamu bankaları ülkede bölgeler arasında yer alan eşitsizliğin giderilmesine yardımcı olmaktadır. Bölgeler arasındaki uçurumun azalmasını sağlamak amacıyla kamu bankaları özel bankaların faaliyet göstermek istemedikleri alanlarda da faaliyet göstererek herkesin finansal sisteme katılmasına katkı sağlamaktadır. Ek olarak, bu bölgelerde yer alan kamu bankaları o bölgede yaşayan kişiler içinde önemli istihdam alanı oluşturmaktadır.

Kamu Bankalarının kurulmasındaki diğer bir sosyal neden de gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesine yardımcı olmaktadır. Devlet, belirli amaçlar doğrultusunda kişilere ve sektörler kredis sağlamaktadır. Bu krediler, hedeflenen kişileri ve sektörleri desteklemek doğrultusunda olduğu için daha düşük faizli ve ödeme planı olarak daha uzun vadeli krediler olmaktadır. Kamu bankaları, sağlamış oldukları bu tür krediler aracılığıyla genellikle gelir düzeyi düşük olan bireyleri destekleyerek toplumdaki gelir dağılımı iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Oskay ve Kubar, 2008: 368). Belirli bir sektörü ve/veya kişileri hedef alarak verilen kredilerin en iyi örneği Ziraat Bankası'nın çiftçiler için sağladığı ve hala aktif bir şekilde devam ettirdiği tarımsal kredilerdir. Günümüzde de Ziraat Bankası tarım sektörünün finansmanı konusunda politikasını aynı şekilde devam ettirmektedir.

2.10. Kamu Bankacılığının Banka Sektöründeki Payı

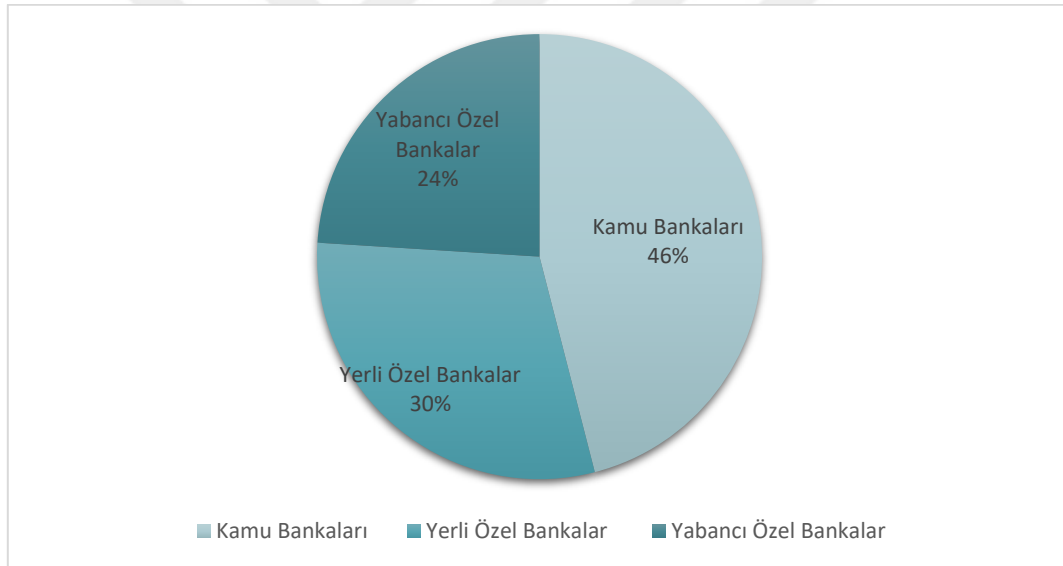
1929 Büyük Buhran olarak adlandırılan ekonomik krizin meydana getirmiş olduğu ekonomik ve sosyal çöküşlerin üstesinden gelebilmek amacıyla tüm dünya yeni bir ekonomik model arayışına girilmiştir. Serbest piyasa ekonomisinin hâkim olduğu ekonomik sistemde ekonomik krizin etkileri çok derin bir şekilde hissedilmesinden kaynaklı olarak klasik ekonomik düşünceyi eleştiren Keynesyen düşünce sistemi gündeme gelmiştir. Keynesyen düşünce sistemine göre; maliye, para ve kredi politikaları, dış ticaret düzenlemeleri, dolaysız kontroller ve kamu girişimciliği gibi araçlardan yararlanarak ekonomik ve sosyal refah üst seviyelere çıkarılabilecektir. 1970 Petrol Krizleri'ne kadar Keynesyen düşünce sistemi temel

alınarak dünya genelinde kamu müdahalesi ve etkinliği artırarak kamunun ekonomik ve sosyal alanlardaki payı artmıştır (Uçarkaya, 2006: 4). Bu durum dikkate alındığında finans sektöründe önemli bir yere sahip olan bankalarda da kamu etkisinin görülmesi oldukça olağandır. Kamu müdahalesinin yoğun olarak görüldüğü bu dönemde ekonomik politikaları gerçekleştirirken kamu bankalarını araç olarak kullanmak hükümetler için oldukça avantaj sağlayacaktır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın Aralık 2024'de yayımlamış olduğu Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri raporuna göre kamu bankalarını ve bankacılık sektörünü belirli başlıklar altında inceleyebilir: (BDDK, 2024).

Toplam Aktif Büyüklük

Bankaların sahip olduğu toplam varlıklar aktif büyüklük olarak ele alınmaktadır. Kamu bankalarının, yerli özel bankaların ve yabancı özel bankaların toplam aktif büyüklükleri aşağıda gösterilmektedir:

Şekil 2.2. Toplam Aktif Büyüklüğün Sahipliğe Göre Gösterimi

Kaynak: BDDK, (2024). TBS Temel Göstergeler Raporundan yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır. 8.

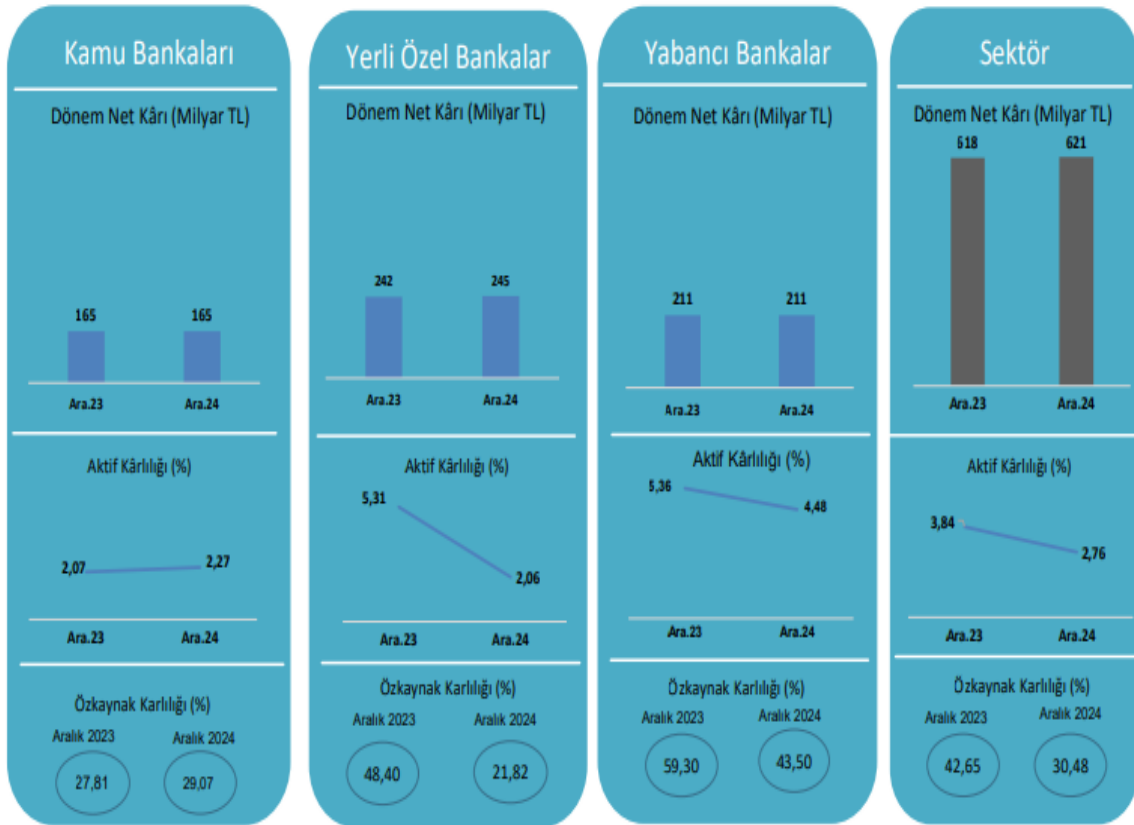
Erişim Tarihi: 01.03.2025.

Toplam aktif büyüklük bankaların sahipliğine göre incelenmiş olduğunda kamu bankalarının sayısının az olmasına rağmen %46 oranda bir paya sahip olmakta, özel bankalardan ise yerli özel olan bankaların toplam aktif büyüklüğü içerisindeki payı %30 ve yabancı özel bankaların toplam aktif büyüklüğü içerisindeki payı %24 olarak kayıtlara alınmıştır. Kamu bankalarının %46'lık bir paya sahip olması sektördeki gücünü temsil etmektedir. Kamu bankalarının sahip oldukları varlıkların yüksek bir paya sahip olması

sektörde kamu hakimiyetinin yüksek olduğunu, finansal açıdan merkezi bir konumda olduklarının göstergesidir.

- Kârlılık

Kâr işletmelerin belirli bir periyot itibarıyla elde ettikleri kazanç olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, belirli bir dönem sonunda gelir ve gider arasındaki olumlu farkı ifade etmektedir (Erokyar, 2008: 2).

Şekil 2.3. Bankaların Kârlılık Göstergeleri

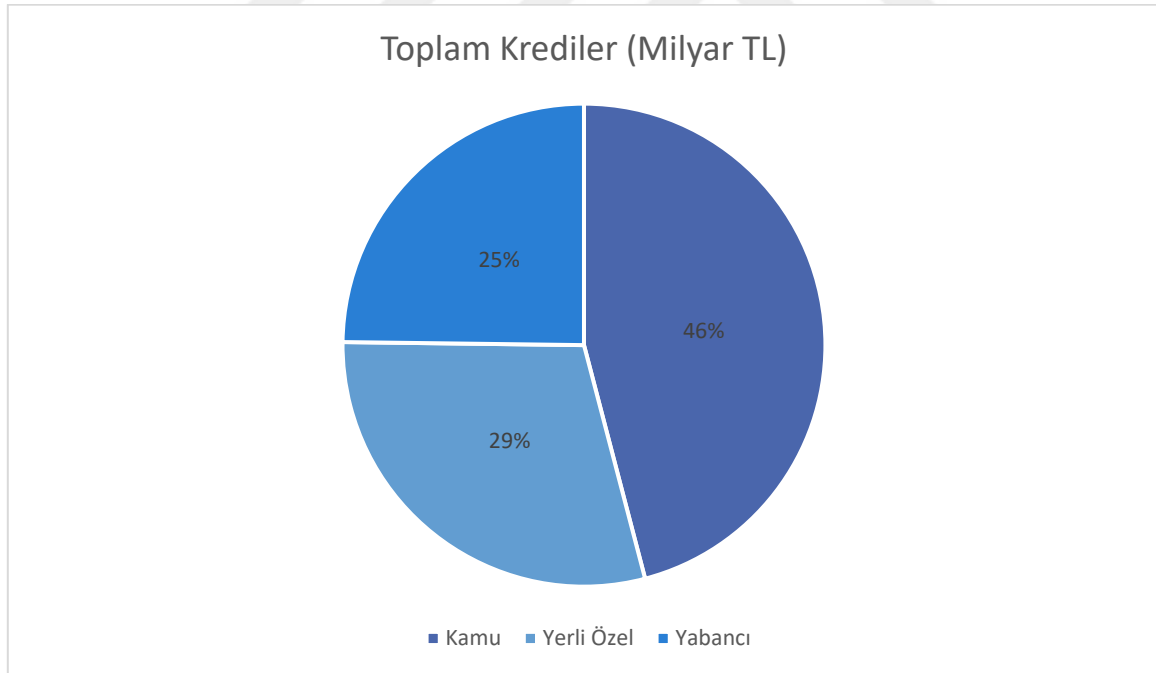
Kaynak: BDDK, TBS Temel Göstergeler Raporu. 8. (Erişim Tarihi: 04.03.2025).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun (BDDK) yayımladığı Aralık 2024 dönemindeki çeşitli bankaların kârlılığa dair veriler yer almaktadır. Kamu, yerli özel ve yabancı bankalar olarak sınıflandırılma yapılmıştır. Bu sınıflandırma doğrultusunda kamu bankalarının yerli özel bankalara ve yabancı bankalara göre farklı bir eğilim içerisinde olduğu görülmektedir. Bankaların dönem net kârları incelendiğinde özel bankaların dönem net kârının oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, özel bankalarının kâr amaçlı faaliyet sürdüklerinin göstergesi olurken kamu bankalarının temel amacı ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Şekilde

yer alan veriler doğrultusunda 2023 yılı dördüncü çeyrek ve 2024 yılı dördüncü çeyrek kıyaslandığında kamu bankalarının aktif kârlılığında artış meydana gelirken yerli özel bankalarda ve yabancı bankalarda düşüşler görülmektedir. Aktif kârlılık oranlardaki değişimin sebebi bankaların uygulamış oldukları politikaların, kaynak kullanımının, performanslarının başarı/başarısız olmasından kaynaklanmıştır. Kamu bankalarının aktif kârlılığında artış olması dönemsel olarak verimlilik yaşandığını göstermektedir. Bu görülen değişimler, kamu bankalarının ve özel bankaların farklı eğilimler içerisinde olduğunun göstergesidir.

- Krediler

Bankacılık Kanunu'nda yapılan tanıma göre “Bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda, gerçek veya tüzel kişilere yasalar, iç politikaları ve kendi kaynakları da göz önünde bulundurularak teminat karşılığı ve teminatsız olarak para, teminat veya kefalet vermek şeklinde tanınmış olan olanak veya limittir”. Bankalar, ülke ekonomisinin gelişmesi için kritik rol üstlenmekte olup fon yaratma ve bu fonu dağıtma konusunda aracı kuruluş olarak görev yapmaktadırlar. Bireylerin ve tüzel kurumların kullanacağı fonlar sistematik bir şekilde bankalar aracılığıyla sisteme enjekte edilmektedir. (Karademir, 2016: 29-30).

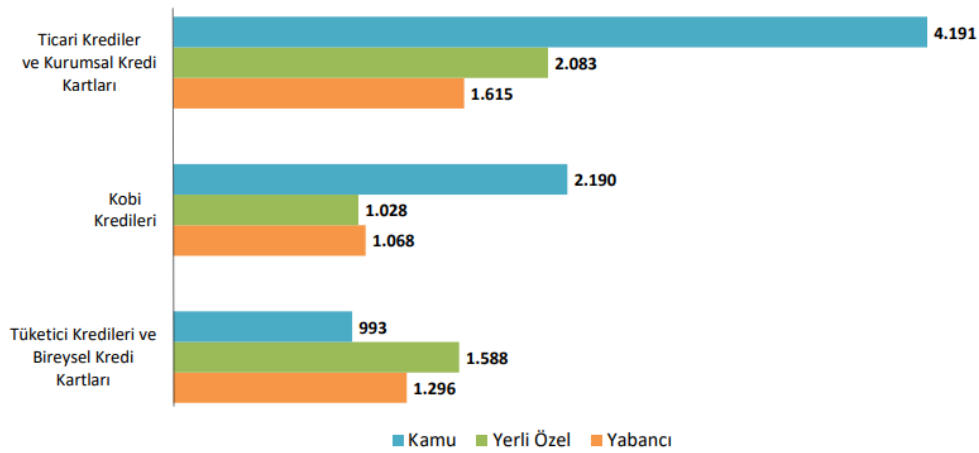

Şekil 2.4. Toplam Kredilerin Banka Sahiplik Grubu Bazında Dağılımı

Kaynak: BDDK, TBS Temel Göstergeler Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. 8. (Erişim Tarihi: 04.03.2025).

BDDK'nın Temel Göstergeler raporuna göre, 2024 yılının aralık ayı dahil olmak üzere toplam krediler kamu bankaları, yerli özel bankalar ve yabancı özel bankalar olmak üzere gösterilmiştir. Kamu bankaları 7.369 milyar TL ile toplam krediler içerisinde en çok kredi sağlayan banka grubu olmuştur. Kamu bankalarını takip eden yerli özel bankaların sağlamış oldukları toplam kredi tutarı 4.698 milyar TL, yabancı bankaların ise sağlamış oldukları kredi tutarı 3.979 milyar TL olarak kaydedilmiştir.

Bankaların sağlamış oldukları krediler türlerine göre kategori edildiğinde aşağıda yer alan şekildeki gibi gösterilmektedir:

Şekil 2.5. Kredi Türlerinin Banka Sahiplik Grubuna Göre Dağılımı

Kaynak: BDDK, TBS Temel Göstergeler Raporu, Aralık 2024

BDDK'nın Temel Göstergeler Aralık 2024 raporuna göre, Kamu bankaları 4.191 milyar TL ticari kredi ve kurumsal kredi sağlarken yerli özel bankalarda sağlanan kredi tutarı 2.083 milyar TL, yabancı bankalarda ise 1.615 milyar TL olarak kaydedilmiştir. Oransal olarak ağırlıkları incelendiğinde kamu bankaları ticari krediler ve kurumsal kredi kartlarında sektörde yaklaşık %53.1'lik paya sahip olmaktadır. İçerisinde işletme kredileri, yatırım kredileri, ihracat kredileri, döviz kredileri, tarım kredileri ve sanayi kredileri gibi kredi türlerini içeren ticari kredilerde sektörde kamu bankalarının ağırlığı görülmektedir. Kamu bankalarının ticari faaliyetlerin desteklenmesinde aktif rol oynaması, belirtilen kredi sektörlerine daha fazla kaynak ayrılmasına sebep olmaktadır.

Temel göstergeler raporuna göre, Kamu bankaları tarafından 2.190 milyar TL KOBİ Kredileri sağlanırken bu kredi tutarı yerli özel bankalarda 1.028 milyar TL, yabancı bankalarda ise 1.068 milyar TL olarak Aralık 2024 tarihinde kaydedilmiştir. Kamu bankalarının KOBİ

Kredilerinde sektörel ağırlığı yaklaşık %51,1 olmaktadır. KOBİ'ler, Türkiye ekonomisinde geçmişten beri çok önemli bir yer tutmakta olup hükümetin ülke kalkınma planlarının içerisinde aktif olarak yer almaktadırlar. 2024 yılında ülke politikalarının desteklenmesi hususunda KOBİ Bankacılığı olarak tanınmış olan Halk Bankası Türkiye'de KOBİ kredilerinde lider konumda olmaktadır (Halk Bankası, 2024). KOBİ'lere sağlanan kredilerde, finans sektöründeki ağırlığın kamu bankalarında olması finansmana ulaşımı kısıtlı olan kişilere karşı kamunun sorumluluk aldığı bir göstergesidir.

Temel göstergeler raporunda Tüketici Kredileri ve Bireysel Kartlarını banka sahipliğine göre incelediğimizde sektörde yerli özel bankaların daha ağır bastığını görmekteyiz. Yerli özel bankalar Aralık 2024 itibarıyla 1.588 milyar TL tüketici kredisi ve bireysel kart sağlarken yabancı bankalarda bu tutar 1.296 milyar TL, kamu bankalarında ise 993 milyar TL olarak kaydedilmiştir. Özel bankaların temel amacı kar sağlamak olurken kamu bankalarının temel amacı ülke ekonomisinin gelişmesine ve kalkınmasına katkı sağlamaktır. Bu durum, özel bankaların bireysel müşteriler üzerinde yoğunlaşmasına ve bu hedef kitle üzerinde rekabetçi politikalar sergilemesine sebep olmuştur. Kamu bankalarının daha çok ticari portföy üzerine kurdukları hükümet politikalarının uygulanmasına destek olma anlayışı özel bankalarda yerini bireysel müşteri üzerinde pazarlama stratejilerine bırakmaktadır. Kamu bankaları bireysel müşterilerde de aktif olarak sektörde yer almaktadır ancak kamu bankaları, önceliğini ülkenin ekonomik ve sosyal olarak desteklenmesi gereken alanlara vermektedir.

- Şube ve Çalışan Sayısı

Türkiye Bankalar Birliği (TBB)'nin yayınlamış olduğu Banka, Çalışan ve Şube Sayıları Aralık 2024 raporuna göre Kamu Sermayeli Bankaların (Ziraat Bankası A.Ş., Halk Bankası A.Ş., Vakıflar Bankası, Ziraat Dinamik Banka A.Ş.) toplam şube sayısı 3.837, çalışan sayısı ise 65.740 olmaktadır. Ziraat Dinamik Banka'nın henüz faaliyete geçmemesi sebebiyle çalışan sayısı olmamasına rağmen üç kamu bankasının toplam şube ve çalışan sayısı oldukça yüksektir. TBB raporunda yer alan on bir özel sermayeli bankanın ise şube sayısı toplam 3.317, çalışan sayısı 62.890 olmaktadır. Yabancı sermayeli bankaları incelediğimizde ise raporda yer alan yirmi iki bankanın toplam şube sayısı 2.093, çalışan sayısı ise 52.556 olmaktadır (TBB, 2024). Şube sayısının fazla olması finansal kapsayıcılık açısından önemli bir kriterdir. Yaygın şube ağına sahip kamu bankaları, her bölgedeki kullanıcıya eşit hizmet sağlamayı amaçlayarak finansal hizmetin yanı sıra sosyal açıdan da bölgesel gelir farklılıkların giderilmesine destek olmaktadır. Şube dışı alternatif kanallar aracılığıyla müşterilere ulaşma imkânı bulunmasına rağmen dijitalleşme oranını etkileyen birçok faktör bulunmakta olup bu oran bazı bölgelerde ve

yaşlarda çok düşük olmaktadır. Bu sebeple şube ağının yaygın olması bölgesel eşitsizliği azaltma konusunda ve finansal kapsayıcılığın artırılmasında önemli rol oynamaktadır.

Banka sektörü ülkedeki istihdam oranına büyük katkı sağlamaktadır. Bankalardaki çalışan sayısı incelendiğinde, 3 kamu bankasının toplam sayısının 11 özel sermayeli bankadan ve 22 yabancı sermayeli bankadan fazla olduğu görülmektedir. Kamu bankaları bu açıdan yalnızca finansal hizmet sunmakla kalmayıp ülke istihdamına da önemli katkıda bulunmaktadır.

	Banka Sayısı	Şube Sayısı*	Çalışan Sayısı		Banka Sayısı	Şube Sayısı*	Çalışan Sayısı
Sektör Toplamı	58	9.329	187.911	Yabancı Sermayeli Bankalar	22	2.093	52.556
Mevduat Bankaları	38	9.248	181.387	Alternatifbank A.Ş.		19	779
Kamu Sermayeli Bankalar	4	3.837	65.740	Arap Türk Bankası A.Ş.		4	242
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.781	26.011	Bank Mellat		3	40
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		1.092	21.520	Bank of China Turkey A.Ş.		1	46
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		964	18.209	Burgan Bank A.Ş.		26	1.320
Ziraat Dinamik Banka A.Ş. (dijital banka)**		-	-	Citibank A.Ş.		2	358
Özel Sermayeli Bankalar	11	3.317	62.890	Denizbank A.Ş.		630	12.334
Akbank T.A.Ş.		694	12.778	Deutsche Bank A.Ş.		1	113
Anadolubank A.Ş.		95	1.385	Enpara Bank A.Ş.*****		-	-
Colendi Bank A.Ş. (dijital banka)***		-	-	Habib Bank Limited		1	19
Fibabanka A.Ş.		38	1.677	HSBC Bank A.Ş.		44	1.409
FUPS Bank A.Ş. (dijital banka)****		-	-	ICBC Turkey Bank A.Ş.		35	668
Şekerbank T.A.Ş.		241	3.719	ING Bank A.Ş.		59	1.924
Turkish Bank A.Ş.		6	100	Intesa Sanpaolo S.p.A.		1	28
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		436	8.047	JPMorgan Chase Bank N.A.		1	65
Türk Ticaret Bankası A.Ş.		1	222	MUFG Bank Turkey A.Ş.		1	81
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.034	20.560	Odea Bank A.Ş.		36	1.112
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		772	14.402	QNB Bank A.Ş.*****		427	11.949
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	1	1	201	Rabobank A.Ş.		1	27
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	201	Société Générale (SA)		1	31
				Turkland Bank A.Ş.		6	201
				Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		794	19.810
				Kalkınma ve Yatırım Bankaları	20	81	6.524
				Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		15	702
				Bank of America Yatırım Bank A.Ş.		1	39
				BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		1	80
				D Yatırım Bankası A.Ş.		1	73
				Destek Yatırım Bankası A.Ş.		1	81
				Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	20
				Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.		1	95
				GSD Yatırım Bankası A.Ş.		3	44
				Hedef Yatırım Bankası A.Ş.		1	50
				İller Bankası A.Ş.		19	2.750
				İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	442
				Misyon Yatırım Bankası A.Ş.		1	115
				Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	133
				Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		1	65
				Q Yatırım Bankası A.Ş.		4	77
				Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	27
				Tera Yatırım Bankası A.Ş.		1	54
				Türk Eximbank		24	873
				Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.		1	348
				Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		2	456

Şekil 2.6. Banka, Şube ve Çalışan Sayıları (Aralık 2024)

Kaynak: TBB, Aralık 2024, Banka, Çalışan ve Şube Sayıları. banka-calisan-ve-subesayilari-aralik-2024.pdf.

(Erişim Tarihi: 24.03.2025).

3. KAMU BANKACILIĞININ TEMEL FONKSİYONLARI VE SOSYAL POLİTİKA İLE İLİŞKİSİ

Shiller’e (2021: 88) göre, finansın demokratikleşmesi, iyi topluma giden bir yoldur ve bankacılığın demokratikleşmesi, bu süreçte önemli bir rol oynaması gereken- kuşkusuz yavaş ve uzun dönemli- eğilimdir. Bankacılığın daha fazla demokratikleşmesi, bankacılara karşı hissedilen düşmanlıkla mücadele etmenin en iyi yoludur. Bu cümle ile anlatılmak istenen ana düşünce, bankaların başlangıçta temel fonksiyonunun mevduat toplayıp bireylere ve kuruluşlara kredi sağlamak iken zamanla topluma karşı sorumlulukları doğrultusunda bakış açılarının değişmesi yönündedir. Kamu bankaları, sektörde üstlenmiş oldukları roller itibarıyla özel bankalardan ayrılarak ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması alanında önemli araçlar haline gelmiştir.

Hükümetlerin uygulamış oldukları ekonomi politikalarının ilk hedefi ekonomik büyümeyi ve fiyat istikrarını sağlamaya yöneliktir. Hükümetler bu hedefi gerçekleştirirken gelir dağılımının adil şekilde dağıtılması için vergi ve sosyal transferleri kullanmaktadır (Er, 2009: 17). Hedeflerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda finans sektörünün önemli bir bacağına oluşturan bankalar, kritik rol oynamaktadır. Ekonomik kalkınmanın ve kaynak dağıtımının etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kamu bankaları önemli birer finansal araçtır.

Tezin üçüncü bölümünde kamu bankalarının temel fonksiyonları incelenerek bu işlevlerin sosyal politika ile ilişkisi kavramsal bir çerçevede ele alınacaktır. Bu bağlamda, kamu bankalarının temel fonksiyonlarını sosyal politika hedefleri ile uyumlu bir şekilde ne ölçüde gerçekleştirdikleri, Türkiye’deki kamu bankalarının yürütmüş oldukları projeler ve uygulamalar, izledikleri stratejiler somut veriler aracılığıyla incelenmeye çalışılacaktır. Elde edilen verilerin ışığında kamu bankalarının piyasada yalnızca finansal bir aktör olmadığı bunun yanı sıra ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayabilmek, toplumun tamamını finansal hayata dahil edebilmek ve finansal kapsayıcılığı artırabilmek, finansal istikrarı sağlayabilmek için bir araç olarak kullanılmasının gerekliliği ortaya koyulmayı çalışılacaktır.

3.1. Sosyal Kalkınma Sağlama

Bankaların, bireylerden veya kurumlarından tasarruf kapsamında mevduat toplayarak bu mevduatları çeşitli yatırımlarda veya tüketimlerde kullanılması amaçlı kredi sağlaması en temel fonksiyonu iken aynı zamanda birçok fonksiyonu gerçekleştirmektedirler. Finans sektörünün en önemli aktörlerinden biri olan bankalar, devletin finansal sistem içerisinde ekonomik

hedeflerine ulaşmasında en çok kullandığı sektörlerden biri olarak finansal hizmetler sunmaktadır. Devlet, kamu bankaları aracılığıyla özel bankaların faaliyet göstermek istemedikleri alanlarda finansal hizmet sunmakta olup ekonomiyi sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir.

Belirli bir sektörü, yatırım alanını ya da faaliyeti destekleme amacıyla verilen selektif krediler özellikle kamu bankaları aracılığıyla sağlanmaktadır. Selektif krediler ile ekonomik kalkınmada öncelikli olarak belirlenen alanlar için ucuz kredi sağlanmaya çalışılarak yatırım yapacak kişilere/firmalara fırsat sağlanmaktadır. Piyasa kredi faiz oranlarının altında belirlenen faiz oranları ile ekonomik kalkınmaya katkı sağlanmaya çalışılmaktadır (Er, 2009: 20-21).

Bankalar kredi kanalıyla milli gelir ve enflasyonu önemli ölçüde etkilemektedir. Bankaların sağlamış oldukları kredi politikalarının belirlenmesindeki en önemli faktör T.C. Merkez Bankası faiz oranıdır. İzlenilen para politikası, kredi kanalları yoluyla enflasyona müdahale edebilmekte ya da kredi faiz oranlarında farklılaşma gibi yöntemlerle toplumda servet mübadelesini doğurabilmektedir. Genişletici para politikası uygulanması durumunda bankaların müşterilerine verebileceği kredi miktarları artacaktır. Türkiye, kredi kanalının etkin olarak kullanıldığı bir ülkedir. Bankaların politikaları ve reel kesimin finansal tercihleri kredi sisteminin etkin bir şekilde işlemesine olanak sağlamaktadır. Bu husus doğrultusunda, firmaların finansmanında bankacılık sistemi önemli bir yer tutmaktadır. Bankaların kredi miktarlarını artırması özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yatırım harcamalarının artmasıyla sonuçlanacaktır (Çelik, 2014: 7-9).

3.1.1. Sosyal Amaçlı Kredilendirme

Bankacılığının temelini oluşturan fon toplama ve toplanan fonu kredilendirme faaliyeti özellikle kamu bankaları için farklı bir amaç doğrultusunda gerçekleşmektedir. Sağlanan kredilerin bir kısmı kâr amaçlı olurken bir kısmı da sosyal bir amaç taşımaktadır. Ekonomik büyümenin ve finansal istikrarın oluşturmada önemli rol oynayan krediler, sosyal farklılıkların azaltılması ve toplumun refahının artırılması konusunda da önemli rol oynamaktadır. Kredilendirmenin sosyal amaçlı olması, bankaların sosyal politika alanında da önemli bir aktör olduğunun göstergesi olmaktadır. Kamu bankaları aracılığıyla sağlanan KOBİ ve esnaf kredileri, girişimciliği destekleyen krediler, çiftçi ve tarım kredileri ve kadın ve genç istihdamını destekleyen krediler toplumsal eşitsizliğin giderilmesinde ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

Krediler, ülke toplumunun servetlerinin mübadelesine yol açmaktadır. Üretim ve dağıtımının daha etkin şekilde gerçekleşmesine destek olan kredi sistemi, özellikle ticari kuruluşların üretim potansiyellerini genişletmekte ve kârlarını yükseltme imkânı sağlamaktadır (Çelik, 2014: 5-6). Kamu bankalarının sağlamış oldukları düşük faiz oranlı ve uzun vadeli krediler, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal hayata dahil olmalarında ve dahil olan işletmelerinde üretim kapasitelerinin artırılmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Kamu bankaları, bu tür küçük ve orta ölçekli işletmelerin, stratejik sektörlerin ve dezavantajlı konumda yer alan bireylerin toplumsal hayata finansal açıdan daha aktif olmaları için sosyal politika perspektifinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Ziraat Bankası 2024 Faaliyet Raporuna göre, 2,8 trilyon TL'yi aşan nakdi kredilerin %85'i oluşturan kurumsal krediler genellikle tarım, ihracat, yatırım ve KOBİ gibi alanlarda verilmektedir (Ziraat Bankası, 2024). Türkiye Vakıflar Bankası'nın 2024 Faaliyet Raporunu incelediğimizde ise nakdi ve gayri nakdi kredi büyüklüğü yaklaşık olarak 2,7 olarak kaydedilerek ticari kredi oranı %32, bireysel kredi oranı %42,8 olarak kaydedilmiştir (Vakıflar Bankası, 2024). Halk Bankası 2024 Faaliyet Raporuna göre ise yaklaşık 1,5 milyar TL nakdi kredi sağlamış ve ticari nitelikli nakdi kredilerin yaklaşık %87'si Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile bağlantılı olarak toplumsal ve çevresel değer yaratma sorumluluğu konusunda aktif rol oynamaktadır (Halk Bankası, 2024). Devlet, sosyal politika hedeflerini gerçekleştirirken kamu bankalarını finansal bir araç olarak kullanarak gelir dağılımındaki farklılıkları gidermeye, bölgesel istihdama katkı sağlayarak bölgesel farklılıkları gidermeye, ihracat kredileri aracılığıyla yalnızca büyümeyi değil aynı zamanda sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamayı hedeflemektedir. Sağlanan krediler aracılığıyla, finansal erişimi kısıtlı olan birey ve kurumların ekonomik sistem içerisinde yer almaları sağlanarak finansal kapsayıcılığın artırılması söz konusu olacaktır.

3.1.1.1. KOBİ ve Esnaf Kredileri

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği 4. Maddeye göre;

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), Yıllık çalışan sayısı ikiyüzelli kişiden az olan yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri beşyüz milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeleri ifade etmektedir (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği (KOBİ Yönetmeliği), m. 4).

KOBİ'lerin küresel çapta genel bir tanımı bulunmamakla birlikte ayırımında kullanılan ortak ölçütler bulunmaktadır. İşletmenin KOBİ veya büyük ölçekli işletme olmasında belli nicel

ve nitel özellikler dikkate alınmaktadır. Bu nicel ve nitel kriterler; çalışan sayısı, makine sayısı, öz sermaye, ciro ve üretim kapasitesi, sermaye piyasasına kaydı, işletme sahibinin fiilen çalışması gibi kriterlerdir. Genel bir tanım yapmak gerekirse, KOBİ'ler, sermayesi, yıllık ciro tutarları ve çalışan personel sayısı belirli sayının altında olan işletmelerdir (Taş, 2010: 30-33).

KOBİ'ler ülkelerin ticari faaliyetlerinin farklılaşması sebebiyle hem ülkeler arası hem de ülkede yer alan bölgesel farklılık sebebiyle ülkedeki bölgelere göre farklılaşmaya gitmektedir. Türkiye'deki küçük boy işletmeler genellikle küçük ölçekli atölyeleri ifade ederken orta boy işletmeler daha gelişmiş teknolojik alt yapı ile üretim gerçekleştiren işletmeleri ifade etmektedir. KOBİ'ler, ülkelerin ekonomik yapısını aşağıdaki sebeplerden dolayı önemli ölçüde etkilemektedir: (Şimşek, 2013: 118-121).

- Teknik yeniliklere yatkınlık,
- Tüketici tercihlerine karşı esneklik,
- Konjonktürel dalgalanmalara karşı etkin uyum,
- Üretim alanlarındaki boşlukların giderilmesi,
- Büyük ölçekli işletmelere olumlu etki,
- Bölgeler arası dengeli büyüme aracı,
- İstihdama olumlu katkı

KOBİ'ler, ülkemiz ekonomisinde de küresel ekonomide de sağladıkları katma değerler sebebiyle ekonominin temel taşlarından birini oluşturmaktadırlar. Ekonomiye sağlamış oldukları katma değer ülke ekonomisinin gelişmesi ve kalkınması açısından oldukça kritik olmaktadır. Ayrıca, yenilikçi ve teknolojik gelişmelere de uyum sağlayan KOBİ'lere sunulan finansman çözümleri, KOBİ'lerin büyümesi ve finansal sistem içerisinde aktif rol oynamasına olanak sağlamaktadır (Kılıç, 2008: 25). Kamu bankaları, geçmişten beri KOBİ'lerin yanında olarak uygun vade ve koşullarda kredi temin etmektedir. Ekonominin temel taşlarından biri olan KOBİ'lerin finansal sisteme dahil edilerek tutundurulmaya çalışılması sürdürülebilir bir ekonominin temin edilmesi açısından oldukça önemlidir.

Atatürk'ün "Küçük esnafa ve büyük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ucuza verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasına çalışmak da çok lazımdır" sözünü misyon edinen Halkbank, kurulduğundan beri faaliyetlerini bu çerçevede geliştirmektedir. 2024 faaliyet raporuna göre, Halkbank, 1,2 milyon KOBİ

müşterisine toplam 727,7 milyar TL kredi sağlayarak %15,9 pazar payı ile sektörde lider konumda yer almaktadır. 1938 yılında kurulan Halkbank'ın temel amacı esnaf ve sanatkârlara uygun vade ve koşulları içeren kredileri temin etmektir. KOBİ'lerin her zaman öncelikli olarak kredi ihtiyacının giderildiği bu bakış açısı, Halkbank'ın sektördeki KOBİ finansmanında güçlü konuma gelmesiyle sonuçlanmıştır. Halkbank'ın KOBİ'ler ile yaptığı finansal ortaklıkta Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın da yürütmüş olduğu politikalar oldukça etkilidir. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca kabul edilen unutulmaya yüz tutmuş ve desteklenmesi gerekli görülen meslek gruplarından “Esnaf Vergi Muafiyet Belgesi” sahibi esnaf ve sanatkârlar için bakanlık destekli sıfır faizli krediler sunulmaktadır (Halk Bankası, 2024).

Ziraat Bankası 2024 Faaliyet Raporu'na göre, 2024 yıl sonu itibarıyla bankanın iş birlikleri çerçevesinde ihracat hacmini artırmaya yönelik faaliyet gösteren KOBİ'lere aşağıda yer alan finansman destekleri sağlanmıştır: (Ziraat Bankası, 2024).

- KGF İhracat Destek Kredisi: 2,3 milyar TL
- KGF Destek Kredisi-3 Paketi: 2 milyar TL
- İGE 100. Yıl Hazine Destek Paketi: 2 milyar TL.

Vakıflar Bankası 2024 Faaliyet Raporuna göre ise, sağlanan KOBİ kredileri artırılarak 532 milyar TL olarak kaydedilmiştir (Vakıflar Bankası, 2024). KOBİ'lere sağlanan finansman destekleri ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. KOBİ'lerin desteklenmesi ekonomik büyümeyi sağlamasının yanı sıra sosyal kalkınmayı da beraberinde getirecektir. Bölgesel farklılıklarının giderilmesi, istihdamın artırılması, gelir dağılımında adaletin sağlanması gibi konularda ülkenin bel kemiğini oluşturan KOBİ'ler aktif rol oynamaktadır.

Genel bir çerçeve ile bakacak olursak, BDDK'nın Aylık Bankacılık Sektörü Verilerinden yararlanılarak Kamu Mevduat Bankaları'nın 2025 yılı ocak ayı itibarıyla sağlamış oldukları KOBİ kredileri tutarları ve müşteri sayıları tablo oluşturularak gösterilmiştir. Kamu Bankaları'nın sağlamış olduğu toplam KOBİ kredileri 1.885.271,77 milyon TL olarak kaydedilmiştir. Finanse edilen KOBİ'lerin toplam sayısı ise 1.808.239 olarak kaydedilmiştir. Bu veriler ışığında, kamu bankalarının KOBİ'lerin finansmanı konusunda önemli bir kaynak sağlayıcı oldukları görülmektedir. KOBİ'lerin finansal sisteme dahil edilmesi ve tutundurulması hem finansal istikrarın sağlanmasında hem de toplumsal refahın artırılmasında oldukça önemlidir.

Tablo 3.1. Kamu Bankalarının KOBİ Kredileri (2025 Ocak)

		KOBİ Kredileri (milyon TL), Dönem:2025/1	Toplam Nakdi Krediler
Mevduat-Kamu	1	Toplam KOBİ Kredileri (2+3+4)	1.885.271,77
Mevduat-Kamu	2	Mikro İşletmelere Kullandırılan Krediler	727.387,37
Mevduat-Kamu	3	Küçük İşletmelere Kullandırılan Krediler	582.530,22
Mevduat-Kamu	4	Orta Büyüklükteki İşletmelere Kullandırılan Krediler	575.354,18
Mevduat-Kamu	5	Toplam KOBİ Niteliğindeki Müşteri Sayısı (6+7+8) (Adet)	1.807.239,00
Mevduat-Kamu	6	Mikro İşletme Niteliğindeki Müşteri Sayısı (Adet)	1.590.495,00
Mevduat-Kamu	7	Küçük İşletme Niteliğindeki Müşteri Sayısı (Adet)	170.865,00
Mevduat-Kamu	8	Orta Büyüklükteki İşletme Niteliğindeki Müşteri Sayısı (Adet)	45.879,00

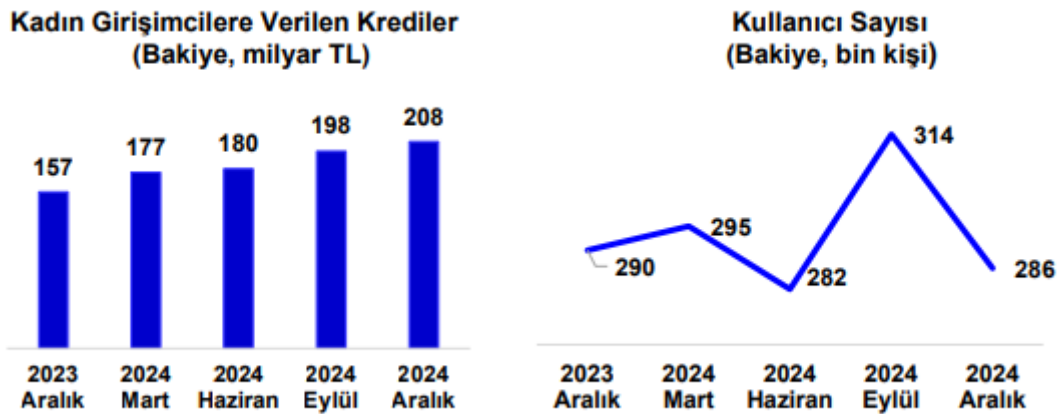
Kaynak: BDDK, Aylık Bankacılık Sektörü Verileri sayfasından araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Aylık Bülten Erişim Tarihi: 14.04.2025

3.1.1.2. Girişimciliği Destekleyen Krediler

Girişimcilik kavramı bireylerin zihninde kurmuş oldukları soyut düşünceleri gerekli özveri ve çaba ile somutlaştırarak gerçeğe dönüştürme sürecini ifade etmektedir. Girişimci olan bireyler, çeşitli riskleri alarak zihinlerinde oluşturdukları fikirleri, hayalleri hayata geçirerek uygulanabilir hale getirmektedirler (Güner ve Korkmaz, 2011: 45). Girişimcilik, toplumsal yapı için gelişmenin en önemli etkenlerinden biri olmaktadır. Girişimciler, toplumun nelere ihtiyacı olduğunun belirlenmesinde ve bu ihtiyaçların giderilmesi doğrultusunda yatırım olarak toplumun refahının sağlanmasında aktif rol oynamaktadırlar (Şimşek, 2013: 103). Bu kapsamda girişimci olarak tanımlanan bu kitle için finansman desteği fikirlerin uygulanabilir hale gelmesi noktasında oldukça kritik olmaktadır. İhtiyaç duyulan finansmanın eksikliği halinde bu bireylerin finansal sistem içerisine dahil olması mümkün olmayacaktır. Bu noktada kamunun desteği girişimci bireyler için can suyu niteliğindedir. Kamu, çeşitli araçlarla girişimcileri doğrudan ve dolaylı olarak desteklemektedir. Bu bölümde, kamu bankalarının girişimcilere finansal destek sağlamak amacıyla sunmuş olduğu krediler, banka verileri aracılığıyla incelenecektir.

Girişimcilik alanında verilen krediler incelendiğinde bu kredi türünde finansman sağlanan kişiler bakımından iki grubun öncelikli olduğu görölmektedir. Bu gruplardan biri kadın girişimcilerken diğeri grup ise genç girişimcilerdir. Kadın girişimcilere sağlanan finansman destekleri toplumdaki cinsiyet ayrımcılığının azaltılması hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Kadınların finansal hayata dahil edilmesinde kamu bankalarının sağlamış oldukları kadın girişimcilğe dair politikalar sürdürülebilir bir ekonomi için vazgeçilmez bir unsurdur.

Girişimcilerin iş tatminleri ile ilgili yapılan araştırmalara göre girişimcilerin maddi kazanç haricinde birçok önemli fırsatı elde ettikleri görölmektedir. Girişimci bireyler, yapmak istedikleri işlerde, istediğı koşullarda ve esnek çalışma saatleriyle faaliyet göstermektedir (Kutanis, 2006:57). Toplumdaki dezavantajlı gruplardan biri olan kadınlar, iş yaşam dengesini kuramadıkları için birçok sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Esnek çalışma saatleri, kadınların iş yaşam dengesini kurabilmeleri ve finansal hayata dahil olabilmeleri açısından büyük önem arz etmektedir.

Şekil 3.1. Kadın Girişimcilere Verilen Krediler ve Kullanıcı Sayıları

Kaynak: TBB, Kadın Girişimcilere Verilen Krediler, Aralık 2024. 2024 Aralık - Kadın Girişimcilere Verilen Krediler | Türkiye Bankalar Birliğı (Erişim Tarihi: 02.04.2025)

TBB'nin 2024 Aralık tarihli yayınlamış olduğu Kadın Girişimcilere Verilen Krediler raporuna göre, Aralık 2024 sonu itibarıyla (bilgi gönderen bankalar dahilinde) kadın girişimcilere 208 milyar TL finansman desteğı sağlanmıştır. Bir önceki yıla göre verilen kredi miktarında %32'lik artış görölmüştür. Kullanıcı sayısını incelediğimizde ise, 2024 Aralık itibarıyla 286 bin kadın girişimci sektörden kredi kullandırımını yapmıştır (TBB, 2024). Bu artış neticesinde, kadın girişimcilerin finansal hayattaki paylarının arttığı ve banka sektörünün genel

olarak kadın girişimcilere finansman desteğinde duyarlı oldukları söylenebilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesinde banka sektörünün tahsis ettiği kadın girişimcilik kredileri oldukça önemli olmaktadır.

Halkbank, 2024 Faaliyet Raporu'na göre, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları arasında yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi doğrultusunda kadın girişimciliğini ve kadın istihdamını desteklemeyi öncelikli alanlarından biri olarak belirlemiştir. Bu kapsamda, 2024 yılı içerisinde 23.623 kadın girişimci, Kadın Girişimci Kredi Paketi aracılığıyla toplam 25,2 milyar TL tutarında finansman desteğinden yararlanarak işlerini geliştirme imkânı bulmuştur (Halk Bank, 2024). Vakıflar Bankası ise, 2024 yılında kadın girişimcilere 3,5 milyar TL finansman desteği sağlamıştır (Vakıflar Bankası, 2024). Kadın girişimcilerin ülke ekonomisinde yer alarak finansal ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla devreye alınan paketler aracılığıyla T.C. Ziraat Bankası'nda 2024 yıl sonu itibarıyla 1,5 milyar TL kredi kullandırımı gerçekleştirilmiştir (Ziraat Bankası, 2024).

Girişimcilik, bir işletme kurmak ve işletmedeki riskleri almaya istekli olma durumunu ifade etmektedir. Piyasada yer alan fırsat ya da eksikliği görebilen bireyler, bu durumu değerlendirip kar elde edebilmeyi amaçlamaktadır (Çetin, 2012: 18-19). İş kurma amaçlı verilen krediler, bireylerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmenin ötesinde ülke ekonomisine büyük katkı sağlayacağı göz önünde bulundurularak olabildiğince teşvik edici şekilde düzenlenmelidir (Üçışık, 2013: 102). Halk Bankası, gençlerin ekonomik hayata dahil edilmesi misyonuyla 2024 yılında 47 bin genç girişimciye toplam 3,5 milyar TL finansman sağlayarak sermayelerine destekte bulunmuş, Ziraat Bankası ise 2024 yılında Genç Girişimci Destek Paketi'ni devreye alarak 1,7 milyar TL kredi kullandırımı gerçekleştirmiştir (Halk Bankası 2024 ve Ziraat Bankası 2024).

3.1.1.3. Çiftçi Kredileri ve Tarım Destekleri

Genel olarak ülkelerde üç sektörde üretim sağlanmaktadır. Bunlar; tarım, sanayi ve hizmetler olarak kategorileştirilmiştir. Tarımsal üretim, diğer üretim sektörlerine göre bazı farklılıklardan dolayı ayrı bir politika oluşturulmasını gerektirmektedir. Tarım sektörünü diğer sektörlerden ayıran temel özellikler aşağıda sıralanmıştır:

- Doğal Koşullara Bağlılık
- Risk ve Belirsizlikler
- Üretimin Dönemsel Olması

- Tarımsal Üretimin ve Piyasaların Kontrolünün Sınırlı Olması (Gaytancıoğlu, 2009: 11).

Dünya genelinde gelişmişlik düzeyi dikkate alınmaksızın her ülke tarım sektörünü desteklemektedir. İnsanların besin ihtiyaçlarının karşılanmaması durumu riske atılamayacağı için tarım sektörü devlet tarafından çeşitli politikalar ile desteklenmektedir. Tarım politikası, çiftçilerin ekonomik hayatlarını iyileştirmek, tarımsal üretimi kamu yararına düzenlemek, kırsal kesimde yaşayan bireylerin refahını artırmak ve tüketicileri yüksek fiyat artışlarından koruman amacıyla uygulanan devlet önlemleri olarak ifade edilmektedir (Gaytancıoğlu, 2009: 15-17).

Türkiye’de geçmişten günümüze tarım sektörü önemli bir istihdam alanı olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye ekonomi tam bir tarım ülkesi olarak toplumun 2/3’ünün geçimini tarım sektörü ile sağladığı görülmekteydi (Rehber ve Vural, 2019: 54). 2024 yılı verilerine göre sektörel dağılımda %14,8’lik bir payla 4 milyon 827 bin kişi tarım sektöründe istihdam etmektedir (TÜİK, 2024). Tarım ürünlerinin bakımı ve hasat süreçleri belirli bölgelerde yoğun işgücü ihtiyacını beraberinde getirerek çevre illerden sağlanmaya çalışılmaktadır. Türkiye’deki iklim farklılığı sonucunda mevsimlik işçi göçleri meydana gelmektedir. Tarım sektöründeki düşük ücretler, sosyal hakların yetersizliği ve yaşam şartlarının zor olması işçilerde farklı sorunların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bu noktada tarım işçileri toplumda dezavantajlı grup olarak nitelendirilmekte ve toplumsal eşitliğin sağlanması hususunda uygulamaların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. (Akıncı ve Negiz, 2020: 424). Uygulanan tarım politikalarının amaçları aşağıdaki şekildedir: (Gaytancıoğlu, 2009: 25-29).

- *Gelir Amacı:* Çiftçinin bütün bir yıl boyunca istihdamı esas alınmaktadır. Çiftçinin gelirini artırmak ve diğer sektörde istihdam edenlerin gelirine yaklaştırmak hedeflenmektedir.
- *Üretim ve Kendine Yeterlilik Amacı:* Ülke olarak tarımsal üretimde kendine yeterliliğini ifade etmektedir. Üretimin, tüketime yetebilmesi söz konusu olmalıdır.
- *İstihdam Amacı:* Tarım politikalarının başlıca amaçlarından biri de bölgede yaşayan bireyler için başlıca geçim kaynağı oluşturması ve yeni iş alanlarının yaratılmasıdır.
- *Verimlilik Amacı:* Tarım politikalarının verimlilik amacını yeterine getirebilmesi için optimal kaynak kullanımına teşvik önemlidir. Bu amaç ile çiftçinin gelir düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. Optimal düzeyde girdi kullanımı ile tarımsal ürünlerde dekar ve hayvan başına verimler artacaktır.

- *Dışsatım Amacı:* Bazı tarım ürünleri ülkemiz açısından oldukça önemlidir. Nitelikli ürünlerin dışa satımı ile ülkeye döviz girişi sağlanarak üreticinin gelirini artırmak hedeflenmektedir.

Tarım sektöründe istihdam eden kişilerin gelir ve refah seviyesini artırmak için sosyal politikalar uygulanmaktadır. Bu sosyal politikalar kapsamında tarımsal üretime ve ürün pazarlarına yapılan müdahale dışındaki uygulamaları kapsamaktadır. Tarım sektörünün mevcut risklerine karşı alınan önlemler ve sektörün devamlılığını sağlamak amacıyla yapılan destekler sosyal politika kapsamındadır (Rehber ve Vural, 2019: 118).

Sosyal politika kapsamında uygulanan tarım politikası araçlarından biri de tarım sektörüne sağlanan kredilerdir. Tarım kredileri, ticari kredilerin bazılarından farklı olarak sosyal yönü ağır basan kredi türlerinden biridir. Tarımsal yapının iyileştirilmesini amaçlayarak istihdam eden bireylerin refah seviyelerinin artırılması hedeflenmektedir. Tarımsal krediler aracılığıyla; çiftçilere uzun vadeli uygun koşullarda kredi sağlanarak sermaye tahsis edilmekte olup elde edilen ürünlerden daha çok verim alınması ve üretiminin artırılması amaçlanmaktadır. Diğer bir husus olarak, tarım kredileri ile mevcut işletmenin büyütülmesi, iç ve dış pazarlardaki etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir. Geçmişten beri ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olan tarım kesiminin desteklenmesi ülke ekonomisinin devamlılığı için oldukça önemlidir. Uygulanan tarım politikası amaçları ile kredi gereksinim sebeplerinin paralellik göstereceği söylenebilmektedir. Ülkemizde tarım sektöründe istihdam eden bireyler genellikle tasarruf etmekte zorluk yaşamakta olup gerekli sermaye için krediye ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca, tarım sektöründeki üretimde süreklilik söz konusu olmamakta üretim genellikle mevsimsel olması istihdam eden kişilerin nakit ihtiyacını doğurmaktadır. Sektördeki risk ve belirsizliklerin fazlalığı fiyatlardaki dalgalanmalara yol açabilmekte olup olası durumlarda kredi ihtiyacına sebep olmaktadır (Gaytancıoğlu, 2009: 56-57).

Kamu bankalarının tarım sektörü için sağlamış oldukları ürün ve hizmetler sektörü canlandırmak ve devamlılığını sağlamak için çok önemlidir. Çiftçilerin finansal ihtiyaçlarını dijital ortamlarda daha kolay ve hızlı gerçekleştirebilmek için çeşitli ürünler devreye alınmaktadır. Devreye alınan dijital tarım kredileri aracılığıyla dijital kanallar aracılığıyla çiftçilere destek olunmaktadır. Ayrıca, çiftçilere özel kartlar ile avantajlar sağlanmaktadır (Vakıflar Bankası, 2024).

161 yıllık köklü geçmişi olan T.C. Ziraat Bankası, tarım sektörünün büyümesi ve kalkınmasında önemli bir konuma sahiptir. Ziraat Bankası'nın temel önceliği olan tarım

sektöründe tarım faaliyetlerinin sürdürülebilir şekilde yürütülebilmesi için tarımsal üretim ve yatırımlara yönelik krediler ön plana çıkarılmakta ve tarım sektörünün sanayi ile birleştirilmesiyle birlikte tarımda teknolojinin aktif kullanılması sağlanmaktadır. Dijitalleşmenin ön planda olduğu küresel ekonomide tarım sektöründe için de dijital yeniliklerin sağlanması tarım sektöründe istihdam eden bireyler için daha kolay ve hızlı çözümler sağlamaktadır. Ziraat Bankası, ülkedeki tarımın finansmanını sağlarken kredi ürünlerinde çeşitliliğe giderek gıda güvenliğini ve tarımın sürdürülebilirliğini hedeflemektedir. İklim değişiklikleri tarım sektörünü derinden etkilemektedir. Bu sebeple, iklim adaptasyonu, kuraklıkla mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması gibi konularda yapılan AR-GE çalışmalarına destek olacak bankacılık çözümleri oldukça kritiktir. 2024 yılı Faaliyet Raporuna göre, %72'lik Pazar payına sahip olan Ziraat Bankası, 2024 yılında tarım sektörünün finansmanına yönelik olarak 750 bin müşteriye 481,2 milyar TL kredi kullanırılmış, portföye kazandırılan yeni müşteri sayısı 70 bin olmuştur. Yıl sonu itibarıyla tarım kredileri bakiyesi 601,3 milyar TL'ye ulaşırken kredili müşteri sayısı ise 941 bin olarak gerçekleşmiştir. Ziraat Bankası tarafından 2024 yılında temin edilen ve 1,7 milyar ABD doları tutarındaki kredi ile Türkiye'de bir banka tarafından tek seferde ve toplamda sağlanan en büyük ve en geniş katılımlı, sürdürülebilirlik temalı sendikasyon kredisinin performans kriteri "Sürdürülebilir Tarım Finansmanı" olarak belirlenmiştir. (Ziraat Bankası, 2024).

Kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için girişimciliği destekleyen politikaların varlığı önemlidir. Gençlerin ve kadınların tarımsal faaliyetlerde finansal sisteme dahil olarak yer alması ülkedeki ücretsiz aile işçiliğini zamanla azaltacaktır. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için tarım sektöründeki gençlerin ve kadınların sunulan girişimcilik kredileri çok önemlidir. Tarım sektöründeki genç üreticilerin sayısının artırılması teşvik edilerek tarımsal üretimin artırılması, gençlere yeni bir istihdam alanı sağlanması, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın sağlanması kapsamında 2024 yılında 119 milyar TL Genç Çiftçi Kredisi kullanırılmıştır (Ziraat Bankası, 2024).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğin giderilmediği bir ülkede ekonomik kalkınmanın sağlanması mümkün olmayacaktır. Özellikle, tarım sektöründe aktif gördüğümüz kadınlar genellikle ücret karşılığı çalışmamakta olup finansal hayata dahil olmamaktadır. Kadın çiftçilerin girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi toplumsal kalkınmasının sağlanması için çok önemlidir. 2024 yılı Ziraat Bankası faaliyet raporuna göre, kadın çiftçilere 2024 yılında 35 milyar TL kredi kullanırılmıştır (Ziraat Bankası). Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimde yaşayan kadınlar küreselleşme ile değişen sosyal yapıdan en çok etkilenen dezavantajlı

gruplardan biri olmuştur. Kadınların maruz kaldıkları sorunlar, bulundukları sosyal gelişmişlik düzeyine, toplum-hane-çalışma yaşamındaki temsillerine göre şekillenmektedir. Kırsal toplumlarda kadınlara yüklenen rol ve sorumluluklar asli görevi olarak nitelendirilmekte olup bu sorumlulukları ücret karşılığı olmadan gerçekleştirmektedirler. Kırsaldaki kadınların üretime aktif olarak dahil olmasına rağmen ücretsiz aile işçisi olarak nitelendirilmesi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Parlaktuna, 2020: 55-56).

3.1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınmayı Destekleyen Krediler

Sürdürülebilir bir kalkınmanın varlığı; yenilikçi teknolojilerin kullanılması, güçlü bir altyapının oluşturulması ve toplumsal düzeyde köklü bir zihniyet dönüşümüne bağlı gerçekleşmektedir. Bu hususların gerçekleştirilebilmesi için finansman kaynaklarının yeterliliği kritik etkenlerden biridir. Finans sektörü, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşebilmesi için öncü rol üstlenerek faaliyetlerini ve politikalarını bu doğrultuda gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bankacılık sektörünün finans sistemindeki payı oldukça yüksektir. Bu çerçevede, finansal piyasalarda sürdürülebilir bir kalkınma hedeflenmekteyse bankacılık sektörü, uzman çalışan kaynağı ve bankaların vizyonları doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmada aktif rol oynayacaklardır. Bankacılık sektörü, sürdürülebilirlikle ilişkili risk ve fırsatların analizi, sürdürülebilirlik doğrultusunda faaliyet gösteren şirketlerin uluslararası fonlarına aracılık edilmesi, özellikle yenilenebilir enerji yatırımları başta olmak üzere yeşil dönüşüme yönelik projelere finansman sağlanması ve kendi operasyonlarından kaynaklanan karbon ayak izinin azaltılması gibi alanlarda yoğunlaşan faaliyetleriyle sürdürülebilir kalkınmaya etkin bir şekilde katkıda bulunmaktadır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2024).

Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) Sürdürülebilirlik Çalışma Grubu tarafından hazırlanan Bankacılık Sektörü için Sürdürülebilirlik Kılavuzunda yer alan İlkeler, bankacılık ve finans sektörü için faaliyetlerini gerçekleştirirken ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirmeleri için yol gösterici niteliktedir (TBB, 2021).

Bankacılık Sektörü için Sürdürülebilirlik Kılavuzunda yer alan İlke 1.a'ya göre, bankalar, kredi faaliyetlerinde çevresel ve sosyal risklerin yönetimini sağlamalıdır. Sağlanacak olan yatırım finansmanının sosyal ve çevresel risklerinin belirlenmesi ve yönetilmesine dair planlamalar yapılmalıdır. Kılavuzda 2. Sırada yer alan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Katkı ilkesine göre; (TBB, 2021).

- Bankacılık hizmet ve faaliyetlerinin toplumun tüm kesimleri için erişilebilir olması,

- İklim değışikliğı ile mücadeleye yönelik yatırımların desteklenmesi,
- Sürdürülebilir ekonomik ve istihdamı desteklemesi,
- KOBİ'lerin ve girişimcilerin desteklenmesi sürdürülebilir bir kalkınma için gereklidir.

Ziraat Bankası Kredilendirme Faaliyetlerinde Çevresel ve Sosyal Etki Yönetimi Politikasına çerçevesinde, kredilendirilen projelerde çevresel ve sosyal katkıların en üst düzeyde olmasına öncelik verilmektedir. Diğer bir husus, ulusal mevzuatta ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yasaklanan veya kısıtlanan faaliyetler finanse edilmemektedir. Finansal edilmeyen faaliyetler listesinden sosyal politika kapsamında örneklendirirse zorla çalıştırma/çocuk işçi çalıştırmanın zararlı ve sömürücü biçimlerini içeren, insan haklarına aykırı davranışların söz konusu olduğu faaliyetler finanse edilmemektedir (Ziraat Bankası, 2020).

Ziraat Bankası 2024 yılı faaliyet raporuna göre, sosyal finansman kategorisinde, istihdam sağlama ve krizlerden kaynaklanan işsizliği azaltmak amacıyla sağlanan KOBİ finansmanları, uygun fiyatlı konut destekleri, temel hizmetlere erişim ön plana çıkarılmıştır. 2022 yılında ise sürdürülebilirlik kapsamında sağlanan sendikasyon kredilerindeki hedef kitle kadın ve genç çiftçileri kapsamakta olup, yine aynı yıl farkındalığı artırmak amacıyla Engelsiz Bankacılık konsepti ile şube ve ATM'lerin ihtiyaçlar doğrultusunda modernize edilmiştir. 2023 yılı sendikasyon kredilerinde deprem felaketinden etkilenmiş bireyler, KOBİ'ler, çiftçilere özel afet yardım paketleri çıkarılmıştır. 2024 yılında ise sürdürülebilirlik kapsamında performans kriterinde "Tarım Ekosisteminin Finansmanı" strateji çerçevesinde şekillendirilerek sürdürülebilir tarım kredileri ön planda tutulmuştur (Ziraat Bankası, 2024).

Vakıflar Bankası 2024 yılı faaliyet raporuna göre, sürdürülebilirlik kapsamında yürütülen faaliyetler kapsamındaki ürünlerin toplumun her kesimini gözeterek müşteriye sunulması ve sosyoekonomik gelişimi desteklemesi gerekmektedir. Bu çerçevede, sunulan hizmetler hem finansal ihtiyacı karşılamakta hem de toplumsal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. 2024 yılında yaklaşık 4 milyar \$ tutarında sürdürülebilir kalkınma kapsamında kaynak sağlanmıştır (Vakıflar Bankası, 2024).

Halk Bankası 2024 yılı faaliyet raporuna göre, sürdürülebilirlik stratejisi kapsamında toplumsal refahı artırmaya yönelik ürün ve hizmetler bankacılık sektöründe saygınlığı artırmaktadır. Sürdürülebilirlik kapsamında kredilendirme süreçlerinde müşteriler, satın alma süreçlerinde tedarikçiler sürdürülebilirliğe uyum konusunda teşvik edilmektedir. Bu husus doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmanın yanı sıra uzun süreli büyümeye de teşvik söz konusu

olmaktadır. Ayrıca, 2050 yılına kadar finansmana erişimi kısıtlı olan grupları desteklemek öncelikli alanların biri olarak belirlenmiştir (Halk Bankası, 2024).

3.1.2. Altyapı Finansmanı

Kamu politikası, toplumu ilgilendiren ve etkileyen herhangi bir konuda devletin yürütmüş olduğu politikaların tamamını ifade edilmektedir. Kamu politikaları sağlık, eğitim, çevre, enerji, konut gibi birçok alanda üretilmektedir (Alodalı vd., 2012: 583). Kamu bankaları, finansal bir kuruluş olmasının yanı sıra toplumun refahını artırmaya yönelik uygulanan kamu politikalarının bireylere/kurumlara iletilmesinde aracılık görevi üstlenerek devletin finansal bir uzantısı olmaktadır.

Hızla kentleşmenin artması ve dolaylı olarak nüfus yoğunluğunun artmasıyla birlikte konutlara olan talep artmıştır. Bu durum konut ihtiyacını ve buna bağlı sorunları beraberinde getirerek bu alanda kamu müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır. Devlet, konut politikaları geliştirerek kurumsal ve politik düzenlemeler geliştirmeye başlayarak 1984 yılında Toplu Konut Kanunu ile birlikte Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) kurulmuştur. Böylece, konut alanında devletin doğrudan rol alması söz konusu olmuştur (Alodalı vd., 2012: 583).

TOKİ, Hükümet Programları doğrultusunda kâr amacı olmadan konut sahibi olamayan ve gelir gruplarında dar ve orta gelir grubunda yer alan kişilere yönelik projeler geliştirmektedir. Yürütülen projeler ile hedef kitlelere, gelirlerine uygun satış fiyatları ve geri ödeme koşulları olan krediler sunulmaktadır. TOKİ hesapları Kamu Haznedarlığı Genel Tebliği gereği kamu bankalarında yer almaktadır. TOKİ'nin yaptığı satışların ve kullandığı krediler, TOKİ adına kamu bankaları tarafından takip ve tahsil edilmektedir. TOKİ'nin sosyal konut projeleri; yoksul gelir grubu projeleri, dar ve orta gelir grubu projeleri, kentsel yenileme projeleri, afet konutu uygulamaları, tarım köy projeleri şeklinde kategorileştirilmiştir. Türkiye'de sosyal konut üretimi gündemde öncelikli bir konu olup nitelikli, güvenilir ve erişilebilir konut üretimi sürdürülmektedir. Bu kapsamda, Türkiye genelinde toplam 1,437,729 adet konutun üretim süreci başlatılmıştır (TOKİ, 2024).

Bu çerçevede, kamu bankaları TOKİ projelerinin yürütülmesinde önemli bir finansal araç olarak görev üstlenmektedir. Kamu bankaları, hükümetin sosyal konut politikalarının uygulanmasında finansal bir köprü olarak kullandırılmış olduğu kredilerden TOKİ adına takip ve tahsil işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Sosyal devlet anlayışı doğrultusunda kamu bankaları yalnızca kredi veren kuruluşlar değil aynı zamanda kamunun konut politikalarının sürdürülebilir olması için uygun finansal altyapıyı sağlayan kuruluşlardır.

3.1.3. İstihdam Yaratma

Finans sektöründe önemli bir yere sahip olan bankacılık sistemi, ülkeye sağlamış olduğu istihdam sebebiyle de ön plana çıkmaktadır. Bankacılık sektöründe özellikle pandemi süreci ile yoğunlaşan dijitalleşme ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda sunmuş oldukları ürün ve hizmetler çeşitlenerek istihdam yapısını da etkilemektedir.

TBB'nin 2024 Aralık ayında yayınlamış olduğu "Banka, Çalışan ve Şube Sayıları" raporuna göre bankacılık sisteminde 67 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankalardan mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarında 187.909 kişi istihdam etmekte ve sektörde kadın çalışan oranı yüzde 51,2, erkek çalışan oranı ise yüzde 48,8 olmaktadır (TBB, 2024). Türkiye ekonomisinde önemli istihdam sektörlerinden biri olan bankacılık sektörü, nitelikli çalışanları ile ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, kadın çalışan oranının erkek çalışan oranından fazla olması ülkedeki sayılı sektörde görülmekte olup kadın istihdamının desteklenmesinde bankacılık sektörünün önemli bir rolünün olduğunun göstergesidir.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB)'nin yayınlamış olduğu Banka, Çalışan ve Şube Sayıları Aralık 2024 raporuna göre Kamu Sermayeli Bankaların (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası, Ziraat Dinamik Banka A.Ş.) toplam şube sayısı 3.837, çalışan sayısı ise 65.740 olmaktadır (TBB,2024). Ziraat Dinamik Banka A.Ş., henüz faaliyete geçmemesi sebebiyle çalışan sayısı bulunmamakta ve dijital banka statüsünde kurulması sebebiyle şube ağına sahip olmamaktadır. Üç kamu sermayeli bankanın toplam çalışan sayısı ve şube sayısı oldukça yüksektir. Kamu bankalarının geniş şube ağının varlığı o bölgede yaşıyan bireylerin istihdamı için de fırsat yaratmaktadır. Kamu bankalarının doğrudan sağlamış olduğu istihdam oranı ülke genelinde önemli bir yere sahiptir.

Ziraat Bankası 2024 yılı faaliyet raporuna göre, Ziraat Finans Grubu, yurt içi ve yurt dışı olmak üzere çalışan sayısı 37.066 olmaktadır. Ziraat Bankası özelinde ise çalışan sayısı 26.011 olmaktadır. Ziraat Bankası, çağdaş insan kaynakları uygulamalarıyla yeni istihdam yaratarak ülke ekonomisini desteklemeye ve çalışan yetkinliğini artırmayı hedeflemektedir (Ziraat Bankası, 2024). Türkiye Halk Bankası 2024 yılı faaliyet raporuna göre banka, 21.520 çalışan sayısı ile Türkiye'nin sosyoekonomik gelişimine yön vermeye çalışmaktadır. Halk Bankası, insan kaynakları sistemlerini teknolojik gelişmeler doğrultusunda yönlendirerek değişen dünyaya uyum sağlamaya çalışmaktadır. Sürdürülebilir uygulamaların iş birliği çerçevesinde gerçekleştirilebileceğine olan inanç sebebiyle şeffaflık ve hesap verebilirlik doğrultusunda ilişkilerin kurulması kapsayıcı bir kalkınma modeli geliştirmektedir (Türkiye Halk Bankası,

2024). Türkiye Vakıflar Bankası 2024 yılı faaliyet raporuna göre, 2024 yılı sonu itibarıyla çalışan sayısı 18.209 olmuştur. Toplam çalışan sayısının %51,82'si kadın çalışan oranını temsil ederken %48,18'i erkek çalışan oranını temsil etmektedir. İş'te Eşitlik Bildirgesi'nin imzacısı olarak kadınların sosyal ve ekonomik hayatta aktif ve eşit bir şekilde rol alması desteklenmektedir. En değerli sermaye olan görülen insan kaynağı memnuniyeti için sürdürülebilir bankacılık anlayışı çerçevesinde, çağdaş ve insan haklarına saygılı bir iş ortamı sunmak hedeflenmektedir (Vakıflar Bankası, 2024). Türkiye işgücü piyasasında görülen temel sorunlardan biri üniversite mezunu, eğitilmiş gençlerin karşı karşıya kaldıkları yüksek işsizlik iken bir diğer sorun kadın istihdamının yeterli seviyelere ulaşamamasıdır. Bankacılık sektörü bu iki sorunun giderilmesi konusunda önemli bir yere sahiptir (Baştürk, 2018: 38). Kamu bankaları da yeni mezun olan gençlerin cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmadan tercih edebildikleri bir çalışma alanını sunmaktadır.

Kamu bankaları kendi bünyelerine doğrudan istihdam sağlamalarının yanı sıra dolaylı olarak da istihdam sağlamaktadır. Sürdürmüş oldukları faaliyetler ve politikalar doğrultusunda ekonomik ve sosyal hayatta bazı sorumlulukları üstlenen kamu bankaları, ekonomik kalkınmayı desteklemek amacıyla hükümet politikalarıyla paralel olarak bazı sektörleri ve grupları finanse etmektedir. Özellikle KOBİ'lerin ve tarım sektörünün finanse edilmesi ülkedeki istihdam oranını önemli ölçüde etkilemektedir. Diğer bir husus, bölgelere özel sağlanan finansmanlar bölgedeki istihdam oranını artırarak bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesine destek olmaktadır. Sağlanan krediler yatırım teşviklerini artırarak yeni işletmelerin kurulmasını ve mevcut işletmelerin büyümesini sağlayarak yeni istihdam alanlarının da oluşmasına katkı sağlamaktadır.

3.2. Kamu Politikalarının Desteklenmesi ve Finansal İstikrar

Finansal istikrar, finansal sistemin akışında meydana gelebilecek beklenmedik durumlara karşı ekonominin dayanıklılığını ifade etmektedir (T.C. Merkez Bankası, t.y.). Ülkenin karşı karşıya kalabileceği krizlere karşı dirençli olması, finansal piyasaların etkin şekilde işleyebilmesi için kararlı ve stabil bir yapının varlığı önemli rol oynamaktadır. T.C. Merkez Bankası'na göre finansal sistemin işleyişinin bozulmaması ve fiyat istikrarının sağlanabilmesi için finansal istikrarın sağlanması gerekmektedir (Merkez Bankası, t.y.).

Finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurumların ve ödeme sistemlerinin istikrar kazanması, finansal sistemin sağlıklı işlemesini ve ekonomideki kaynakların etkin biçimde dağılımını sağlamaktadır (Yavuzarslan, 2011: 11). Söz konusu finansal kurumların ve ödeme

sistemlerinin istikrarının sağlanamaması durumunda, piyasadaki güven unsuru zamanla zayıflayacaktır. Ülkede yatırım hacminin artırılması için piyasadaki güven ortamının sağlanması gerekmektedir. Yatırımların daraldığı durumda kredi taleplerinin azalmasını beraberinde getirerek ülkede ekonomik dalgalanmalara ve ilerlediği durumlarda durgunluğa zemin hazırlayacaktır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun birinci maddesine göre "*Bankacılık Kanunu'nun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir*" (Bankacılık Kanunu, 2005). Bu madde, finansal istikrarın sağlanmasının bankacılık sistemi için de oldukça önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Finansal istikrar kavramının yasal bir temele dayandırılması güvenli ve istikrarlı bir ortama zemin hazırlamaktadır. Bankacılık sistemi, yalnızca finansal piyasalarda kredi sağlayan bir kuruluş olmasının yanı sıra kamu politikalarını destekleyen ve piyasanın istikrarının sağlanmasını amaçlayan kuruluşlardır.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde kamu bankaları önemli rol oynamaktadır. Ülke ekonomisinde işletmelerin başlıca kredi kaynağı olan kamu bankaları aynı zamanda bankacılık varlıklarında önemli bir paya sahiptir. Devlet, bankacılık varlıkları üzerindeki kontrolü genellikle iki argüman üzerinden sağlamaktadır. İlk argüman, ekonominin etkin bir şekilde işlemesi için getirisi yüksek projelerin yürütülmesidir. Devlet, toplumsal getirisi bireysel getirilerden daha fazla olan projeleri finanse etmek için kamu bankalarına önemli bir rol vermektedir. İkinci argüman ise, ekonominin etkin işlemesinden bağımsız olarak toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesi için kamu bankalarının destek olabileceği düşüncesidir (Lahiri ve Neelakantan, 2024: 20). Kamu bankalarının devlet politikalarını destekleyici faaliyetler sürdürmesi ülke ekonomisinin kalkınmasına destek sağlamaktadır. Kamu bankalarının faaliyetlerini sürdürürken yalnızca finansal amaçları doğrultusunda hareket etmemesi sosyal devlet anlayışının bir parçası olmaktadır. Toplumsal getirisi yüksek projelere finansman desteğinin sağlanması, kamu bankalarını piyasa yapıcı konuma getirmektedir. Kamu bankaları, finansal piyasalarda piyasa başarısızlıklarını telafi etmek amacıyla kamu yararını kârının önüne koyarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Devletin belirlemiş olduğu politikalar çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren kamu bankaları, ekonomik istikrar ve toplum refahını sağlamak amacıyla ürün ve hizmetler sunarak toplumu finansal hayata entegre etmektedir.

Türkiye Vakıflar Bankası, kamu bankacılığı misyonu doğrultusunda, kamu kurumlarının merkez ve taşra teşkilatları ile yerel yönetimlere sunduğu hizmetlerle kamu politikalarının etkin

bir şekilde finansal piyasalarda yürütülmesine finansal aracılık etmektedir. Sunulan ürün ve hizmetler aracılığıyla kamu kurumlarının mali işleyişine destek olunmaktadır. Bu bağlamda, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ne (KİT) yönelik sağlanan finansman kaynakları faaliyetlerin etkin bir şekilde yürütülmesinde ve kamu politikaların uygulanabilirliğinin artırılmasına imkân sağlamaktadır (Vakıflar Bankası, 2024).

3.2.1. Stratejik Sektörlerin Finansmanı

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB)'nin yayımlamış olduğu On Birinci Kalkınma Planı'na göre, plan dönemi boyunca bireylerin, işletmelerin, sektörlerin ve devletin verimliliğinin artırılması, teknolojik altyapının güçlendirilerek dışa bağımlılığın azaltılması, imalat sanayii merkezli sanayi politikaları aracılığıyla büyük yatırımların yapılması ve teknoloji yoğun sektörlerle öncelik verilmesine ve finansal destek sağlayan kurumların ve bankacılık sisteminin imalat sanayii ihtiyaçlarına yönelik ürün ve hizmetlerini güçlendirmesine vurgu yapılmaktadır. (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Yüksek katma değerli üretimin yapılması, dışa bağımlılığın azaltılması, ihracatın artırılması ve yerli üretimin desteklenmesi ekonomik kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesine destek olacaktır.

Devletin kalkınma planlarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi için kamu ve özel sektörün politikalar ile eşgüdümlü hareket etmesi gerekmektedir. Kamu bankaları, devletin belirlediği kamu politikalarında doğrudan ya da dolaylı olmak üzere aktif rol oynamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sektörün kamu politikaları ile koordine hareket etmesi uygulanan politikaların verimliliğini artırarak stratejik hedeflerin uygulanabilirliğine olanak sağlamaktadır. Finansal sistem içerisinde önemli bir aktör olarak faaliyet süren kamu bankaları devletin hem ekonomik hem de sosyal hedeflerinin gerçekleştirilmesinde finansal köprü rolünü üstlenmektedir. Bankacılık sisteminde imalat sanayiine yönelik verilen kredilerin payının artırılması hedefi ile (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019), ülkedeki yerli üretimin desteklenmesi ve ihracatın artırılması konularında destek sağlayacaktır.

On Birinci Kalkınma Planı'nda öncelikli gelişme alanı olarak nitelendirilen tarım sektörü (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019), kurulduğundan itibaren politikasını bu çerçevede oluşturan T.C. Ziraat Bankası tarafından sağladığı ürün ve hizmetlerle sektörde lider konumda finanse edilmektedir. Ülkede sürdürülebilir tarım

faaliyetlerinin ve gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla sübvansiyonlu kredilerin sağlanması ekonomik kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde destek sağlamaktadır.

Sonuç olarak, kamu bankaları devletin belirlediği sektör veya kişilerin finansmanı için sunduğu ürün ve hizmetlerle doğrudan veya dolaylı olarak rol oynamaktadır. Kamu politikalarının önceliği belirlenen sektörlerde uzun vadeli ve düşük faizli kredi imkanının sağlanması finansmana erişimde kolaylık sağlayarak ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır.

3.2.2. Kriz Dönemlerinde Kamu Bankalarının Müdahalesi

Kriz kavramı devletin ulusal hedeflerini siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda olumsuz yönde etkileyen ve beklenmedik bir anda ani gelişerek ön görülmesi güç ve engellenmesi mümkün olmayan mevcut işleyiş düzenini kesintiye uğratan karmaşık bir süreci ifade etmektedir (Filiz, 2007: 7).

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği (BKYYM) Madde 4'e göre;

Kriz hali; Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü ile milli hedef ve menfaatlerine yönelik hasmane tutum ve davranışların, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik şiddet hareketlerinin, tabi afetlerin, tehlikeli ve salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikteki kimyasal ve teknolojik olayların, ağır ekonomik bunalımların ve iltica ve büyük nüfus hareketlerinin ayrı ayrı veya birlikte vuku bulduğu halleri ifade etmektedir.

Son zamanlarda yaşanan küresel krizler sebebiyle devletler yalnızca ekonomik, sosyal, toplumsal ve teknolojik altyapılarını değil, aynı zamanda hedefledikleri ve söz konusu küresel krizlerle sekteye uğrayan yönetsel, yapısal ve mali reformlarını gözden geçirerek daha esnek hale getirmeleri gerekmektedir (Eriçok, 2011: 169). Ülkenin toplumsal yapısı göz önünde bulundurularak esnek bir yapıya kavuşturulması krizlerin yaratacağı tahribatı azaltma konusunda fayda sağlayacaktır.

Kurumların ve toplumsal sistemlerin karşı karşıya kaldığı belirsizlik ve istikrarsızlığa sebebiyet veren krizler günümüzde ekonomik, ekolojik, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik sistemlerinde görülebileceği gibi toplum hayatının hemen her alanında da karşımıza çıkabilmektedir (Orhan:2012,200). Kriz anlarında uygulanacak olan politikalar ekonomik ve toplumsal açıdan hayati önem taşımaktadır. Krizler sebebiyle kurumların ve toplumların

ekonomik ve sosyal yaşamları tehdit altındadır. Kriz anlarına dair önceden planlamaların yapılması krizlerin meydana getirebileceği zararları elimine etme fırsatı tanımaktadır. Sosyal politikalar, kriz dönemlerinde özellikle dezavantajlı grupların korunması noktasında birçok uygulama ve faaliyeti içermektedir. Olağan durumlarda da kırılgan olan dezavantajlı gruplar özellikle kriz anlarında daha savunmasız hale gelmektedir. Bu husus doğrultusunda, sosyal politikalar dezavantajlı kişileri koruma fırsatı sunarken aynı zamanda sosyal dayanışmayı da sağlayan birer araç olarak kapsayıcı bir yaklaşım ile kullanılmaktadır.

Kriz dönemlerinde finans sektöründe kapsamında bireylere, hanehalklarına ve kurumlara ulaşma konusunda en aktif rol oynayan araçlardan biri Kamu Bankaları olmaktadır. Belirsizlik ve istikrarsızlığın yoğun olarak görüldüğü kriz dönemlerinde riskten kaçınmak için kredi musluklarının kapatılmasına yönelik politikalar izlenme ihtimali yüksektir. Burada kamu bankalarının kredi musluklarını açık tutarak likidite sağlama görevini üstlenmesi bireyler ve kurumlar için oldukça kritik olmaktadır. Finansal sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması için kamu bankalarının uygulayacağı politikalar kriz dönemi ve sonrasında yaşanacak olan ekonomik ve toplumsal çöküşlerin önüne geçmeye çalışmaktadır.

3.2.2.1. Ekonomik Dalgalanmalara Karşı Tampon İşlevi

Krizlerin ekonomik durgunluğa göre etkileri oldukça ciddi boyutlarda hissedilmektedir. Önlem alınmadığı sürece ekonomik yapının bozulması, üretimin durması, emek piyasasının bozulması gibi olası tehlikeler söz konusu olacaktır. 2008 Küresel Ekonomik Krizi'nde bankacılık sektöründe bankaların birbirine, işverenlere ve tüketicilere kredi vermemesi sebebiyle tüketim azalarak satışlar ve dolayısıyla üretimde azalmalar meydana gelmiştir (Sancak vd., 2011:338-339). Bu husus göz önünde bulundurulduğunda, kriz öncesi ekonomik dalgalanmalara karşı kamu bankalarının aktif rol oynaması olası krizlerin önüne geçmesinde oldukça önemlidir.

Ekonomik durgunluk dönemlerinde tüketicilere sağlanan krediler mal ve hizmet tüketiminde kullanılarak birçok işletmeyi durgunluğun yaratacağı olumsuz etkilerken korumayı hedeflemektedir. Tüketicilere sağlanan krediler dolaylı olarak kişilerin servetini artırarak toplum ekonomisinde servet mübadelesine hizmet etmektedir. Kredi kullandırımı ile tüketimin artması piyasaya daha fazla mal gelmesine sebep olarak piyasanın canlanmasını sağlamaktadır. İşletmelere verilen krediler ise daha çok mal satın alma, üretimini artırma ya da işini büyütmek gibi imkanlar sağlaması sebebiyle işletmelerin karlarını artırmaktadır. Krediler, işletmelere satın alma ve ödeme gücünün artırmaktadır (Çelik, 2014: 5-6).

3.2.2.2. Olağanüstü Durumlarda Krediler

2019 yılında başlayan ve etkisini küresel çapta hissettiğimiz Covid-19 Pandemisi, ekonomi, sağlık, eğitim ve sosyal olmak üzere birçok alanda derin etkiler bırakmıştır. Finans sektöründe finansal istikrarın sağlanması ve ekonomik faaliyetlerin kesintiye uğramaması için bankacılık sektöründe çeşitli önlemler alınmıştır. Kamu bankalarının Covid-19 pandemisine karşı likidite, kredi sağlama, borçları erteleme ve yapılandırma, hibe destekleri, düşük faizli avantajlı krediler ekonomik faaliyetlerin kesintiye uğramamasına ve ekonomik dalgalanmalara karşı önlem alınmasına katkı sağlayacaktır.

Covid-19 Pandemi sürecinde küresel piyasalarda oluşan belirsizlik ve risk ortamı sebebiyle reel sektörün, banka müşterilerinin ve bankaların korunması amacıyla BDDK tarafından bankaların yerine getirilmesi gereken bazı yükümlülüklerde geçici düzenlemeler yapılmıştır. 2021 tarihli 9795 karar sayılı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı doğrultusunda, Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca kredi riskine esas tutar hesaplamasında geçici düzenlemelere gidilmiş, takipteki alacakların sınıflandırma süreleri uzatılarak 90 günden 180 güne çıkarılmış, müşterilere erteleme ve yapılandırma imkânı sunulmuştur (BDDK, 2021).

Avrupa Bankacılık Federasyonu (EBF) tarafından düzenlenen "Recent Developments, Digitalization, and Covid-19 Measures in Turkish Banking Sector – EBF 50th Meeting Presentation" başlıklı toplantıda Türk Bankacılık Sistemi'nin Covid-19 pandemi sürecinde nasıl bir süreç izlediği hangi politikaları uyguladıkları konu edilmiştir. Toplantıya göre yapılan düzenlemelerden bazıları aşağıdaki gibidir: (TBB, 2020).

- Pandemi sebebiyle bireylerin ve kurumların yaşayabileceği nakit krizlerini önlemek amacıyla bireysel ve ticari müşterilerin kredi ödemeleri talep edilmesi halinde aynı şart ve koşullarla ertelenmiştir.
- Firmaların finansmana ulaşmasını kolaylaştırmak amacıyla verilen Hazine destekli Kredi Garanti Fonu (KGF) daha yaygın hale getirilmiştir.
- Belirli sektör ve kesimlere yönelik özel krediler çıkarılarak kaynakların hedef doğrultusunda daha etkin şekilde kullanımı amaçlanmıştır.
- Talep edilmesi halinde kredi kartı ve kredili mevduat hesaplarının limitleri artırılarak nakit ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır.

- Fiziksel teması azaltmak amacıyla dijitalleşmeye önem verilmiş, Mobil ve internet bankacılığı, ATM işlemleri ücretsiz hale getirilmiş ve para çekme limitleri artırılmıştır.

Afetler, çeşitli etkenlerden dolayı ortaya çıkabilir. Doğal, teknolojik veya insan kaynaklı etkenler sebebiyle ortaya çıkan afetler ekonomik ve sosyal yaşamda ciddi tahribatlara sebep olabilmektedir. Bireylerin günlük yaşantısından, toplumsal ve ekonomik işleyişe kadar birçok alanı sekteye uğratabilmektedir. Bir olayın afet olarak nitelendirilebilmesi için, yerel müdahalesinin yetersiz kalarak kamu düzenini ve yaşam koşullarını olumsuz etkileyecek düzeyde bir ölçekte olması gerekmektedir (Akay, 2011: 439).

Ziraat Bankası 2023 yılı faaliyet raporuna göre, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen deprem felaketi, depremin meydana gelmiş olduğu illeri ekonomik ve sosyal açıdan ciddi bir şekilde etkilemiştir. Diğer kamu bankalarında olduğu gibi Ziraat Bankası da toplumsal dayanışmayı sağlamak amacıyla sosyal sorumluluk ilkeleri doğrultusunda deprem felaketinden etkilenen bireylere ve kurumlara yönelik finansal destekler sağlamıştır. Bölgedeki bireysel müşterilere yönelik kredi kartı, KMH ve tüketici borçları için düşük faizle yapılandırma seçeneği sunularak 33 milyon TL civarındaki borç yapılandırılmıştır. Ayrıca, yine bölgedeki bireysel müşterilerin ihtiyaçları doğrultusunda “Deprem Destek Kredisi” kapsamında 170 bin kişiye 12 milyar TL finansman sağlanmış, yılın son çeyreğinde uygulamaya alınan “Bireysel Destek Paketleri” kapsamında 69 milyon TL tutarında 633 kredi verilmiştir. Bireysel müşterilerin yanı sıra bölgedeki KOBİ ve KOBİ dışı işletmelere yönelik de Hazine destekli “KGF Destek Paketleri” kapsamında 5,84 milyar TL kredi kullandırılarak işletmelerin sermaye ve nakit ihtiyaçları finanse edilmeye çalışılmıştır (Ziraat Bankası, 2023).

Vakıflar Bankası 2023 yılı faaliyet raporuna göre, 6 Şubat 2023 deprem felaketi sonrasında, bölgedeki bireylerin, işletmelerin ve yerel yönetimlerin ayağa kalkabilmesine katkıda bulunmak amacıyla sosyal ve ekonomik destekler sunulmuştur. Depremden etkilenen illerde faaliyet gösteren işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda “KGF 6 Şubat Depremleri İşletme Giderleri Destek Paketi”, yatırım harcamalarını desteklemek üzere ise “KGF 6 Şubat Depremleri Yatırım Destek Paketi” devreye alınmıştır. Sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde toplumun acil ihtiyaçlarına yönelik AFAD, Kızılay ve belediyelerle iş birliği içinde sosyal yardım projelerine ve yardım kampanyalarına aktif katkı sağlanmıştır. Ayrıca, bireysel ihtiyaçların doğrultusunda Vakıf Bank tarafından 112.033 kişiye toplamda 10 milyar TL’nin üzerinde “Deprem Destek Kredisi” kullandırılarak kişilerin nakit ihtiyaçlarının giderilmesine katkı sağlanmıştır. Ayrıca, deprem sonrasında başlatılan konut projeleri için ilgi kamu kurumlarının finansman ihtiyaçları sağlanmıştır (Vakıflar Bankası, 2023).

Halk Bankası 2023 yılı faaliyet raporuna göre, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem felaketi sonrasında bölgede faaliyet gösteren esnaf ve sanatkârlarımıza yönelik destek ürünleri devreye alınmıştır. Afet bölgesindeki ekonomik faaliyetlerin devam edebilmesi ve bölgedeki kişilerin gelir kayıplarını önlemek amacıyla, 250 bin TL üst limitli, 12 ay geri ödemesiz ve 60 ay vadeli “Hayata Dönüş Kredisi” hayata geçirilmiştir. Söz konusu kredi ile 26 bin esnaf ve sanatkâra toplam 6,9 milyar TL finansman desteği sağlanmıştır. Bununla birlikte, Banka tarafından bölgedeki esnaf ve sanatkârlara sunulan diğer kredi ve finansal ürünlerle birlikte toplam destek tutarı 28,2 milyar TL'ye ulaşmıştır. Diğer bir husus, deprem sebebiyle işyeri zarar gören esnaf ve sanatkârların depremden önce almış oldukları Hazine ve Maliye Bakanlığı faiz destekli krediler, 6’şar aylık dönemler halinde iki kez olmak üzere faizsiz olarak ertelenerek bölgedeki esnaf ve sanatkârların ekonomik durumlarının düzeltilmesine ve dolaylı olarak bölgenin yeniden ekonomik koşullarının düzeltilmesi amaçlanmıştır (Halk Bankası, 2023).

Kamu bankalarının deprem felaketi sürecinde devreye almış olduğu finansal ürün ve hizmetler, uygulamış oldukları politikalar ve faaliyetler, felaketin meydana gelmiş olduğu bölgedeki finansal ihtiyaçların giderilmesi, toplumsal eşitliği sağlanması ve bölgenin tekrardan ayağa kalkabilmesinde oldukça kritik rol oynamıştır. Bölgede yaşayan bireylere ve bölgede faaliyet gösteren işletmelere özel yapılandırmalar ve kredi paketleri kriz sürecinin daha kolay atlatılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3.3. Finansal Hizmetlere Erişim ve Kapsayıcılık

Bankacılık sektörü için sürdürülebilirlik kılavuzunda yer alan Finansal Sağlık ve Kapsayıcılık ilkesine göre, ancak toplumda yer alan her kesime eşit şekilde finansal hizmet sağlanması yoluyla sürdürülebilir bir kalkınma mümkün olacaktır. Finansal kapsayıcılık kavramı, bireylerin ve işletmelerin ihtiyaç duydukları finansal ürün ve hizmetlere kolay ve sürdürülebilir şekilde erişimlerini ifade etmektedir. Finansal ürün ve hizmetlere erişim ve ürün ve hizmetlerin kullanımı, ailelerin ve KOBİ’lerin gelir elde etmesine, nakit akışlarını yönetebilmesine, yatırım için kaynaklara ulaşmaya ve yoksulluğun giderilmesi konularına destek sağlamaktadır (TBB, 2021).

Bankacılık sektörü için sürdürülebilirlik kılavuzu ilke 4’e göre, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için herkesin eşit koşullarda finansal hizmetlerden faydalanabiliyor olması gerekmektedir. Bu bağlamda finansal kapsayıcılık, bireylerin ve işletmelerin istek ve ihtiyaçlarına uygun şekilde sürdürülebilir şekilde sağlanan finansa ürün ve hizmetlere erişimi temsil etmektedir. BM’lerin 2017 verilerine göre, dünya genelinde 2 milyar

yetişkin finansal sisteme dahil olmamaktadır. Bu grubun içerisinde kimlerin yer aldığına bakıldığında genellikle kırsal alanda yaşayanlar, yoksul bireyler ve kadınlar olduğu görülmüştür (Türkiye Bankalar Birliği, (TBB), 2021). Bu bağlamda finansal kapsayıcılık, dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan bu kesimin ekonomik hayata dahil olabilmesi, yoksulluğun azaltılabilmesi ve istihdamın artırılması hususlarında önemli rol oynamaktadır.

Finansal kapsayıcılık kavramı, ekonomik kalkınmanın ve bireyin refahının ölçülmesinde önemli kriterlerden biridir. Finansal kapsayıcılığın gerekliliğine dair birçok amaç bulunmaktadır: (Sethy, 2016: 191)

- *Ekonomik Hedefler:* Finansal kapsayıcılık, gelir dağılımındaki eşitsizliği gidermeyi ve tasarrufların yatırımlara dönüşmesi gibi ekonomik amaçlara sahiptir.
- *Tasarrufların Harekete Geçirilmesi:* Finansal kapsayıcılık, toplumun dezavantajlı kesimlerini finansal hayata dahil etmeye çalışmaktadır ve ulusal tasarrufun artması yatırım ve büyüme için önemlidir.
- *Finansal Sistem için Daha Geniş Bir Pazar:* Toplumdaki herkesin finansal sisteme erişmesi daha büyük bir pazar oluşturarak bankacılık sektörünün büyümesine katkı sağlayacaktır.
- *Sosyal Hedefler:* Bankacılık sisteminin sağlamış olduğu krediler yoksulluğun giderilmesine yardımcı olmaktadır.
- *Sürdürülebilir Geçim Kaynakları:* Toplumun dezavantajlı kesimlerine verilen krediler bireylerin kendi işlerini kurmalarını sağlayabilir ve bu doğrultuda sürdürülebilir geçim kaynağı oluşabilir.

3.3.1. Dezavantajlı Kişilere Yönelik Politikalar

Finans sektörünün en önemli aktörlerinden biri olan bankacılık sektörüne erişim bireylerin finansal hayatta yer almaları açısından kritik rol oynamaktadır. Her bireyin finansal hayata kolay ve ayrımcılığa maruz kalmadan erişme hakkı bulunmaktadır. Toplumda dezavantajlı olarak yer alan gruplar olarak nitelendirebildiğimiz kadınlar, gençler, engelliler, kırsal bölgede yaşayanlar, çiftçiler gibi düşük gelirli bireylerin finansal sisteme entegrasyonu sosyal adaletin sağlanması ve başta bölgesel olmak üzere toplumsal kalkınmanın sağlanması hususunda oldukça önemlidir.

Toplumda yer alana dezavantajlı grupların bankacılık ürün ve hizmetlerine erişiminde sektörde öncü ve örnek gösterilecek nitelikte faaliyet gösteren kamu bankaları, bu grupların finansal hayatta temsil edilmesi açısından büyük sorumluluk üstlenmektedir. Bu bağlamda, kamu bankaları, kamu yararı ve sosyal sorumluluk çerçevesinde dezavantajlı grupların da finansal ürün ve hizmetlere ulaşabilmesi için kapsayıcı hizmet sunmak durumundadır. Kamu bankaları tarafından sağlanan tarım faaliyetleri kredileri, genç ve kadın girişimcilere verilen krediler, küçük esnaf ve KOBİ'lere sağlanan krediler dezavantajlı grupların işletme kurmalarına ya da mevcut işletmelerini büyütmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, düşük faizli ve uygun koşullu krediler haricinde şubelerin ve ATM'lerin konumlandırılması yapılırken dezavantajlı grupları dikkate alınarak konumlandırılma yapılması finansal kapsayıcılığı artırarak her bölgede kesintisiz hizmet sağlamayı hedeflemektedir. Özel bankaların şube ve ATM'leri genellikle portföyleri sebebiyle kent merkezlerinde yer alırken kamu bankalarının şube ve ATM'leri ülkenin dezavantajlı bölgelerinde de faaliyet göstermektedir.

Diğer bir husus olarak, mobil bankacılık hizmetlerinin yaygınlaştırılması konum fark etmeksizin her müşterinin kesintisiz hizmet almasını sağlamaktadır. TBB verileri dikkate alındığında 2024 yılında bankacılık sektörünün toplam 114 milyon olan aktif dijital müşteri sayısı içinde Ziraat Bankası'nın payı %20'dir. Türkiye'nin en fazla aktif dijital bankacılık müşterisine sahip bankası olan Ziraat Bankası'nın, 2024 yıl sonu itibarıyla aktif dijital bankacılık müşteri sayısı, geçen senenin aynı dönemine göre %5 artarak 23,1 milyon kişiye ulaşmıştır (Ziraat Bankası, 2024). Ayrıca, finansal ürün ve hizmetlerin engelli bireylerin de diğer bireylerle aynı koşullarla erişimi oldukça önemlidir. Engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda hızlı ve kolay erişim için bankacılık sektöründe birçok uygulama yürütülmektedir.

3.3.2. Kırsal Alanlarda Yaşayan ve Düşük Gelirli Kesimlere Yönelik Politikalar

Kırsal kalkınma, sadece tarımsal gelişmeler ile sınırlı olmayıp kırsal kesimde yaşayan kişilerin toplumsal refahını artırmayı hedefleyen politikaların tamamını ifade etmektedir. Kırsal kalkınmayı amaçlayan politikalar, uygulanan politikalardan olumsuz etkilenen gruplara öncelik vererek toplumda sosyal adaleti sağlamayı hedeflemektedir. Kırsal kalkınmaya yönelik uygulanan politikalar, bölgesel eşitliği sağlamak için önemli bir araçtır (Bayrak, 2012: 800).

Finansal erişime uygun koşul ve fırsatlar dahilinde ulaşmak, kırsal hane halklarının istihdam imkânlarını ve ekonomik faaliyetlerini artırmaktadır (Sethy, 2016: 191). Kırsal alanlarda genellikle küçük işletmeler ve tarımsal faaliyetler hakimdir. Bu alanlarda sağlanan

finansmanlar özellikle kırsal hane halklarını finansal sisteme dahil ederek sürdürülebilir gelir sağlamalarına, işletme kurmalarına ve mevcut işletmelerini büyütmeye konusunda destek olmaktadır. Sürdürülebilir gelir elde eden kırsal hane halkları bir süre sonra gelirlerini tasarrufa çevirerek yatırım araçlarında kullanacak ve bunun sonucunda olası kriz anlarına karşı daha dayanıklı hale geleceklerdir.

Finansal kapsayıcılığın artırılması, kırsal hane halklarının geçim kaynaklarını iyileştirmekte ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Finansal açıdan daha kırılgan olan gruplardan biri olan kırsal tarım toplulukları, finansal hizmetlere en çok ihtiyaç duyan gruplardan biri olmasına rağmen en az yararlanan sektörlerden biri olmaktadır (Khatun vd., 2024: 2). Dünya Bankası'nın COVID-19 Çağında Finansal Kapsayıcılık, Dijital Ödemeler ve Dayanıklılık raporuna göre, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde, kırsal alanlarda yaşayan kişilerin kentsel alanlarda yaşayan kişilere göre banka hesabı sahipliği daha düşüktür (Demirgüç-Kunt vd., 2022:28). Bu durum, kırsal alanda yaşayan bireylerin finansal hayata kentsel alanda yaşayanlara göre daha az katıldığının göstergesidir. Finansal kapsayıcılığın artırılması ile kırsal alanda yaşayanların finansal hayata katılması kendi ekonomileri ve ülke ekonomisi için oldukça önemlidir. Türkiye Vakıflar Bankasının 959 yurt içi şubesinin %26'sı kırsal bölgede %18'i ise kalkınmada öncelikli bölgede yer alarak finansal erişimi kolaylaştırmaya çalışmaktadır (Türkiye Vakıflar Bankası, 2024). Ziraat Bankası şube ve ATM yapısını incelediğimizde ise toplam 1.753 şube ve 7.684 ATM ile hizmet sağlanmaktadır. Ülkenin 116 ilçesinde ATM hizmeti sunan tek banka olarak toplumun her kesiminin erişimini sağlamayı hedeflemektedir (Ziraat Bankası, 2024).

Kırsal kalkınmanın sağlanması için tarım sektörüne ve orada yaşayan bireylere sağlanan girişimcilik finansmanları kritik rol oynamaktadır. Tarımsal faaliyetlerin devamlılığının sağlanması bölgenin istihdam oranını da artırmış olacaktır. Kırsal bölgenin finansal hayatta aktif rol oynamasını sağlamak öncelikle o bölgenin kalkınmasını ve dolayısıyla ülke kalkınmasını beraberinde getirecektir. Kamu bankalarının kırsal alanları kalkındırmak için kullandıkları tarımsal faaliyetlere yönelik krediler ve girişimcilik kapsamında verilen krediler bölgesel eşitsizliği azaltarak toplum refahının sağlanmasında oldukça kritik rol oynamaktadır.

3.3.3. Dijitalleşme ile Erişilebilirliğin Artırılması

Engellilik, dünyada 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren tartışmalarda yer alan konulardan biri haline gelmiş ve 2006 yılında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi kabul edilmiştir.

Engellilik, aslında kişiye özel bir kusur olarak görülürken toplumdaki kusurların bir sonucu olarak ortaya çıkan ayrımcılık biçimi olarak görülmeye başlanmıştır (Priestley,2011:521). 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 4. Maddesinde yer alan Engelliğe Dayalı Ayrımcılık başlığına göre ayrımcılık kavramı; *“Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır”* (Engelliler Hakkında Kanun, m. 4.).

Engelliliğe dayalı ayrımcılığın, dışlanmanın, kısıtlamanın yaşanmadığı durumlarda erişilebilirlik kavramı karşımıza çıkmaktadır. Toplumda yer alan engelli bireylerin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan istediği zaman istediği hizmete ulaşabilir olması erişilebilirliği temsil ederek toplumsal eşitliğin ve adaletin sağlanması noktasında vazgeçilmez bir koşuldur.

Erişilebilirlik, toplumda var olan her bireyin tüm alanlara eşit bir şekilde erişmesini mümkün kılan bir enstrümandır. Erişilebilirlik politikaları toplumdaki dezavantajlı gruplardan biri olan engelli bireylerin, toplumsal yaşama engelli olmayan bireylerden farklı olmaksızın eşit koşullarla etkin bir şekilde ulaşabilmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda engelli bireyler; fiziksel çevreye, ulaşım sistemlerine, bilgi ve iletişim teknolojilerine, kamusal hizmetlere ve altyapılara evrensel tasarım ilkesi temelinde ayrımcılığa sebebiyet verilmeden erişebilme imkânı bulmalıdır. Erişilebilirlik kavramı, toplumsal ayrımcılığında önlenmesinde vazgeçilmez bir kavram olarak değerlendirilmelidir (Özgül, 2015:62).

2023-2025 Engelli Hakları Ulusal Eylem Planında yer alan 2030 Engelsiz Vizyon hedeflerinden biri olan bilgi ve iletişim teknoloji ile elektronik hizmet sistemlerinin erişilebilirliğinin artırılmasında banka hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılmasına yer verilmektedir. Bu kapsamda; (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, t.y.).

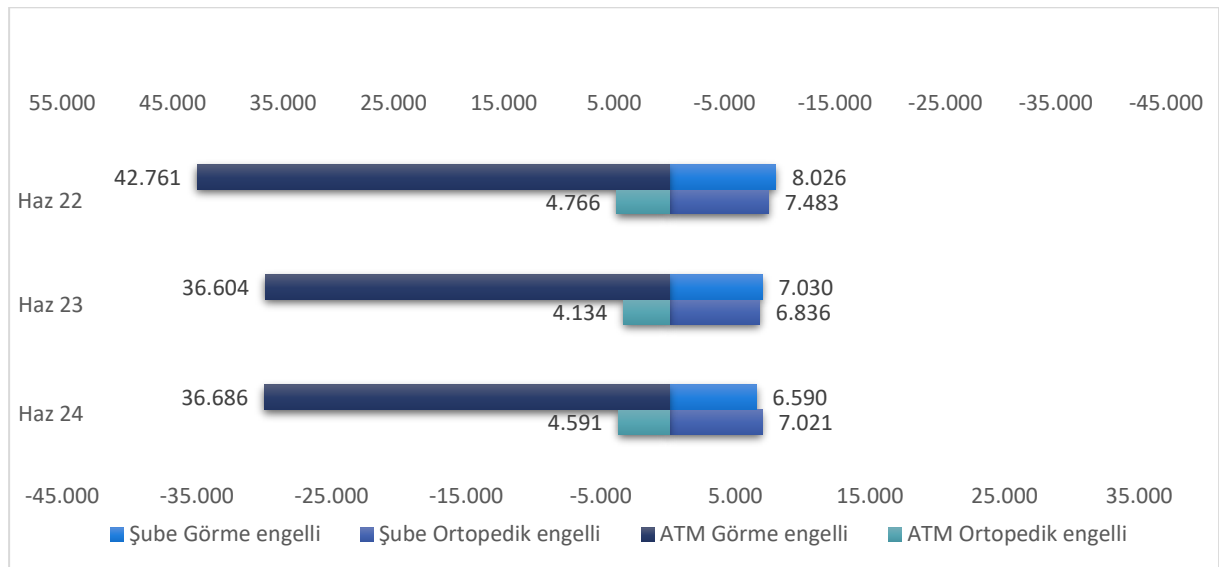
- Bankacılık hizmetlerinin erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik mevzuatın uygulanma düzeyi belirlenecektir.
- Bankacılık hizmetlerinin farklı engel grupları açısından erişilebilirlik durumunun belirlenmesine yönelik STK'ların katılımı ile çalıştay düzenlenecektir.
- Bankalarla, bankacılık hizmetlerinin erişilebilirliğinin arttırılmasına yönelik iş birliğinde uygulamalar yapılması sağlanacaktır.

Günümüzde küresel teknolojik yenilikler ve dijitalleşme olgusu neredeyse her sektörde kendini göstermektedir. Bankacılık sektörü, bu iki kavramın en yoğun görüldüğü sektörlerden biri olmaktadır. Bankaların güçlü teknolojik altyapıları ve dijital dönüşümlere uyum sağlamaları

finansal kapsayıcılığı artırmakta ve sağlanan hizmetlerin memnuniyetini artırmaktadır (KPMG, 2024). Dijitalleşmeyle birlikte artan finansal kapsayıcılık özellikle engelli bireylerin finansal ürün ve hizmetler üzerindeki erişilebilirliği açısından kritik rol oynamaktadır. Dijitalleşen bankacılık sistemi, engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda daha hızlı ve kolay erişimi mümkün kılarak toplumsal eşitliğin sağlanmasını hedeflemektedir.

Bankacılık sisteminde yer alan engelli bireylerin hak temelli erişiminin sağlanması ve bu erişimi engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirmek amacıyla Türkiye Bankalar Birliği (TBB)’nin koordine ettiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar yürütülürken engelli bireylerin ve/veya ilgili derneklerin talepleri göz önünde bulundurulmaktadır. TBB’ye iletilen talepler doğrultusunda bankalardan ilgili temsilciler bir araya getirilerek toplantılar düzenlenmekte ve bankalarda ürün ve hizmetler planlanırken mevcut düzenlemelerle birlikte engelli bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmaktadır (TBB, 2021).

Türkiye Bankalar Birliği (TBB)’nin yayınlamış olduğu Engeli Vatandaşlara Sunulan Bankacılık İstatistiklerine göre, 2024 Haziran itibarıyla ortopedik engelli sayısı 28.200, görme engelli sayısı 9.635, İşitme engelli sayısı ise 12.987 kişi olmaktadır (TBB, 2024). Toplamda yaklaşık 51.000 engelli bireye hizmet sunulmaktadır. Sunulan hizmetin kalitesini artırmak amacıyla sektörde birçok uygulama yürütülmektedir. Yürütülen uygulamalar ile erişilebilirliğin sağlanması engelli bireylerin finansal hayatta da eşit olmasını sağlayarak yaşam kalitelerinin artması noktasında önemli rol oynamaktadır.

Şekil 3.2. Şube ve ATM Üzerinden Engelli Bankacılık Hizmetleri

Kaynak: TBB, Engelli Vatandaşlara Sunulan Bankacılık Hizmetleri İstatistiklerinden yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Engellilere_Bankacilik_Hizmetleri-Haziran_2024_0.pdf Erişim Tarihi: 07.04.2025.

Haziran 2024 dönemi itibarıyla ortopedik engellilere hizmet veren şube sayısı 7.483, görme engellilere hizmet veren şube sayısı 8.026 adettir. ATM kanalında ise ortopedik engellilere hizmet veren toplam ATM sayısı 4.766, görme engellilere hizmet veren ATM sayısı 42.761 olarak kaydedilmiştir (TBB, 2024). TBB 2024 verileri incelendiğinde, sektörde engelli bireylerin finansal ürün ve hizmetlere erişmesi konusunda şube ve ATM kanallarında önceki yıllara göre artış görülmektedir. Engelli bireylerin finansal hayata entegre olmasını sağlamak amaçlı yapılan çalışmalar toplumsal eşitliğin sağlanmasının önünü açacaktır.

Ziraat Bankası 2024 faaliyet raporuna göre, finansal hizmetlere erişimi sağlamak amacıyla engelsiz bankacılık uygulamaları yürütülmektedir. Şubelerin ve ATM'lerin özellikleri engelsiz bankacılık kapsamında düzenlenmektedir. Yeni açılan ya da taşınan şubelerde görme engelli bireyler için döşemelerde hissedilebilir yürüme yüzeyleri tamamlanmış, kot farkı bulunan şubelerde rampa sayısı 1.024 olup kot farkı olmayan şube sayısı 487'den 501'e yükseltilmiştir. Ayrıca, tüm şubelerinde giriş kapılarında kabartma harfli bilgilendirme panosu ve çağrı butonu yer almakta olup engelli bireylerin erişiminde kolaylık sağlanmaktadır. 2024 yılı verilerine göre, 267 adet ortopedik engellilere yönelik ATM, 6.389 adet görme engellilere yönelik ATM hizmet sağlamaktadır. Ayrıca, ATM'de tüm alanlarla Braille alfabeli yönlendirme ve kulaklık girişi ile sesli menü hizmeti sağlanmaktadır (Ziraat Bankası, 2024).

Türkiye Vakıflar Bankası 2024 faaliyet raporuna göre, şubelerin ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun şekilde tasarlanmış olup hissedilebilir yüzey, çağrı butonu ve acil durum sesli ve ışıklı yönlendirme cihazları, Braille alfabeli yönlendirme bulunmaktadır. Ayrıca, 2024 yılında hazırlanan Erişilebilir Bankacılık İşaret Dili Sözlüğü ile herkes için erişilebilir hizmet sağlanması hedeflenmektedir. Sözlük aracılığıyla bankacılık terimlerinin işaret dili ile gösterimi sözlü açıklamalarla ve barkodlar aracılığıyla videolarla sağlanmaktadır. ATM kanalını erişilebilirlik kapsamında değerlendirdiğimizde ise fiziksel engelli müşterilerin kullanımına uygun ATM sayısı 1.634 olarak toplam ATM'lerin %40'ını oluşturmaktadır. Tüm ATM'ler görme engelli müşterilerin kullanımına uygun olarak toplam 4.100 ATM'de görme engelli bireylere müşteri olma durumuna bakılmaksızın hizmet sağlanmaktadır (Türkiye Vakıflar Bankası, 2024).

Türkiye Halk Bankası 2024 faaliyet raporuna göre, sağlanan finansal hizmet dezavantajlı grupları da kapsayarak toplumun tamamına hizmet sağlamak hedeflenmektedir. Bu kapsamda, 1.749 ATM, görme engelli bireyler için sesli yönlendirme sistemine sahip, 239 ATM ise ortopedik engelli müşteriler için tasarlanmıştır. Ayrıca, 177 ATM, hem görme hem de ortopedik engelli bireylere aynı anda hizmet verecek şekilde tasarlanmıştır. Dijital kanallardaki görme

engelliler için ekran okuyucu programlarla entegrasyon sağlanmış, kredi sözleşmeleri Braille alfabesiyle hazırlanmıştır (Halk Bankası, 2024).

4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

4.1. Tez Konusu

Sosyal politika kavramı tarih boyunca çok farklı kullanım alanına sahip olmuştur. Özellikle devletin sosyal refahı sağlamasında uyguladığı politikalar bütünü sosyal politikanın temelini oluşturmaktadır. Sosyal politika kavramı toplumun refah seviyesini artırmayı ve toplumda yer alan sosyal sorunları çözmeyi hedeflemektedir. Sosyal politika hedeflerine ulaşmaya çalışılırken birçok devlet kurumları politikaların yürütülmesi konusunda destek sağlamaktadır. Sosyal politika kapsamında yürütülen birçok faaliyet ve uygulama kamu bankacılığı aracılığıyla topluma ulaştırılmaktadır. Bu bağlamda, kamu bankaları sosyal politikaların uygulanmasında devlet ve toplum arasında finansal bir köprü olarak aracılık faaliyetlerini sürdürmektedir.

Sosyal politika perspektifinde toplumsal refahın sağlanmasında kamuya düşen pay birçok aracı kuruluş ile sağlanmakta olup kamu bankaları da sosyal politikaların uygulanmasında aktif rol oynamaktadır. Köklü bir geçmişe sahip olan kamu bankalarının toplumsal refahı ve sosyal adaleti sağlamadaki rolü yadsınamayacak kadar önemlidir. Sosyal politika kapsamında birçok alanda uygulanan politikalar kamu bankacılığı aracılığıyla topluma ulaştırılmaktadır. Finans sektöründe önemli bir konumda yer alan kamu bankalarının yüksek finansal kapsayıcılığı ve piyasa yapıcı olmaları neticesinde toplumun her kesimi finansal erişim sağlayabilme fırsatını elde etmektedir. Ülkenin her yerinde faaliyet gösteren kamu bankaları, gelir dağılımının iyileştirilmesinde ve ekonomik kalkınmaya ile finansal istikrarın sağlanmasına destek olmaktadır.

Bu tez çalışmasında sosyal politikanın işlevleri kamu bankaları perspektifinde ele alınarak kamu bankacılığının sahip olduğu konum nitel araştırmalar aracılığıyla incelenmeye çalışılacaktır. Kamu bankalarında (T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye Halk Bankası) çalışan yönetici/üst düzey yöneticilerde yapı yapılandırılmış sorular çerçevesinde derinlemesine mülakat yapılarak kamu bankalarının sosyal politika işlevlerine dair elde edilecek bilgiler analiz edilecektir. Bu çalışmada Türkiye'deki kamu bankalarının sosyal politikanın işlevlerinde kullanılma potansiyeline; mevcut kullanım biçimlerine ve desteklerine dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

4.2. Tezin Amacı

Sosyal politika kavramı ile ön plana çıkan toplumsal eşitlik ve toplumsal refah kavramlarının sağlanması için devlet tarafından birçok ekonomik ve sosyal politika yürütülmektedir. Küreselleşme ve piyasa yapısındaki değişimler nedeniyle devletin yürüttüğü sosyal politikalara ihtiyaç duyulmakta olup yürüteceği politikaları ve uygulamaları bireylere ve işletmelere ulaştırma konusunda kamu bankalarından destek alınmaktadır. Sosyal politika çalışma alanının ekonomi ile ilişkisi finans sektörünün önemli bir kısmını oluşturan ve köklü bir tarihe sahip olan kamu bankalarının bu çalışma alanında aktif rol oynamasına neden olmaktadır.

Sosyal politika kavramı toplumdaki sorunları çözmeyi ve toplumun refahını artırmayı hedeflemektedir. Sosyal politika hedefleri gerçekleştirilirken çeşitli kurumlar bu kapsamda ön plana çıkmakta olup literatürde kamu bankalarının sosyal politika işlevleri ile ilgili araştırmalar yeterince yer almamaktadır. Bu sebeple, literatüre bu konu hakkında katkı sağlanması amacıyla kamu bankalarının sosyal politika işlevleri araştırılmıştır. Bu tez çalışmasının amacı, kamu bankalarının sosyal politika çerçevesinde üstlenmiş oldukları rolleri ve mevcuttaki faaliyetlerini inceleyerek kamu bankacılığının önemini ve sorumluluklarını gözler önüne sermektir. Kamu bankaları için genellikle piyasa mekanizmalarına müdahale ettikleri ve piyasanın verimliliğini düşürdüğüne yönelik eleştiriler gündeme gelmesine rağmen sosyal politika işlevleri açısından önemli katkılar sağlanmaktadır. Ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması için birçok ürün ve hizmet sağlayan kamu bankaları, finansal kapsayıcılığı da artırarak dezavantajlı grupların bankacılık ürün ve hizmetlerinden etkin bir şekilde hizmet almasını sağlamaktadır. Özellikle, dezavantajlı grupların yararlandığı bankacılık hizmetleri bölgesel kalkınmayı ve finansal erişimi artırmaktadır. Ayrıca, kalkınmayı teşvik etmek için sağlanan krediler uzun vadeli yatırımları beraberinde getirerek hem bölgesel kalkınmayı hem de ülke kalkınmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle ekonomik dalgalanmaların olduğu dönemlerde bireylere ve işletmelere sağlanan destekler kamu bankalarını finansal istikrar sağlayıcı kurumlar konumuna getirmektedir. Bu bağlamda, kamu bankaları birçok sosyal politikanın uygulanmasında önemli bir konumda yer alarak toplumun refahını artırmak için hizmet vermektedir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel bilgi üretmek için kullanılan araştırma yöntemlerinde elde edilen sonuçlar toplumsal fayda sağlama kapsamında sistematik ve yöntemsel bir şekilde incelenmektedir. Bu doğrultuda geliştirilen özgün araştırma yöntemleri, genellikle üç temel kategoride

sınıflandırılmaktadır. Bu kategoriler: nicel, nitel ve karma yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın amacına, sorularına ve veri toplama süreçlerine göre her kategori bilgi üretimine katkı sağlamaktadır. Çeşitlilik gösteren kategorilerde fen bilimlerinde genellikle deneysel tasarımlar tercih edilirken, sosyal bilimlerde olgulara yönelik analizler kullanılmaktadır (Baltacı, 2018: 233).

Belli bir tanıma sahip olmayan nitel araştırma, yorumlayıcı ve doğalcı bir yaklaşım çerçevesi içerisinde bireylerin ya da toplulukların tecrübelerini, yaşantılarını derinlemesine kavramayı ve yorumlamayı amaçlayan araştırma yöntemidir. Nitel araştırma yönteminde araştırmacı, yorumlayıcı ve gözlemci konumda yer alarak tümevarımcı bir yaklaşım içerisinde ilerlemektedir (Mortelmans, 2025: 1-2).

Nitel araştırmalarda araştırmacı sürecin aktif aktörü olarak veri toplama aşamasında kilit rol oynamaktadır. Araştırmalarda anket gibi ölçme araçları yerine araştırmacının gözlem ve etkileşimleri verileri anlamlı hale getirmekte olup bütüncül ve anlamlı bir şekilde anlaşılması hedeflenmektedir (Aydın, 2018: 62).

Son zamanlarda nitel araştırmalar önemli bir ivme kazanmıştır. Nitel araştırmaların başarı kriterleri arasında katılımcıların niteliği, seçilen vakalar ve görüşmelerden elde edilen içgörüler bulunmaktadır (Bouncken vd., 2025: 2). Nicel araştırma yönteminde genellikle büyük örneklemeler görülürken nitel araştırma yönteminde daha küçük gruplar gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, nitel araştırma yönteminde belirli bir olguya yönelik derinlemesine ve bağlamsal içgörüler elde edilmektedir. Nitel araştırma yönteminde sayısal verilerden çok anlam arayışı hakimdir. Araştırma sürecinde anlam arayışına odaklanmak için araştırmanın esnek ve dinamik bir çalışma ortamında sağlanması oldukça önemli olup ortaya çıkan bulgular araştırmanın stratejisini belirlemektedir (Baltacı, 2019: 370-371).

Çalışmamızda, kamu bankacılığının sosyal politika işlevleri nitel araştırma yöntemine dayalı olarak derinlemesine inceleme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla derinlemesine mülakat yapılarak görüşülen kişinin deneyimleri ve düşünceleri doğrultusunda veriler toplanarak sorulara yanıt bulunmuştur. Kamu bankalarında yer alan yönetici/üst düzey yönetici kişilerle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilerek kişilerin düşünceleri ve deneyimleri aracılığıyla esnek ve bağlamsal veri toplama olanağı bulunmuştur. Belirli bir soru seti kapsamında katılımcılara yönetilen sorular aracılığıyla kamu bankacılığının sosyal politika işlevlerine dair veriler toplanmıştır. Araştırma esnasında araştırmacı temel araç olarak yer almış ve görüşmelerin derinleştirilmesi sağlanmıştır. Görüşmeler, etik ilkeler ve

gizlilik çerçevesinde gerçekleştirilerek betimsel yöntem tekniğiyle sistematik bir şekilde çözümlenmeye çalışılmıştır.

4.4. Araştırmanın Problematiği

Finans sektörünün önemli bir payına sahip olan kamu bankalarının temel faaliyetleri mevduat toplayıp kredi finansmanı sağlamak olarak görülse de kamu bankaları, sosyal kalkınmaya yönelik sağladığı krediler, kamu politikalarına finansal aracılık gibi faaliyetler aracılığıyla sosyal politikaların yürütülmesinde önemli işlevler üstlenmektedirler. Devletin sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kamu bankalarının bu kapsamdaki işlevleri oldukça önemlidir. Kamu bankacılığının sosyal politika işlevleri; kapsamı, uygulanma biçimi ve toplumsal refaha sağlamış olduğu katkısına yönelik çalışmalar çok sınırlı olup literatürde büyük bir eksiklik mevcuttur.

Çalışmamızın temel problemi, kamu bankacılığının sosyal politika kapsamında üstlenmiş oldukları rolleri ve etkinliklerinin değerlendirilmesidir. Kamu bankacılığında sosyal politika işlevleri, kamu bankalarının temel fonksiyonları üzerinden değerlendirilerek Türkiye’de yer alan üç kamu bankasına (T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye Halk Bankası) dair verilerden yararlanılmış ve sosyal politika kapsamında kamu bankalarının gerçekleştirmiş oldukları işlevler, üstlenmiş oldukları sorumluluklar, sosyal politikadaki etkinlikleri ve topluma sağladıkları faydalar detaylı şekilde ele alınmıştır. Kamu bankalarında görev yapan on yönetici/üst düzey yöneticilerle gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar aracılığıyla analizler gerçekleştirilmiş olup kamu bankacılığının hedeflenen sosyal politikaların gerçekleştirilmesi konusunda aktif bir şekilde rol aldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

4.5. Araştırmanın Örneklemi

Tez çalışmasının evrenini, Türkiye’de faaliyet gösteren üç kamu mevduat bankası olan T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ve Türkiye Halk Bankası oluşturmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kamu bankaları önemli ve aktif bir rol üstlenmektedir. Kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyetlerini sürdüren bu bankalar, sosyal politika uygulamalarının sahada hayata geçirilmesinde temel aktörlerden biri konumundadır. Bu bağlamda, tez çalışmasının söz konusu üç kamu bankasını kapsayacak şekilde yürütülmesi hem temsil gücünü artırmış hem de kamu bankacılığının sosyal politika işlevlerinin çok boyutlu biçimde ortaya konulmasını mümkün kılmıştır.

Tez çalışmasının örneklemini ise, Türkiye’de faaliyet gösteren üç kamu mevduat bankasında görev yapan yönetici ve üst düzey yöneticiler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, kamu bankacılığının sosyal politika uygulamalarına doğrudan katkı sağlayan, bu süreçlerde aktif olarak rol alan ve uygulamalara ilişkin bilgi ve deneyim sahibi olan birimlerde görev yapan toplam on yönetici/üst düzey yönetici belirlenmiştir. Katılımcıların seçiminde, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra, ulaşılması güç konumlarda bulunan yöneticilere erişimi kolaylaştırmak amacıyla kartopu örnekleme yöntemi kullanılmış; katılımcıların destekleri doğrultusunda yeni katılımcılara ulaşılmıştır. Görüşmeler, araştırmacı ile katılımcılar arasında yüz yüze gerçekleştirilmiş olup, yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla derinlemesine veri toplanması hedeflenmiştir.

4.6. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Derinlemesine görüşme, araştırma ile görüşmeci arasındaki sosyal etkileşim ve iletişime bağlı olarak uygulanan nitel veri toplama tekniğidir. Görüşmeler, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış bir soru formu çerçevesinde yürütülmekte olup kilit noktaları araştırmacı ve görüşmeci arasındaki iletişim meydana getirmektedir (Uslu ve Demir, 2023: 290-292). Bu tez çalışmasında kamu bankacılığı alanında görüşmeci kişilerin tecrübeleri doğrultusunda sosyal politikaların kamu bankalarında uygulanma süreçleri, sektördeki aktiflikleri, üstlendikleri sorumluluklar ve sürdürdükleri politikalar detaylı şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında, Türkiye’de finans sektöründe aktif rol oynayan Kamu Bankalarında görev yapan (T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye Halk Bankası) yönetici ve üst düzey yöneticilerle yarı yapılandırılmış sorular çerçevesinde derinlemesine görüşme yapılarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler esnasında araştırma etik ilkelerine uygun biçimde hareket edilerek katılımcılara bilgilendirilme yapılmış, verilerin gizliliği esas alınarak herhangi bir şekilde ses görüntü kaydı alınmamış olup görüşmeler ortalama 45 dk sürmüştür. Katılımcıların kimlik bilgilerinin ve görev yaptıkları kurumların gizliliğini sağlamak amacıyla kodlama yöntemi kullanılmış; kamu bankaları sırasıyla Banka A, Banka B ve Banka C şeklinde, katılımcılar ise K1, K2, K3 vb. biçiminde kodlanmıştır. Banka A’dan görüşülen katılımcı sayısı beş kişi ; banka B’den üç kişi ve banka C’den 2 kişi şeklindedir.

4.7. Araştırma İçin Gerekli İzinlerin Alınması

Tez çalışmasının gerçekleştirilebilmesi için Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyon’una başvuru yapılmış olup ilgili belgelerin teslimi sonrasında Etik Komisyon İzni elde edilmiştir. İlgili Etik Komisyon İzni’nde yer alan “*Etik Komisyonunca onaylanan ilgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiştir*” ifadesi sebebiyle araştırma yapılacak olan Kamu Bankaları (T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye Halk Bankası) için izin prosedürü başlatılmıştır. İlgili başkanlıklardan sağlanan izin sonucunda görüşmeler başlatılmıştır.

4.8. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulgularında bölümünde yarı yapılandırılmış soru formu aracılığı ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi doğrultusunda değerlendirilmiştir. Belirlenen temalar kapsamında veriler sınıflandırılmış ve katılımcıların aktarmış olduğu görüşlerden alıntılar yapılarak veriler desteklenmiştir. Kamu bankacılığının sosyal politika işlevlerini yansıtacak biçimde tema ve bulgular aşağıda başlıklar şeklinde gösterilmektedir

4.8.1. Sosyal Devletin Aracı Kuruluşu Olarak Kamu Bankalarının Gerekliliği

Devletin sosyal politika hedeflerini gerçekleştirmesinde kamu bankaları aktif rol üstlenmektedir. Kamu bankaları, müşterilerine finansal ürün ve hizmet sağlamasının yanı sıra devletin sosyal politika hedeflerinin topluma ulaşmasını mümkün kılmaktadırlar. Bankacılık sektörünün önemli bir parçasını oluşturan kamu bankaları yalnızca kâr amacı güden kuruluşlar değil, aynı zamanda toplumun refahını sağlamaya yönelik ürün ve hizmet sağlayıcı kuruluşlardır. Toplum refahının sağlanmasına yönelik sosyal politikaların uygulanabilmesi, bireye ve topluma iletilmesi noktasında kamu bankaları büyük sorumluluk üstlenerek kamu yararı doğrultusunda faaliyetlerini yürütmektedirler.

Katılımcılar, kamu bankalarının sosyal politika uygulamaları açısından gerekli ve Kamu bankacılığı gerekliliği kendini iletim mekanizması ve politika uygulayıcı olma, kâr amacı gütmeme, finansal kapsayıcılık olmak üzere üç farklı konuda göstermektedir: vazgeçilmez olduğu konusunda hemfikir olmaktadır.

İletim Mekanizması ve Politika Uygulayıcı Olma

Katılımcı görüşleri, kamu bankalarının kamunun almış olduğu sosyal politika kararlarını ekonomik alanda uygulayan araçlar olduğu yönünde birleşmektedir. Bazı katılımcılar, kamu bankalarının birer iletim mekanizması ve devlet politika uygulayıcısı olarak kullanıldığını aktarmıştır:

K2: “Gereklidir. Türkiye'deki kamu bankaları iletim mekanizması olarak kullanılması sebebiyle sosyal politikaların müşteriye ulaşması konusunda önemli rol oynamaktadır...”

K3: “Gereklidir. Bankalar, kamu otoritesinin aldığı kararları saha uygulamaktadır. Banka ile devlet eş zamanlı politikaları uygulamaktadır. Kamu bankaları, kamu otoritelerinin aldığı kararların ekonomi bacasında destek olmaktadır. Kamunun uygulamış oldukları politikalarla eş güdümlü gidildiği zaman politikaların olumlu etkileri ekonomiye yansımaktadır...”

K8: “Kesinlikle gereklidir. Devlet, düzenleyici bir otoritedir. Devlet, kendi politikalarını yasal düzenlemeler ile hayata geçirmektedir. Finans sektörü dahil olmak üzere genellikle bu süreç kamu kurumları ile başlatılmaktadır. Bu sebeple kamu bankaları, devlet politikalarının sürecini başlatan bankalar konumundadır.”

Kâr Amacı Gütmeme

Bazı katılımcı görüşleri ise kamu bankalarının kâr amacı doğrultusunda hareket etmemesi sebebiyle dezavantajlı gruplar için varlığının gerekliliği doğrultusundadır:

K1: “Dünya'da da Türkiye özelinde de gereklidir...Kamu bankaları kârlarını minimize ederek sosyal amaçlar doğrultusunda hareket etmeye çalışmaktadır.”

K4: “Kesinlikle gereklidir. Bankalara aslında ticarethane gözüyle bakılabilmektedir. Bankalar mevduat toplayıp topladıkları mevduatları kredi vermektedir. Özel bankalar genellikle yabancı sermayeli olup bankacılığın sosyal fonksiyonlarını ön planda tutmamaktadır. Kamu bankaları ise sosyal devlet anlayışıyla birlikte sektördeki sosyal amaçlı hizmetleri ön planda tutmaktadır.”

K7: “...Kamu bankalarının ortak özelliği banka bilançolarına değil ülke bilançosuna önem vermeleridir. Bu da ülkenin gelişimi için çok önemlidir.”

Finansal Kapsayıcılık

Bazı katılımcılar ise kamu bankalarının finansal kapsayıcılığının ve dezavantajlı gruplara erişimlerinin yüksek olması sebebiyle varlıklarının gerekliliğini ifade etmişlerdir:

K5: “Gereklidir. Toplumunda çok farklı kesimler bulunmaktadır. Her kesimin de bankadaki kredi ve ürünlere ulaşması mümkün olmamaktadır. Farklı kesimlerdeki kişilere ürün ve hizmet sağlanması açısından kamu bankaları oldukça önemlidir.”

K6: “...Ayrıca, kadınlara özel çıkarılan krediler toplumsal eşitliğin sağlanmasına destek olmaktadır. Özellikle sübvansiyonlu tarımsal krediler sosyal politikaların uygulanması hususunda oldukça etkilidir. Yapılan sosyal yardımlar, engelliler için erişimin artırılması, yaşlılara yönelik politikalar, kadın ve gençlerin güçlendirilmesi gibi konular ticari bankaların ilgilenecikleri konular değildir. Bu sebeple, ülkedeki sosyal politikaların uygulanmasında kamu bankaları gereklidir.”

K7: “Kesinlikle gereklidir. Kamu bankaları finans sektöründe piyasa yapıcı konumda yer almaktadır. Türkiye'deki sosyal politika hedeflerini topluma yayma konusunda kamu bankaları yaygın şube ağı ve ödeme sistemleri ile politikaların tüm topluma yayılmasını sağlamaktadır. Bankamız 361 noktada tek banka olarak hizmet vererek o bölgedeki kişilerin finansal hayata dahil olmasında rol üstlenmektedir.”

K10: “Gereklidir. Kamu bankalarının özel bankaların ulaşamadığı kırsal bölgelere, gelir düzeyi düşük kişiler için finansal kapsayıcılığı yüksektir. 900'den fazla şube sayısı ile makroekonomik koşullar desteklenmektedir. Kamu bankaları pandemi dönemi dahil olmak üzere kredileri durdurmamıştır. Ayrıca, dahil olduğu sosyal projelerle birlikte eğitim, konut gibi alanlarda farkındalık yaratmaktadır.”

4.8.2. Kırılgan Kesimlerin Önceliklendirilmesi

Sosyal politikaların uygulamalarındaki temel amaçlardan biri kırılgan grupların desteklenerek toplumsal refahın artırılmasıdır. Kamu bankaları, finansal sistem içerisindeki aktif rolü ve finansal kapsayıcılığı ile ekonomik ve sosyal hedeflerini uyumlu hale getirerek kırılgan grupların korunmasını hedeflemektedir. Toplumda yer alan grupların bazıları sosyal politika uygulamalarına diğerlerinden daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple, sosyal politika hedefleri belirlenirken hangi grupların önceliklendirileceği oldukça önemlidir. Yapılan görüşmelere göre kamu bankalarının yürüttüğü sosyal politikalarda ağırlıklı olarak toplumdaki belirli gruplar hedef alınmaktadır. Katılımcı görüşlerine göre öncelikli grupların

belirlenmesinde çoğunluklu olarak kamu otoriteleri ve bakanlıkların yönlendirmeleriyle eşgüdümlü hareket edilmektedir.

Devlet otoriteleri ve bakanlıklar ile koordine hareket edilmesini katılımcılar aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

K3: *“Kamu bankaları, sosyal politikaları hükümet politikalarıyla uyumlu şekilde yürütmektedir.”*

K4: *“Kamu bankaları ve ilgili bakanlıklar koordineli şekilde yürütmektedir. Hükümet ve Bakanlığın talebine göre talimatlandırma yapılmaktadır.”*

K7: *“Kamu bankaları bakanlık veya STK’ların kararlarına göre finansal aracılık yapmaktadır. Bu sebeple devletin öncelikli gördüğü kişi ya da gruplar kamu bankaları için de öncelikli hale gelmektedir.”*

Sosyal politika uygulamaları için önceliklerin belirlenmesinde devlet otoritelerinin kararları doğrultusunda hareket edilmesinin yanı sıra katılımcıların ifadelerine göre toplumda kırılgan olarak görülen belirli gruplar öncelikli olarak hedef alınarak kamu bankaları ürün ve hizmetlerini bu doğrultuda sunmaktadır. Bu gruplar içerisinde tarımsal faaliyet yürütenler, kadın ve genç girişimciler, yaşlılar, engelliler ve kırsal kesimlerde yaşayan bireyler öncelikli olarak ifade edilmiştir:

K1: *“Özellikle tarım sektörü ve KOBİ’lerin dijitalleşmesine ağırlık veriliyor. Ek olarak kadın girişimciliği önem verilen bir alan. Ek olarak, emekli promosyonları ve sosyal yardım ödemelerinde yaygın şube ve ATM ağı sebebiyle en ücra yerlerdeki kişilerinde erişimlerinin sağlanması söz konusudur.”*

K2: *“Genellikle tarımsal faaliyetler desteklenmekte olduğu için çiftçiler ön plana çıkmaktadır.”*

K4: *“Tarımsal faaliyetlerde bulunanlar, gençler, emekliler ağırlıklı olarak etkili olmaktadır.”*

K5: *“Girişimciler, eğitim harcamaları ve barınmaya yönelik TOKİ kredileri öncelikli olmaktadır.”*

Katılımcı ifadelerine göre tarımsal faaliyetler ve girişimciliğe dair katma değeri yüksek olan faaliyetlerin desteklenmesi ülke kalkınması için oldukça önemlidir:

K3: “Ülkeye katma değer sağlayan yatırımcı ve sanayici işletmelerin üretim ve istihdam yaratan firmalar öncelikli olarak desteklenmektedir.”

K9: “...Özellikle ihracatçılar ve ülkenin kendi varlığını devam ettirmesini sağlayan tarım sektörü, kamu bankalarının öncelikli olarak nitelendirdikleri gruplardandır. Tarım sektöründeki birçok proje ile tarım sektörünün devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır.”

K10: “Uluslararası kalkınma kuruluşlarının desteklemiş olduğu projelerin belirli kriterleri bulunmaktadır. Bu kriterlerden biri kaynağın belirli bir bölümünü kalkınma öncelikli illerde, bebek işletmelerde veya kadın girişimcilere ayırmaktadır.”

Sosyal politikaların uygulanmasında kamu otoritelerinin öncelikli gördüğü ve bankaların kuruluşundan itibaren desteklemiş oldukları hedef grupların yanı sıra olağanüstü dönemlerde ya da kriz dönemlerinde öncelikli gruplar değişkenlik gösterebilmektedir. Ülke ekonomisi ve toplumuna göre şekillenen sosyal politikalar dinamik bir yapıya sahip olup kamu bankaları da bu doğrultuda aksiyon almaktadır. Katılımcı görüşlerinden elde edilen bulgulara göre, sosyal politika uygulamaları öncelikli grupların belirlenmesinde sınırlı kalmayıp ekonominin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ürün ve hizmet sağlamaktadırlar.

K2: “...Özellikle pandemi dönemi gibi olağanüstü dönemlerde dezavantajlı gruplar öncelikli olarak değerlendirilip hizmet verilmiştir. Bireylere ve işletmelere verilen düşük faizli ve uzun vadeli krediler ekonomik konjonktürün problemli olduğu dönemlerde ekonomik dalgalanmaları engellemek için önemli rol oynamaktadır. Toplumun her kesimine kesintisiz hizmet sağlanması toplumun tamamının kalkındırılması için önemlidir.”

K3: “...Örneğin; pandemi ya da afet gibi olağanüstü hallerde verilen krediler, deprem döneminde yapılan sosyal yardımlar sosyal politikaların vatandaşlara iletilmesi halidir...Kamu bankaları öncülüğünde düşük faizli krediler verilmesi piyasayı canlandırmaktadır. Bankaların yapmış oldukları bu eylemler Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için uygulanan parasal ve mali politikalar ekonominin finansal istikrara ve iktisadi faaliyetteki toparlanma sürecine katkıda bulunmuştur. BDDK'nın 2022'de aldığı karar ile geciken kredilerin takibe atılma süresinin artırılması sosyal politikayı destekleyen örneklerden biridir.”

K6: “Kadın çiftçiler ve genç girişimcilik öncelikli grup olmaktadır. Ek olarak, ekonomik krizlere yönelik öncelikli aksiyon alınmaktadır. Afet dönemlerinde, pandemi zamanında ticari hayatın devam etmesi, işsizlerin ve öğrencilerin hayatlarına devam edebilmesine yönelik krediler çıkarılmakta ve yapılandırma seçenekleri sunulmaktadır.”

K9: *“Uygulamaların yoğunlaştığı tarihler mevcut. Bayramlarda yapılan sosyal yardımlar, doğal afetlerde (deprem, sel, orman yangını gibi) halkın ihtiyaçlarına yönelik acil aksiyonlar alınmaktadır. Yine ilgili kuruluşların taleplerine aracılık yapmak amacıyla süreç planlanmaktadır.”*

4.8.3. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Ürün ve Hizmetler

Görüşmelerde öne çıkan bir diğer önemli tema, kamu bankalarının sosyal politika kapsamında dezavantajlı gruplara yönelik olarak sunduğu ürün ve hizmetlerdir. Tarımsal faaliyet yürütenler, kadın ve genç girişimciler, yaşlılar, engelliler ve kırsal kesimlerde yaşayan bireyler dezavantajlı gruplar içerisine dahil edilerek bu gruplara özel ürün ve hizmetler sağlanmaktadır. Kamu bankaları tarafından dezavantajlı grupların finansman edilmesi bu grupların finansal sisteme dahil olmalarını sağlamakta olup sosyal adaletin ve fırsat eşitliğinin sağlanmasını hedeflemektedir. Katılımcılar, kamu bankalarının özel bankaların öncelik göstermediği gruplar için finansal ürün ve hizmet sağladıklarını belirtmektedir:

K4: *“...Bankalar mevduat toplayıp topladıkları mevduatları kredi vermektedir. Özel bankalar genellikle yabancı sermayeli olup bankacılığın sosyal fonksiyonlarını ön planda tutmamaktadır. Kamu bankaları ise sosyal devlet anlayışıyla birlikte sektördeki sosyal amaçlı hizmetleri ön planda tutmaktadır.”*

K1: *“Sosyal devlet anlayışına hâkim olan ülkelerde kamu bankacılığı vazgeçilmez olmaktadır. Devletin politikalarını bireylere finansal açıdan ulaştırmak amacıyla kamu bankaları aktif rol oynamaktadır. Özel bankalar genellikle kâr amaçlı ilerlemektedir. Fırsat eşitliği konusunda kamu bankalarının katkısı çok büyüktür. Özel bankalar genellikle kent merkezlerinde yer alarak belirli bir kitleye hizmet vermektedir.”*

K4: *“Sosyal politika ve sosyal adaletin sağlanmasında muhakkak kamu faktörü yer almalıdır. Özel bankalar yasal zorunluluklara ayak uydursa bile müşteri kitlesi itibarıyla sosyal politika konularını göz ardı etme ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda sosyal politikalara ihtiyaç duyan kişilerin erişiminin zor hale gelme ihtimali bulunmaktadır.”*

K6: *“...Özel bankalar genellikle sürdürülebilir kalkınmada iklim tarafında aktifken kamu bankaları sosyal tarafta aktif olmaktadır.”*

Kamu bankalarının kadınlar ve genç girişimciler gibi ekonomik hayata katılımı dezavantajlı konumda bulunan gruplara yönelik kredi ve finansman çözümleri sunduğu ifade

edilmiştir. Katılımcıların çoğu dezavantajlı gruplar için sorulan ürün ve hizmetlerde kadın ve genç girişimciler için sundukları ürün ve hizmetleri ifade etmiştir:

K5: “*Girişimciliği hedef alan projeler öncelikle olarak yer almakta olup üretime teşvik sağlanmaktadır. Üretimin artırılması toplum refahını artırmaktadır...Her yıl yeni bir proje geliştirilmektedir. Özellikle girişimcilikle ilgili pazarlama gruplama sürekli olarak yeni bir proje geliştirmektedir.*”

K6: “*...Tarım kredileri, kadın girişimcilerine verilen krediler yeni portföyün oluşumunda, finansal erişimin artırılmasında iki taraf içinde fırsat yaratmaktadır...Özellikle kadınları hedef alan projeler kadınların ekonomik gücünü eline alabilmesi, kırsal kalkınmanın sağlanması ve sosyal kalkınma için çok önemlidir. Kadınların ekonomik hayata dahil edilmesi kadınların haklarını öğrenmesi, çocuklarını daha iyi yetiştirebilmesi için çok önemlidir. Sosyal adalet kavramının gerçekleştirilebilmesi için kadınların özgürce para kazanacağı bir işte kayıtlı halde çalışması bir zorunluluktur.*”

K7: “*...KOBİ, girişimcilik gibi konularda da kamu bankaları bankacılık sistemini hem geliştirmekte hem de piyasa yapıcı ve ülke ekonomisine katkı sağlayıcı şekilde faaliyetlerini sürdürmektedirler.*”

K10: “*Genç girişimciler katma değer katacak üretim gerçekleştirmesi sebebiyle öncelikli gruplardan biri olmaktadır ...*”

Katılımcı altı mikrofinans kredilerini örnek vererek girişimcilerin finansal hayata dahil edilmesinin amaçlandığını belirtmiştir:

K6: “*Kamu bankalarının farkı özellikle mikrofinans kredilerde kendini göstermektedir. Teminat almadan mikrofinans krediler sağlanmaktadır...Toplumu kaldırmak amaçlı banka riski üstlenmektedir. Avrupa yatırım fonu destekli bu projede faiz sübvansiyonu, öteleme, geri ödemesiz dönem gibi imkanlar sunularak girişimcileri finansal hayata dahil etmek amaçlanmaktadır.*”

Kadın ve girişimcilerin yanı sıra engelli bireylerin finansal ürün ve hizmetlere kolay erişim sağlaması da oldukça önemli bir konudur. Erişilebilirlik kapsamında yapılan düzenlemeler ve geliştirmeler katılımcıların dikkat çektiği konulardan biridir. Özellikle ATM ve şubelerin altyapılarının bu kapsamda düzenlenmesi hem yaşlılar hem de engelliler için finansal ürün ve hizmetlerin kapsayıcı hale gelmesini sağlamaktadır. Katılımcılar bu konuda yürütülen düzenlemelere ve geliştirmelere aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir:

K2: “Erişilebilirlik kapsamında şubenin fiziki yapısı engelli bireyler için uygun şekilde tasarlanmakta olup çağrı butonları zorunlu bir şekilde yer almaktadır. Tüm ATM'ler engellilere yönelik tasarlanmıştır ve ölçek ekonomisinin iyi kullanıldığı TAM ATM'leri faaliyette olmaktadır...”

K7: “Şubelerde dezavantajlı gruplarda sıramatiklerde öncelik sistemi bulunmaktadır. Ayrıca şube girişlerinde çağrı butonları ve yürüme yüzeyleri bulunarak şubelerin çoğu engelliler için uyumlu haldedir. ATM'lerde ortopedik ve işitme engelli bireyler için uyumlu olup yazılımları erişilebilirlik kapsamında düzenlenmektedir.”

Katılımcılardan biri engelli bireyler için yalnızca ürün ve hizmet sağlanmadığını aynı zamanda istihdamı konusunda da aktif rol oynadıklarını belirtmiştir:

K8: “...Özellikle çağrı merkezlerimizde engelli bireylerimizin istihdamı sağlanmaktadır.”

4.8.4. Kamu Bankalarının Kriz ve Olağanüstü Dönemlerde Finansal Erişim ve Desteği

Kamu bankaları, kriz ve olağanüstü dönemlerde kamu bilinci doğrultusunda hareket ederek risk barındırmasına rağmen toplumun finansal erişimi artırarak destek olmaya çalışmaktadır. Ekonominin belirsizliği sebebiyle genel eğilim riskten kaçınma şeklinde olsa bile kamu bankaları kriz ve olağanüstü dönemlerde hızlı aksiyon olarak uygun koşullu kredi imkânı, erteleme, yapılandırma gibi fırsatlar sunarak toplumun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla finansal erişimi sürdürmeye devam etmektedirler. Bu bağlamda, kamu bankalarının finansal bir kuruluş olmasının yanı sıra sosyal bir görev üstlendiğini de söylemek mümkündür.

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu kriz ve olağanüstü dönemlerde kamu bankalarının esnek kredi politikaları, pandemi yardımları, afet kredileri ile hızlı aksiyon olarak sosyal politika uygulamalarını faaliyete geçirdiklerini ifade etmişlerdir:

K1: “...Özellikle olağanüstü durumlarda kamu bankaları sorumluluklarını yerine getirerek faiz politikalarında değişikliğe gitmektedir...Pandemi döneminde ya da ekonomik durgunluğun olduğu zamanlarda uygun koşullarda sağlanan krediler ülke ekonomisi için canlandırıcı niteliktedir... Deprem, sel gibi olağanüstü durumlara özel ya da bölgesel kalkınmayı sağlamak amacıyla ürünler çıkarılabilmektedir. Belirli şartlarda belirli hizmetlere yönelik olarak çıkarılan sendikasyon kredileri planlı şekilde yürütülmektedir.”

K2: “...Özellikle pandemi dönemi gibi olağanüstü dönemlerde dezavantajlı gruplar öncelikli olarak değerlendirilip o şekilde hizmet sağlanmaktadır. Özellikle kamu bankaları şubelerinde gelen kişiye müşteriden önce vatandaş gözüyle bakmaktadır.

K3: “...Pandemi ya da afet gibi olağanüstü hallerde verilen krediler ve deprem döneminde yapılan sosyal yardımlar sosyal politikaların vatandaşlara iletilmesi halidir.

K5: “Kamu bankalarının olmadığı yerde piyasa yapıcı olunması zorlaşmaktadır. Kamu bankaları özellikle kriz dönemlerinde düşük maliyetli krediler sağlamaktadır.”

K6: “...Ekonomik krizlere yönelik öncelikli aksiyon alınmaktadır. Afet dönemlerinde, pandemi zamanında ticari hayatın devam etmesi, işsizlerin ve öğrencilerin hayatlarına devam edebilmesine yönelik krediler çıkarılmakta ve yapılandırma seçenekleri sunulmaktadır.”

Kamu bankaları, kriz ve olağanüstü dönemlerde ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik ürünleri vatandaşların hizmetini sunmuştur. Bu ürünlerden biri olan Bireysel Temel İhtiyaç Destek Kredisi, toplumda yer alan gelir seviyesi düşük bireylerin temel ihtiyaçlarını gidermesini hedef almakta olup katılımcılardan biri pandemi döneminde kamu bankaları aracılığıyla sağlanan Bireysel Temel İhtiyaç Destek Kredisini sayısal veriler aracılığıyla açıklayarak pandemi döneminde topluma desteklerini ifade etmiştir:

K8: “Pandemi döneminde kamu bankaları düşük gelir gruplarına, çalışamayacak durumdaki kişilere Bireysel Temel İhtiyaç Destek Kredisini sunmuştur. Oldukça düşük faizli ve ödemesi sonra başlayan bu kredi paketinde yaklaşık 7 milyon kişiye kredi desteği sağlanmıştır. Bu kredinin amacı, insanların yaşamlarına devam edebilmesini sağlamaktadır. Toplumun bir arada kalmasını sağlamak ve milli şuurun devamı, sosyal stresin azaltılması amacıyla verilen bu kredi pandemi döneminde kamu bankalarının desteğini oldukça hissettirmiştir.

4.8.5. Kamu Bankalarının Finansal Kapsayıcılığı

Finansal kapsayıcılık kavramı, toplumda dezavantajlı konumda yer alan bireylerin ürün ve hizmetlere erişimini ve bunun sağlandığı finansal sistemi temsil etmektedir. Finansal hizmetlerin toplumun geneli tarafından ulaşılabilir ve kullanılabilir olması finansal kapsayıcılığı ifade etmektedir (Sarıgül, 2020: 223-224). Kamu bankalarının temel amaçlarından biri toplumun tamamına ürün ve hizmet sağlayabilmektedir. Toplumda dezavantajlı gruplardan biri olan kırsal alanda yaşayan bireylerin finansal sisteme erişimleri kent merkezlerinde yaşayan bireylere göre daha zor olmaktadır. Kamu bankalarının yaygın şube ve ATM ağı kırsal alanda yaşayan bireylerin finansal hayata dahil olmasına imkân sağlamaktadır. Katılımcıların bazıları

kamu bankalarının yaygın şube ve ATM ağıнын topluma sağlamış olduğu faydayı vurgulamaktadır:

K1: “*Engel gruplarına göre ATM hizmetleri sağlanmaktadır. Özellikle emekli ve yaşlılar için TAM projesi oldukça fayda sağlamıştır. TAM projesi ile kamu bankalarının ortak ATM kullanması kendi bankalarının 3-4 katı ATM sayısında ücretsiz para çekme alternatifi sunarak özellikle yaşlı ve emeklilerin daha kolay ve hızlı işlem yapması sağlanmaktadır.... Kamu bankaları, yaygın şube ve ATM ağı sebebiyle en ucr yerlerdeki kişilerinde erişimlerinin sağlanması söz konusudur. Ekonomik hizmetlere erişimin çok fazla olması ekonomik hayatta yer alamayan ve finansal okuryazarlığı az kişilere ulaşma konusunda geniş ATM , yaygın şube ağı ve mobil bankacılık uygulamaları ile ulaşılmaya çalışmaktadır.*”

K7: “*...Türkiye'deki sosyal politika hedeflerini topluma yayma konusunda kamu bankaları yaygın şube ağı ve ödeme sistemleri ile politikaların tüm topluma yayılmasını sağlamaktadır. Bankamız 361 noktada tek banka olarak hizmet vererek o bölgedeki kişilerin finansal hayata dahil olmasında önemli rol üstlenmektedir.*

K10: “*...Özel bankalar müşteri kitlesi sebebiyle ticaretin yoğunlaştığı merkezlerde konumlanırken kamu bankalarının Türkiye'nin her yerinde şubesi bulunmakta olup toplumun tamamına hizmet vermeyi amaçlamaktadır.*”

Katılımcının biri ise finansal kapsayıcılığın tam anlamında toplumun tamamı için geçerli olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

K8: “*...Toplumun bazı kesimlerinin halen banka hesabı bulunmamaktadır. Bu kesimin yaklaşık %20 civarında olduğu düşünülmektedir.*”

Ayrıca, düşük gelirli bireylerin ve küçük işletmelerin, tarımsal faaliyetlerle uğraşan bireylerin finansal sisteme dahil olmasına destek olmak kamu bankalarının yalnızca kâr amacıyla hareket etmediğinin aynı zamanda sosyal kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla hareket ettiğinin göstergesidir. Katılımcıların çoğu kamu bankalarının kâr amacının olmadığını vurgulamaktadır:

K1: “*...Kamu bankaları kârını minimize ederek sosyal amaçlar doğrultusunda hareket etmeye çalışmaktadır.*”

K4: “*...Vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan sosyal politika uygulamaları, kamu bankaları aracılığıyla sunulmaktadır. Hibe, ödeme vb. unsurların hem operasyonel hem de bazı maliyetleri kamu bankaları tarafından karşılanmaktadır. Kamu*

bankalarının kuruluş amacı itibariyle yaratmış olduğu kârı yine sosyal politika çerçevesinde harcanması durumu vardır.”

K7: “... Sosyal politikalar kapsamında yapılan ürün ve hizmetlerde kâr amacı yoktur.”

K9: “Genellikle kamu bankaları kârlarından feragat ederek toplum yararına faaliyetler göstermekte olup özellikle yapılandırma olanakları sağlanmaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin nakit akışlarına göre kredilerin temin edilmesi ticaretinde canlanmasını sağlayarak toplumun refah seviyesini artırmaktadır.”

K10: “Kamu bankaları özellikle pandemi döneminde direkt olarak ülkeyi, toplumu kâr amacı gütmeyen desteklemiştir. Kâr amacıyla hareket ettiği durumlarda ilk etkilenecek olan gruplar dezavantajlı gruplar olurdu. O grup içerisinde de özellikle bebek işletmeler ve tarım sektörü çok kötü etkilenirdi.”

4.8.6. Dijitalleşmenin Önemi

Son zamanlarda oldukça sık kullanılan dijitalleşme olgusu bankacılık sektöründe de kendini yoğun şekilde göstermiştir. Dijitalleşme kavramı, kurumların yenilikçi fikirlerinin geliştirilmesine, ulaşılabilir hedef kitlenin artırılmasına, iş süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine imkân sağlayan bir dönüşümü ifade etmektedir. Bu bağlamda dijitalleşme aracılığıyla sunulan ürün ve hizmetlerin kalitesinde, verimliliğinde ve müşteri memnuniyetinin sağlanması konularında pozitif bir etki görülmektedir (Ersöz ve Özmen, 2020:172).

Dijitalleşme kavramının yoğun bir şekilde hissedildiği sektörlerden biri de bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektöründeki yoğun dijitalleşme sunulan hizmetlerin verimliliğini artırmakla beraber finansal kapsayıcılığını da artırmaktadır. Özellikle kamu bankaları, ürün ve hizmetlerini dijital platformlardan kırsal bölgelerde yaşayan, finansal erişime fiziki ortamlardan ulaşamayan birey ve kurumlara kesintisiz şekilde hizmet sağlamayı hedeflemektedirler. Dijitalleşme sayesinde finansal kapsayıcılığın artması devletin sosyal politika kapsamında kamu bankaları aracılığıyla sunmuş olduğu ürün ve hizmetlerin iletilmesini de kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda dijitalleşme, kamu bankacılığının hem finansal hem de sosyal politika boyutunu güçlendiren stratejik bir dönüşüm aracı olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılardan bazıları dijitalleşmenin sağladığı katkıları şu şekilde ifade etmişlerdir:

K4: “Son dönemlerde sosyal politikalar dijital ortama alındı. Bankanın dijitalleşmesinin artırılması kapsayıcılığı artırma konusunda önemli olmaktadır. Bu sebeple dijitalleşmenin artırılması gerekmektedir.”

K6: “...Sağlanan mikro krediler, finansal okuryazarlığın artırılması, finansal erişimin sürdürülebilirlik ve dijitalleşme çerçevesinde artırılması finansal kapsayıcılığı artırmaktadır.”

K10: “...Dijitalleşme ile erişilebilirliğin artırılması oldukça önemlidir. Uzaktan müşteri edinimi süreci aracılığıyla dijital ortamdan müşteri sayılarında artış yaşanmaktadır. Dijitalleşme ile artan erişilebilirlikte her yaştan müşteriye hitap edebilecek şekilde geliştirmelerin yapılması gerekmektedir. Sürdürülebilir bir finans için toplumun her kesiminin finansal okuryazarlığının artırılması gerekmektedir.”

Çalışmanın sonuç bölümünde araştırmanın bulguları incelenerek kamu bankacılığının sosyal politika işlevlerinin teorik ve uygulama boyutlarını değerlendiren bazı temel sonuçlara ulaşılabacaktır.

5. SONUÇ

Sosyal politika, toplum refahının ve sosyal adaletin sağlanması hususunda önemli bir disiplin alanını oluşturmaktadır. Toplum içerisinde yer alan farklı grupların bir bütün içerisinde huzurlu ve adaletli bir şekilde yaşayabilmesi için çeşitli politikalar yürütülmektedir. Özellikle, gelir düzeyi düşük bireylerin, toplumsal eşitlik konusunda desteğe ihtiyaç duyan kadınların, hizmetlere erişim konusunda desteğe ihtiyaç duyan engellilerin ve yaşlılar gibi grupların korunması ve desteklenmesi hayati bir öneme sahiptir. İnsan onuruna yakışır bir şekilde yaşam sürmek her bireyin hakkı olup bu doğrultuda devlet tarafından çeşitli sosyal politikalar yürütülmektedir.

Toplumsal eşitliğin ve adaletin sağlanması noktasında ilgili kamu kuruluşları önemli görevler üstlenmektedir. Kamu otoritesi, ilgili kamu kuruluşları aracılığıyla sosyal politika hedeflerini gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda kamu bankaları, sosyal politika hedeflerinin finansal alanda gerçekleştirilmesinde önemli bir finansal araç olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Kamu bankaları, toplumsal refahı, sosyal adaleti, toplumsal eşitliği ve toplumsal huzuru sağlamak amacıyla çeşitli politikalar izlemektedir. Finansal kapsayıcılığı oldukça yüksek olan kamu bankaları, dezavantajlı grupları korumak ve desteklemek amacıyla uygun faizli ve uzun vadeli kredi imkânı sağlamakta olup sürdürülebilir ekonomiyi hedeflemektedir. Kâr amacı gütmeyen kamu bankaları, önceliğini sosyal kalkınma çerçevesinde şekillendirerek farklı kesimleri desteklemektedir. Kuruluşlarından itibaren bazı dezavantajlı grupları hedef alarak faaliyetlerini yürüten kamu bankalarının önemi yadsınmayacak kadar büyüktür. Sosyal politika ve kamu bankaları arasındaki güçlü ilişki kamu bankalarını kâr amacı güden finansal kuruluş olma sıfatından ayırarak kamu yararı doğrultusunda toplumsal refahı ve sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen kuruluşlar haline getirmiştir.

Kamu bankaları, ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal kalkınmanın sağlanmasını da hedeflemektedir. Bu bağlamda, sosyal kalkınmanın sağlanabilmesi için dezavantajlı grupların desteklenmesi kritik bir öneme sahiptir. Katılımcıların çoğuna göre kamu bankaları, kamu otoriteleri ve bakanlıkların yönlendirmeleri ile eşgüdümlü hareket ederek dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Dezavantajlı gruplara yönelik sağlanan ürün ve hizmetler sosyal adaletin sağlanmasını destekler niteliktedir. Özellikle çiftçiler, genç ve kadın girişimciler, kırsal alanda yaşayan vatandaşlar, KOBİ'ler hedef kitle olarak görülmekte olup bu kitlenin finansal sistem ile entegrasyonunun sağlanmasına yönelik ürün ve hizmetler geliştirilmektedir. Özellikle dezavantajlı gruplar arasında yer alan tarım sektöründe faaliyet

gösteren kişilere ve girişimcilere sunulan uygun koşullu kredi olanakları, üretim faaliyetlerini destekleyerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına destek olmaktadır.

Çalışmada kamu bankacılığının sosyal politika işlevlerini incelemeye yönelik bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kamu bankalarının sosyal politika çerçevesinde ne tür sorumluluklar üstlendiği, üstlenmiş olduğu sorumlulukları ne tür araçlar aracılığıyla gerçekleştirdiği ve topluma yansımaları sorgulanmıştır. Çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren kamu mevduat bankalarında (Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası, Halk Bankası) görev yapan on yönetici/üst düzey yöneticilerle yapılan derinlemesine mülakatlar aracılığıyla bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, kamu bankaları yalnızca ekonomik hedefler doğrultusunda faaliyet göstermemektedir. Aynı zamanda kamu bankaları, toplumun refahını sağlamayı amaçlayan sosyal kalkınmanın ön planda olduğu önemli finansal kuruluşlardır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kamu bankacılığının gerekli olduğu düşüncesi katılımcıların hemfikir olduğu görüşlerden biridir. Devlet, yürüttüğü sosyal politika ve toplum entegrasyonunun sağlanması konusunda ilgili kurum ve kuruluşlardan destek almaktadır. Devletin, yürütmüş olduğu sosyal politikaların uygulanabilir olması için toplumda ilgili kişilere ulaşabiliyor olması gerekmektedir. Kamu bankaları, devletin sosyal politikalarının topluma iletilmesi konusunda finansal köprü rolü üstlenmektedir. Yüksek finansal kapsayıcılığa sahip olan kamu bankalarının iletim mekanizması olarak kullanılması sosyal politikaların finansal açıdan uygulanabilir olmasına katkı sağlamaktadır. Yaygın şube ve ATM ağına sahip olan kamu bankaları, bazı bölgelerde tek banka olarak toplumun tamamına ulaşılmasında önemli bir finansal araç olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Devlet politikalarının uygulayıcısı ve iletim mekanizması olarak devlet ile eşgüdümlü hareket eden kamu bankaları, kesintisiz bir şekilde her bölgede topluma hizmet sağlamaktadır. Toplumda yer alan her kesime ürün ve hizmet ulaştırmak toplumsal eşitliğin sağlanmasında kritik rol oynamaktadır.

Toplumun tamamına ürün ve hizmet sunmayı hedefleyen kamu bankaları, kâr amacı gütmemesinden kaynaklanan bakış açısıyla birlikte kamu yararını kârının önüne koymaktadır. Bu özellik, kamu bankalarını diğer bankalardan ayıran temel özelliklerden biri olarak kamu bankacılığında oldukça dikkat çekicidir. Kamu bankaları sosyal devlet anlayışına uygun hareket ederek sosyal amaçlar doğrultusunda kârlarını minimize ederek faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu hususta, kamu bankaları ülkenin kalkınmasını hedef alarak ülke bilançosuna katkı sağlamaktadır.

Sosyal politika hedefleri belirlenirken toplumda yer alan kırılgan grupların önceliklendirilmesi söz konusu olmaktadır. Kamu bankaları hem kuruluş amaçları doğrultusunda hem de devletin sosyal politika hedefleri için önceliklendirdiği gruplara yönelik ürün ve hizmet sağlamaktadır. Toplumda yer alan kırılgan gruplar, finansal ürün ve hizmetlere ulaşma konusunda diğer bireylere göre bazı zorluklarla karşı karşıya kalmakta olup finansal sisteme dahil olma konusunda desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda, kamu otoriteleri ve bakanlıklar ile koordine bir şekilde ürün ve hizmetleri kırılgan kesimlere ulaştırmak toplumsal eşitliğin sağlanmasında oldukça kritik bir öneme sahiptir. Kamu bankalarının hedef kitleleri incelendiğinde özellikle tarımsal faaliyet yürütenler, kadın ve genç girişimciler, yaşlılar, engelliler ve kırsal kesimlerde yaşayan bireylerin öncelikli olduğu ifade edilmektedir. Kırılgan kesime özel olarak sunulan finansal ürün ve hizmetler bu gruplarında finansal sisteme dahil olmasını destekleyerek sosyal adalet ve toplumsal eşitliğe katkı sağlamaktadır. Özellikle kadın girişimci ve kadın çiftçilere sunulan finansal ürün ve hizmetler cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi hususunda ve potansiyel işgücünün piyasaya dahil edilerek ülkenin kalkınmasına destek olmaktadır.

Krizler ve olağanüstü dönemler, toplumun her kesimini ekonomik ve sosyal açıdan ciddi şekilde etkilemektedir. Kamu bankaları, kriz ve olağanüstü dönemlerde desteği ile ülke ekonomisinin yaşamış olduğu dalgalanmalara karşı tampon görevi üstlenmektedir. Kriz daha da derinleşmeden önce müdahale edilmesi, doğurabileceği olumsuz sonuçların etkisini azaltmak açısından büyük önem taşımaktadır. Ekonomideki riskleri göz ardı ederek toplumdaki finansal erişimin devamlılığını sağlayan kamu bankaları, kriz ve olağanüstü dönemlerde esnek kredi, erteleme, yapılandırma ve pandemi yardımları gibi ürün ve hizmetlerle birlikte toplumsal ihtiyaçları gidermeye çalışmaktadır. Sosyal politikanın etkin şekilde uygulandığı bu tür dönemlerde, kamu bankaları yalnızca finansal bir kuruluş olarak değil, kamu yararını önceleyen kamusal sorumluluk üstlenen bir aktör olarak ürün ve hizmet sunmaktadır.

Günümüzde, sıklıkla karşımıza çıkan terimlerden biri de dijitalleşme kavramıdır. Dijitalleşme kavramı, çoğu sektörde kendini gösterdiği gibi bankacılık sektöründe de kendini yoğun bir şekilde göstermektedir. Kamu bankaları, yalnızca ekonomik istikrarı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda dijital araçlar sayesinde sosyal politika hedeflerine daha etkin bir şekilde ulaşmayı amaçlamaktadır. Dijitalleşme ile birlikte toplumun tamamına ulaşılması, platformlar aracılığıyla kesintisiz bir şekilde hizmet verilmesi, fiziki zorlukların ortadan kaldırılması ve müşterilere daha verimli şekilde ürün ve hizmet sağlanması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, dijitalleşme olgusu sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde büyük bir

öneme sahiptir. Finansal kapsayıcılığın artırılması ile pozitif bir ilişkiye sahip olan dijitalleşme kavramı toplumun tamamının kesintisiz ve kapsayıcı bir şekilde ürün ve hizmet ulaşmasını hedeflemektedir. Toplumun tamamına ürün ve hizmet sağlamak olarak adlandırılan finansal kapsayıcılık kavramı, kamu bankalarının temel özelliklerinde biri olmaktadır. Kamu bankalarında finansal kapsayıcılığın yüksek olması toplumdaki sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Finansal ürün ve hizmetlere kolay ve kesintisiz bir şekilde toplumun tamamının erişim sağlayabilmesi sosyal politikanın temel konularından biridir. Dijitalleşme kavramı çerçevesinde kamu bankaları, toplumun tamamına ulaşarak finansal kapsayıcılığını artırmakta olup bu sayede toplumda dezavantajlı gruplardan biri olan engelliler için finansal erişilebilirliği artırmaktadır. Kamu bankaları, finansal enstrümanlarını engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirmek amacıyla birçok çalışma yürütmekte olup hizmetlerini daha erişilebilir ve sürdürülebilir şekilde yürütmeye çalışmaktadır.

Kamu bankacılığının sosyal politika işlevleri incelendiğinde kamu bankalarının, toplumsal refahın artırılması, toplumsal eşitliğin ve sosyal adaletin sağlanması konularında önemli bir finansal araç olarak faaliyet gösterdiği saptanmaktadır. Bununla birlikte, kamu bankalarının sosyal politika kapsamında üstlendiği işlevlerde geliştirmeye açık bazı alanlar bulunmaktadır. Sosyal politikaların tasarımı ve uygulanması sürecinde, kamu otoriteleri ile ilgili kurumların yönlendirmeleri belirleyici rol oynamaktadır. Bu yönlendirmeler genellikle mevcut ekonomik ve toplumsal koşullara, yani konjonktürel gelişmelere bağlı olarak şekillenmektedir. Yürütülen sosyal politikaların genellikle kamu otoritesi ve ilgili kurumların politikaları doğrultusunda genellikle konjonktürel olarak uygulanması dönemsel olarak bireylerin ihtiyaçlarına yönelik destek sağlamakta olup uzun vadeli ve sürdürülebilir bir sistem kurulmasının önüne geçebilme ihtimali barındırmaktadır. Sürdürülebilir sosyal politika yapılarının oluşturulması, kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve toplumsal refahın kalıcı biçimde artırılması açısından da önem taşımaktadır. Konjonktürel yaklaşım ile stratejik planlama arasında denge kurulması, sosyal politika alanında daha istikrarlı ve etkili sonuçlar elde edilmesini mümkün kılacaktır. Diğer bir husus, ülkedeki teknolojik altyapının geliştirilmesi ve dijital dönüşüm süreci, kamu bankalarının sosyal politika uygulamalarının etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Ülkedeki teknolojik altyapının güçlendirilmesi, dijitalleşme sürecini yakından etkileyecek olup kamu bankalarının sosyal politika kapsamında yürüttüğü çalışmaların daha etkin bir şekilde yürütmesine katkı sağlayacaktır. Dijitalleşme süreci yalnızca kurumun teknolojik altyapısı ile ilgili olmayıp toplumun genelindeki dijital okuryazarlıkla ve bilişim teknolojileri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda, ülkedeki

teknolojik altyapının ve toplumun okuryazarlığının artırılması kamu bankalarının dijitalleşme doğrultusunda sunduğu sosyal politikaların daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacaktır. Ayrıca, sosyal politika uygulamalarının etkili bir biçimde planlanması ve sürdürülmesi açısından, bu politikaların sonuçlarının düzenli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, veriye dayalı yaklaşımlar, sosyal müdahalelerin toplumsal ihtiyaçlara ne ölçüde yanıt verdiğini belirlemek açısından temel araçlardan biridir. Kamu bankalarının uygulamış olduğu sosyal politikaların sahadaki etkilerini daha iyi anlayabilmesi ve bu doğrultuda politikalarını şekillendirebilmesi için veri analizleri önemli rol oynamaktadır. Düzenli olarak gerçekleştirilecek saha çalışmaları, hedef kitlelerin deneyimlerine dair bilgi sağlayarak uygulamaların güçlü ve zayıf yönlerinin tespit edilmesine katkı sunar. Aynı zamanda sosyal politika kapsamında yürütülen faaliyetlere yönelik geri bildirimlerin sistemli biçimde analiz edilmesi, sosyal politikaların daha kapsayıcı ve etkili hale getirilmesine yardımcı olabilir. Bu tür değerlendirme mekanizmaları, karar alma süreçlerinde kanıta dayalı yaklaşımların benimsenmesini destekleyerek, politika yapımında daha stratejik ve ihtiyaç odaklı bir çerçeve oluşmasına olanak tanır.

EXTENDED ABSTRACT

The Social Policy Functions of Public Banking in Türkiye

Public banking is not merely a structure that intermediates the financing of economic activities, but is also regarded as an important component of social policy. This approach reveals that public banks are not solely profit-oriented commercial institutions, but also entities that prioritize public interest and undertake missions aimed at increasing social welfare. Public banks are among the tools that institutionalize the state's intervention in and guiding role over economic life. In this context, the understanding of public banking goes beyond the neoliberal economic policies that advocate the free market mechanism; it aims to ensure the welfare of economic and social life by compensating for market failures and addressing social inequalities. Therefore, public banks are strategic actors that act not only as institutions providing credit or collecting deposits but also as implementers of the state's economic and social objectives on the ground. Within this framework, the social policy functions of public banking in Türkiye will be examined in detail. Thus, the roles and responsibilities of public banking in Türkiye will be discussed, existing social policy functions will be explored, and practical applications will be reviewed.

In Türkiye, public banks undertake broad roles beyond being part of the financial system, such as enhancing social welfare and supporting economic development. In developing economies like Türkiye, the limited depth of financial markets, the private sector's preference to invest only in profitable areas, and regional development imbalances make the existence and function of public banks even more critical. Especially the integration of groups at high risk of financial exclusion — such as rural populations, low-income groups, small-scale enterprises, and entrepreneurs without sufficient collateral — into the system is among the primary responsibilities of public banks. This situation highlights that the functions undertaken by public banks within the framework of the social state's requirements should not be overlooked. Public banks actively operate in areas and regions where private sector banks avoid service provision or find it economically unattractive, acting in line with the social state principle. In Türkiye, financial inclusion is increased through the extensive branch network of public banks across the country. Thus, financial inequalities between rural and urban areas are attempted to be balanced. Public banks aim to ensure social justice by producing direct socio-economic impacts, such as reducing regional development disparities, slowing internal migration, and promoting local development.

The products and services offered by public banks reinforce the principle of financial inclusion by enabling access to the financial system for disadvantaged groups, especially low-income individuals, rural residents, women, young entrepreneurs, and small-scale enterprises. Financial inclusion is a policy priority aimed at spreading access to economic resources and services across all segments of society, and public banks hold a central position within this scope. Moreover, public banks play a direct role in social policy through the delivery of social assistance via their channels, financing basic services such as education and health, and providing support packages to individuals and businesses during disasters and crises. Within this framework, public banks are evaluated not only as economic actors but also as institutional structures that maintain social balance.

In this context, public banks undertake instrumental functions in supporting regional development and reducing income distribution inequalities; they contribute to multidimensional goals such as promoting investments through long-term credit opportunities, ensuring economic stability, and strengthening social security. The capital structure, state guarantee, and public interest mission of public banks play a decisive role in achieving these objectives. Particularly during periods of economic fluctuations, when private banks tend to avoid risk, public banks

take on the responsibility of providing liquidity to the market and keeping credit channels open. In this respect, public banks function as mechanisms that minimize social risks and support economic recovery.

When evaluated specifically for Türkiye, public banks stand out as a model supporting not only economic but also social development. These banks contribute directly to reducing regional inequalities by operating not only in metropolitan areas but also in regions where services are not provided or are limited by private banks. Additionally, public banks play a leading role in promoting rural development, supporting the agricultural sector, and financing regional investment projects. Publicly supported credit mechanisms activated especially during periods of economic fluctuations have become effective tools for protecting employment and sustaining businesses. In this respect, public banks position themselves not only as financial intermediaries but also as guarantors of social integration and equitable development.

The primary aim of this study is to evaluate the roles undertaken by public banks within the framework of social policy and their activities from a holistic perspective, revealing the social impacts of public banking at the societal level. Within this scope, the functions of public banks in ensuring social justice through non-market mechanisms, reducing economic inequalities, protecting vulnerable groups, and promoting regional development are analyzed in depth. The provision of services especially to disadvantaged groups, the contribution to financial stability during economic crises, and the roles undertaken in achieving development goals are examined in detail. Thus, the complementary functions of public banks in areas where market mechanisms are insufficient and their intersections with social policies are highlighted.

The study adopts a qualitative research method, using semi-structured in-depth interviews as the data collection tool. Qualitative research methods aim to explore individuals' experiences, perceptions, and meaning-making processes. In this context, interviews conducted with individuals experienced in public banking reflect participants' perceptions and experiences regarding the social functions of public banks. The participants' statements provide enriching information at both practical and theoretical levels about the roles of public banks in social policies. Through this method, the practices of public banking within the scope of social policy have been examined descriptively based on the findings.

The main findings obtained from the research are organized around six key themes. These core findings are categorized as: The Necessity of Public Banks as Intermediary Institutions of the Social State, Prioritization of Vulnerable Groups, Products and Services for Disadvantaged Groups, Financial Access During Crisis and Extraordinary Periods, Increasing Financial Inclusion, and The Role of Digitalization. These themes demonstrate that public banks are not only economic actors but also institutions bearing social responsibility. It is particularly emphasized that public banks intervene during crisis times to reduce social risks, and that these functions are made more accessible through digital services. Additionally, digitalization facilitates access to financial services for individuals in rural areas, preventing social exclusion.

In conclusion, the importance of public banks in terms of their social policy functions is increasingly growing; these institutions stand out as effective public policy tools in achieving critical goals such as ensuring social equality, strengthening social justice, and spreading welfare. The social functions of public banks in Türkiye should be considered not only as a requirement of the social state understanding but also as a complementary part of sustainable development. Looking forward, it is expected that public banks will continue their socially responsible roles and expand their functions around new themes such as digitalization, sustainable development, and social entrepreneurship. Thus, public banking in Türkiye will become dynamic institutions capable of responding not only to current social problems but also

to the needs of the future. In this context, the transformative capacity of public banks will enable them to take on a more effective, participatory, and sustainable role in social policy production.

KAYNAKÇA

- 1163 sayılı Kooperatif Kanunu, Kabul Tarihi: 24/04/1969, RG:10/05/1969/13195, M. 1. Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 10.04.2025.
- 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 1/7/2005, RG: 7/7/2005, M.4. Mevzuat Bilgi Sistemi. Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 16.05.2025.
- 7297 sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği, Kabul Tarihi: 24/5/2023, RG: 25/05/2025, M. 4. Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 26.03.2025
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (t.y.). Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı (2023 2025). engelli_haklari_ulusal_eylem_plani_23-25.pdf . Erişim Tarihi: 14.03.2025.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (t.y.). <https://www.aile.tr/media/113424/1-sayili-cumhurbaskanligi-kararnamesi.pdf>. Erişim Tarihi: 11.01.2025.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). Misyon ve vizyonumuz. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü | Misyon ve Vizyonumuz Erişim Tarihi: 22.02.2025.
- Akay A. (2011). Türkiye’de Afet Politikaları. F. Kartal (Ed.), *Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları* içinde (1. Baskı, ss. 435-472). Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Akın, F. (2015). *Gelir Dağılımı ve Gelir Dağılımı Müdahale Gereği*. İş ve Hayat, 1(1), 9-24.
- Akıncı H., ve Negiz Z. (2020). Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri. M. Serdar (Ed). *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet* içinde (423-448). Grafiker Yayınları.
- Akyel Y. (2015). Sosyal Politika Bağlamında Kooperatifçilik Hareketleri: Tekirdağ Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Alodalı M., F., B., Tuncer A., Usta S. (2012). Kamu Politikası Örneği Olarak Türkiye’de Konut Politikalarının Şekillenmesinde TOKİ’nin Rolü. B. Parlak (Ed.). *Kamu Politikalarında Dönüşüm* içinde (1. Baskı ss. 583-602). Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Avcı, B. S. (2022). *Finansal Kapsayıcılık ve Ekonomik Büyüme: Türkiye için Bir Analiz*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 24(42), 241-254.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (t.y.). Avrupa Birliği’nin tarihçesi. https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html. Erişim Tarihi: 25.04.2025
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (t.y.). Fasıl 19: Sosyal politika ve istihdam. Fasıl 19- Sosyal Politika ve İstihdam (ab.gov.tr) Erişim Tarihi: 28.04.2025.
- Avrupa Birliği. (t.y.). İstihdam ve Sosyal Politika. EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/employment_and_social_policy.html?root_default=SUM_1_CODED=17. Erişim Tarihi: 28.04.2025.
- Aydın, N. (2018). NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ: ETNOLOJİ. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2024). Türk Bankacılık Sektöründe Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik. <https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/18?ekId=361> . Erişim Tarihi: 07.05.2025.
- Baştürk, Ş. (2018). Türkiye’de Bankacılık Sektörü İstihdamı: Enformasyonizm Bağlamında Bir Değerlendirme. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 37-60.
- Bayrak M., B. (2012). Bir Kamu Politikası Analizi Denemesi: Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları. B. Parlak (Ed.). *Kamu Politikalarında Dönüşüm* içinde (1. Baskı ss. 777-809). Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- BDDK, (2021). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı (Karar Sayısı: 9795) BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME
- BDDK, (2024). TBS Temel Göstergeler Raporu. 8. Erişim Tarihi: 04.03.2025.
- BDDK, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, (Çevrimiçi), 1.5.5411.pdf Erişim Tarihi: 23 Şubat 2025.
- BDDK, Aylık Bankacılık Sektörü Verileri, Erişim Tarihi: 14.04.2025. Aylık Bülten
- Bedir E. (2018). Sosyal Politikaya İlişkin Genel Bilgiler ve Sosyal Politikanın Araçları. A. İ. Oral ve Y. Şişman (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (ss. 2-27). Anadolu Üniversitesi.
- Bedir, E., Uyanık, Y., Demirci, S., ve Karaman, N. (2018). Türkiye’de Sosyal Diyalog Mekanizmalarının Değerlendirilmesi ve Analizi. Çalışma Hayatında Sosyal Diyalogun Geliştirilmesi Projesi, Ankara.
- Ber Polat G. (2023). Neoliberal Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Sosyal Politikalar: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Marmara Üniversitesi.
- Berkit Ö., Ç. (2023). Dijital Medya Tabanlı Yeni Nesil Kooperatifçilik. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Birleşmiş Milletler. (1945). Birleşmiş Milletler Antlaşması. UN-charter-turkish_0.pdf
- Boateng, P. (2023). Social protection policies in ghana: The impact of livelihood empowerment against poverty on beneficiaries (Order No. 30487270). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (2821523603). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/social-protection-policies-ghana-impact/docview/2821523603/se-2>
- Boratav K. (2006). *Türkiye’de Devletçilik*. (2. Baskı). İmge Kitabevi.
- Bouncken, R.B., Czakon, W. ve Schmitt, F. Purposeful sampling and saturation in qualitative research methodologies: recommendations and review. *Rev Manag Sci* (2025). <https://doi.org/10.1007/s11846-025-00881-2>
- Brie, M. ve Christoph S. (2009). “Sosyalizm Nedir”. Çeviren Murat Çakır, www.kozmopolit.com.
- Buğra A., Keyder Ç. (2006). Sosyal Politika Yazıları. İletişim Yayıncılık.
- Conway, D., ve Yayla, A. (2011). Klasik Liberalizm. *Liberal Düşünce Dergisi* (64), 85-90.
- Çalışkan Akçetin, N., ve Akçetin, E. (2015). LIBERALİZMİN DÖNÜŞÜMÜ. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 15-26.
- Çalışkan C. (2021). *Afet Eğitimi ve Yönetimi*. Kongre Kitabevi.
- Çelik, F. (2014). *Kredi Talepleri*. Türkmen Kitapevi. İstanbul.

- Çetin, C. (2012). *Stratejik Düşünce ve Kurumsal Girişimcilik*. Altınoluk Yayın San. A.Ş.
- Çiçek S. (2019). Bankacılık Sektörünün Gelir Dağılımı ve İstihdam Üzerine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Çoban, R. (2017). *Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet*. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(4), 252-260.
- Demir, M. (2018). Çok Düzeyli Toplu Pazarlık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., ve Hess J. (2022). *The Global Findex Database 2021: Financial inclusion, digital payments, and resilience in the age of COVID-19*. World Bank Publications. The Global Findex Database 2021
- Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). Avrupa Konseyi. 14.02.2025 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa adresinden erişilmiştir.
- Döşeyen, A. (2024). Kooperatif Bankacılığı ve Sosyoekonomik Etkileri: Bir model önerisi (Order No. 31717489). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (3132881246). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/kooperatif-bankaciligi-ve-sosyo-ekonomik-etkileri/docview/3132881246/se-2>
- Eğitim-Bir-Sen. (2022). 100 soruda Eğitim-Bir-Sen. Eğitim-Bir-Sen | Eğitimciler Birliği Sendikası (ebs.org.tr)
- Ekmen İ. (2024). *Finansal Kapsayıcılık ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği*. Türkiye Bankalar Birliği. [FI%CC%87NANSAL_KAPSAYICILIK_ve_EKONOMI%CC%87K_BU%CC%88YU%CC%88ME_I%CC%87LI%CC%87S%CC%A7KI%CC%87SI%CC%87_TU%CC%88RKI%CC%87YE_O%CC%88RNEG%CC%86I%CC%87_2.pdf](https://www.tbbs.org.tr/FI%CC%87NANSAL_KAPSAYICILIK_ve_EKONOMI%CC%87K_BU%CC%88YU%CC%88ME_I%CC%87LI%CC%87S%CC%A7KI%CC%87SI%CC%87_TU%CC%88RKI%CC%87YE_O%CC%88RNEG%CC%86I%CC%87_2.pdf)
- Er, S. (2009). *Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması*. (2. Baskı). İTO Yayınları, İstanbul.
- Eriçok R., E. (2011). Küresel Kriz Sonrasında Kamu Yönetiminde Anlayış Değişimi: Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı. A. Kesik ve H. Canpolat (Ed.). *Küreselleşme ve Kamu Yönetiminde Dönüşüm* içinde (1. Baskı ss. 157-172). Seçkin Yayıncılık.
- Erkul, H., Seçtim, H., ve Altay, A. M. (2023). Kooperatif Yönetiminin Hukuksal Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Management And Political Sciences Review*, 5(1), 1-18. <https://doi.org/10.57082/Mpsr.1224480>
- Erokyar E. (2008). *İşletmelerde Kârlılık ve Kârlılığ Etkileyen Faktörler*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi. (Microsoft Word - \307IKI\336A HAZIRLANAN TEZ.doc)
- Ersöz, B., & Özmen, M. (2020). *Dijitalleşme ve Bilişim Teknolojilerinin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri*. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 11(42), 170-179. <https://doi.org/10.5824/ajite.2020.03.007.x>
- Ersöz, H. (2011). *Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 53(2), 119.
- Filiz E. (2007). *Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi*. Alfa Aktüel Yayınları.
- Gaytancıoğlu, O. (2009). *Türkiye’de ve Dünya’da Tarımsal Destekleme Politikası*. Sektörel Yayınlar.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (t.y.). *193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu madde 20*. Erişim tarihi: 20 Mart 2025, Mevzuat | Gelir İdaresi Başkanlığı

- Gelir İdaresi Başkanlığı. (t.y.). *193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu madde 9*. Erişim tarihi: 20 Mart 2025, Mevzuat | Gelir İdaresi Başkanlığı
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (t.y.). *213 sayılı Vergi Usul Kanunu madde* . Erişim tarihi: 20 Mart 2025, Mevzuat | Gelir İdaresi Başkanlığı.
- Göçer M., C. (2020). Alternatif Bir Üretim Biçimi Olarak Kooperatifçilik: S.S Ovacık 94 Mah. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin Dayanışma Ekonomileri Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. <https://Tez.Yok.Gov.Tr>
- Gözübüyük P., A. (1977). *Mücbir Sebepler ve Beklenmeyen Haller*. Kazancı Yayınevi, Ankara.
- Gümüş, S. (2014). *Bankacılıkta pazarlama* (1. Baskı). Hiperlink Yayınları.
- Gün Çınğı, T. (2021). *Siyasal Teorilerin Sosyal Politika Anlayışlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (69), 415-432.
- Güner, H., ve Korkmaz, A. (2011). *İstihdamın Arttırılmasında Girişimciliğin Önemi: Girişimcilik Destekleme Modeli Olarak İŞGEM'LER*. Çalışma İlişkileri Dergisi, 2(1), 42-65.
- Harmse, L. (2013). South Africa's gini coefficient: Causes, consequences and possible responses (Order No. 30714227). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (2901809791). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/south-africa-s-gini-coefficient-causes/docview/2901809791/se-2>
- HART, A. F. (1978). The Policy Sciences, Social Work, And The Analysis Of Social Policy (Order No. 7819350). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (302915504). Retrieved from
- Hayvon, J.C. Action against inequalities: a synthesis of social justice ve equity, diversity, inclusion frameworks. Int J Equity Health 23, 106 (2024). <https://doi.org/10.1186/s12939-024-02141-3>
- ILO (2002). Promotion of cooperatives Recommendation. (No.R193) https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_code:R193
- ILO (2013). Ulusal Üçlü Sosyal Diyalog: Daha İyi Bir Yönetişim İçin ILO Rehberi. Uluslararası Çalışma Bürosu Sosyal Diyalog ve Üçlü Yapı Birimi, Cenevre.
- ILO (2023). World Social Protection Report 2024-26: Universal social protection for climate action and a just transition. Geneva: International Labour Organization. <https://www.ilo.org>
- ILO (2024). World employment and social outlook: Trends 2024. International Labour Office. <https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-employment-and-social-outlook-trends-2024>
- ILO. (2024). *2024-2026 Dünya Sosyal Koruma Raporu: İklim Eylemi ve Adil Geçiş için Evrensel Sosyal Koruma*. World Social Protection Report 2024-2026 (380 pages). Erişim Tarihi: 06.01.2025.
- İçağasıolu Çoban, D. A., ve Özbesler, Y. D. D. C. (2009). *Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler*. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(18), 31-42. <https://doi.org/10.21560/spcd.29106>
- İncekara A. (2011). *Bankacılık ve Finansal Kurumlar*. İktisadi Araştırmalar Vakfı İktisadi İşletmesi.

- İşbilen Duru, E., ve Erkasap, A. (2024). KAMU BANKACILIĞINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK FAALİYETLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR İNCELEME. *International Journal of Arts and Social Studies*, 7(13), 140-168.
- Karagöz, S. (2020). *Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi*. *Ekonomi İşletme Ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 146-169. <https://doi.org/10.38009/ekimad.729715>
- Karakaş B. (2021). *Zihniyet Temelleri Üzerinden Modernleşmeci Tarım Politika Uygulamalarına Kültürel İzafilik Açısından Bakış: Avrupa Birliği Ve Türkiye Tarım Politikaları Mukayesesi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi | Anasayfa
- Kaya F. (Ed). (2013). *Bankacılık: Giriş ve İlkeleri* (2. Baskı). Beta Basım A.Ş.
- Kazgan G. (2013). *Tarım ve Gelişme* (2. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Khatun M., N., Sarker N., I., Mitra S. (2024). *Adoption Of Mobile Banking To Promote Financial Inclusion Among Rural Farming Community: Drivers And Satisfaction Level Perspective*. *Journal of Agriculture and Food Research*, (18), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.jafr.2024.101448>
- Kılıç H. (2008). Türkiye’de Kobi Bankacılığı Kapsamında Kobiler’e Verilen Finansal Destekler (Entegre Çözüm Modeli). (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Maltepe Üniversitesi.
- Kılıç, E. K. (2020). *Dünyada Bankacılık Tarihi Ve Krizleri: Türkiye’deki Bankacılık Sektörü*. *Uluslararası Finansal Ekonomi Ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 1-31.
- Koray, M. (2007). *Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak*. *Çalışma Ve Toplum*, 4(15), 19-56.
- KPMG (2024), *Bankacılık Sektörel Bakış*. Bankacılık Sektörel Bakış 2024 v5.pdf . Erişim Tarihi: 15.03.2025
- Kutanis Ö. (2006). *Girişimci Kadınlar*. Değişim Yayınları.
- Lafcı, A. (2004). Neo-liberal ekonomi düzeninin emeğe yansımaları (Order No. 28738837). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (2572497171). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/neo-liberal-ekonomi-duzeninin-emege-yansimalari/docview/2572497171/se-2>
- Lahiri, A., Neelakantan, U. The role of public sector banks in India. *Ind. Econ. Rev.* 59, 1–26 (2024). <https://doi.org/10.1007/s41775-024-00224-0>
- Lofça İ., Aydın A. H., Güngör S., Büyükyenigün M. (Ed). (2010). *Mikrokredi ve Yoksulluk: Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru*. Kahramanmaraş Valiliği.
- Mahiroğulları, A. (2012). *Sendika-Siyaset İlişkisinin Teorik Çerçevesi Ve Günümüzdeki Düzeyi*. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, 1(2), 8-23.
- Manning N. (2011). Toplumsal İhtiyaçlar, Toplumsal Sorunlar, Toplumsal Refah ve Esenlik. P. Alcock, M. May, ve K. Rowlingson (Eds.). *Sosyal politika: Kuramlar ve uygulamalar içinde* (ss. 44-54). (Çev.: B. Yıldırım, B. Mercan, O. Tezgel, Ş. Gökbayrak ve O. C. Taştan, Ş. Gökbayrak). Siyasal Kitabevi.
- Merkez Bankası, (t.y). *Finansal İstikrar*. TCMB - Finansal İstikrar. Erişim Tarihi: 16.05.2025
- Merkez Bankası, (t.y.). *Merkez Bankası ve Finansal İstikrar*. TCMB - Merkez Bankası ve Finansal İstikrar. Erişim Tarihi: 16.05.2025

- Mortelmans, D. (2025). A Guided Tour in Qualitative Research. In: Doing Qualitative Data Analysis with NVivo. Springer Texts in Social Sciences. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-66014-6_1
- Mulugeta Woldegiorgis, M. Inequality, social protection policy, and inclusion: pertinent theories and empirical evidence. J. Soc. Econ. Dev. 24, 241–265 (2022). <https://doi.org/10.1007/s40847-022-00185-1>
- Okay Y. (2021). *Sosyal Hizmet ve Sosyoloji*. Doğu Kitapevi.
- Okumuş H., Ş. (2010). *Dünyada ve Türkiye’de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması: Teori ve Uygulamalar*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Orhan G. (2012). Şoklar, Krizler ve Felaketler: Politika Değişikliğini Meşrulaştırma Mekanizmaları Olarak Olağanüstü Durumların Kurgulanması. B. Parlak (Ed.). *Kamu Politikalarında Dönüşüm* içinde (1. Baskı ss. 195-210). Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
- Oskay, C. ve Kubar, Y. (2008). *Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2008 (1), 367-383.
- Özaydın M. M. (2018). Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi. A. İ. Oral ve Y. Şişman (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (ss. 28-63). Anadolu Üniversitesi.
- Özaydın, M. M. (2008). Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak. Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1), 163-180.
- Özdemir, M. Ç., ve Dura, O. (2010). *Sosyal Politika Aracı Olarak Dernek ve Vakıflarda Gıda Bankacılığı*. İnsan Hakları Yıllığı, 28, 45-66.
- Özgül H. (2015). Tanım, Kapsam ve Geliştirilen Politikalar Düzleminde Türkiye’de Erişilebilirlik. K. Çayır, M. Soran, M. Ergün (Ed.). *Engellilik ve Ayrımcılık* içinde (1. Baskı ss. 61-80). Karekök Yayıncılık.
- Öztürk, Y. (2013). *Sendikal Demokrasinin Örgütlü Hareketler Açısından Önemi*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(2), 269-285.
- Özügurlu, M. (2003). Sosyal Politikanın Dönüşümü ya da Sıfatın Suretten Kopuşu. Mülkiye Dergisi. 27.239, 59-74.
- Parasız İ. (2014). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama* (3. Baskı). Ezgi Kitabevi Yayınları
- Parlatuna, İ. (2020). *Türkiye Kırsal Kalkınmasında Kadının Güçlenmesi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Pektaş, E. K. (2014). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar*. Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 4-22.
- Pınarcı, E. (2013). John Stuart Mill'in Liberalizm Anlayışı (Order No. 28742877). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (2590066391). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/john-stuart-mill-in-liberalizm-anlayışı/docview/2590066391/se-2>
- Priestley M. (2011). Engellilik. P. Alcock, M. May, ve K. Rowlingson (Eds.). Sosyal politika: Kuramlar ve uygulamalar içinde (ss. 521-529). (Çev.: B. Yıldırım, B. Mercan, O. Tezgel, Ş. Gökbayrak ve O. C. Taştan, Ş. Gökbayrak). Siyasal Kitabevi.
- Rehber E., Vural H. (2019). *Türkiye’de Tarım*. Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi.

- Sağlık Bakanlığı (t.y). Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği (BKMYM). 22.04.2025 tarihinde Microsoft Word - yt_kriz_yon_merk_yon.doc adresinden edinilmiştir.
- Sale, J.E., Carlin, L. The reliance on conceptual frameworks in qualitative research – a way forward. *BMC Med Res Methodol* 25, 36 (2025). <https://doi.org/10.1186/s12874-025-02461-0>
- Samanlı, R., Sariipek, D. B., ve Yılmaz, T. (2021). Birleşmiş Milletlerin Sosyal Koruma İdeolojisi: Genel Bir Değerlendirme. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(1), 122-145. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.867585>
- Sanayi İhtisas Komitesi. (2012). *Sanayi Sektöründeki KOBİ'ler*. İTO Yayınları.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (t.y.). Bilgi Bankası hakkında. Rekabetçi Sektörler. Erişim adresi:<https://rekabetcisektorler.sanayi.gov.tr/tr/cati/?bref=B%C4%B0LG%C4%B0+BANKASIVekref=AB+Hakk%C4%B1ndavesref=AraSayfa>. Erişim Tarihi: 27.04.2025
- Sancak E., Sıvacı C., Eker A.Y., (2011). Türkiye’de Ekonomik Kriz Sürecinde ve Sonrasında Kamu Kaynaklarının İstihdamı Artırıcı Yönde Kullanımı. A. Kesik ve H. Canpolat (Ed.). *Küreselleşme ve Kamu Yönetiminde Dönüşüm* içinde (1. Baskı ss. 337-358). Seçkin Yayıncılık.
- Sarıgul, H. (2020). The Determining Factors of Financial Inclusion in Turkey. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 7(3), 223-235. <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2020.1290>
- Selçuk, B. ve Aydoğdu, İ. B. (2014). “Anayasal Düzeyde Türkiye’de Sosyal Politikaların Gelişimi”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, Sayı:4.
- Serdar, A. B. (2016). Sosyal Protesto ve Muhalefet Hareketleri. A. Tokol ve Y. Alper (Ed.), *Sosyal Politika* (ss. 26-36). Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd Şti.
- Shiller, R.J. (2021). Finans ve İyi Toplum. (Çev. Akkaş, E.). İstanbul: Albaraka Kültür Sanat ve Yayıncılık A.Ş. (Orijinal Yayın Tarihi, 2012).
- Susanta Kumar SETHY, 2016. "Developing a financial inclusion index and inclusive growth in India," *Theoretical and Applied Economics*, Asociatia Generala a Economistilor din Romania / Editura Economica, vol. 0(2(607), S), pages 187-206, Summer.
- Şafak M. (2019). Türkiye’de Tarım Politikaları Ve Bir Örgütlenme Modeli Olarak Kooperatifçilik (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Şenkal, A. (2021). Sosyal Korumada Küresel Boyutlar: Sorunlar ve Temel Tartışmalar. *İnsan Ve İnsan*, 8(30), 13-28. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.975449>
- Şimşek, O. (2013). *Türk Girişimciliğinin Sosyolojisi* (2. Baskı). Otorite Yayınları.
- Şişman, Y. (2017). Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?. *Optimum Ekonomi Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-22. <https://doi.org/10.17541/optimum.281038>
- Takan, M. Bankacılık: Teori Uygulama ve Yönetim (1. Baskı). Nobel Yayınları.
- Taş, H., Y. (2010). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lerin İstihdam Artırıcı Etkileri*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Taşçı, F. (2017). Türkiye’de sosyal politika ve dönüşüm: Zihniyet, aktörler, uygulamalar. Seta Yayınları. <https://www.setav.org/assets/uploads/2017/04/SosyalPolitika.pdf>
- Taşkın T. (2014). *GDP Growth in Turkey: Inclusive or Not?*. Slide 1

- Tayyar, A., ve Çetin, B. (2013). LİBERAL İKTİSADİ DÜŞÜNCEDE DEVLET. Cumhuriyet Üniversitesi Journal of Economics ve Administrative Sciences (JEAS), 14(1).
- TBB, (2020). Recent Developments, Digitalization, and Covid-19 Measures in Turkish Banking Sector EBF 50th Meeting Presentation. Presentation: Recent Developments, Digitalization and Covid-19 Measures in Turkish Banking Sector | Türkiye Bankalar Birliği. Erişim Tarihi: 02.04.2025
- TBB, (2023). (Cumhuriyetimizin 100. Yılında Türkiye Bankacılık Sektörü). cumhuriyetimizin-100-yilinda-turkiye-bankacilik-sektoru.pdf
- TBB, (2024). Banka, Çalışan ve Şube Sayıları. 2024 Aralık - Banka, Çalışan ve Şube Bilgileri | Türkiye Bankalar Birliği. Erişim Tarihi: 24.03.2025
- TBB, 2024. *Banka, Çalışan ve Şube Sayıları*. banka-calisan-ve-subesayilari-aralik-2024.pdf
- Tezgel, O. (2013). Sendikacılık Akademisi. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
- Tiryaki G. (2012). *Finansal İstikrar ve Bankacılık Düzenlemeleri (1990-2010 Türkiye Tecrübesi Işığında)*. Türkiye Bankalar Birliği. Finansal İstikrar ve Bankacılık Düzenlemeleri - Göksel Tiryaki - Google Kitaplar
- Tokol A. (2013). Uluslararası Sosyal Politika (2.Baskı) Dora Yayıncılık.
- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), 2024. *TOKİ Kurum Profili*. 20241023015519529569-pdf.pdf
- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, (2021). *Corporate Credit Rating*. jcrer_Toplu Konut İdaresi Başkanlığı _draftreport_2021.pdf
- Toprak, D., Kaygısız, Ü., Kalağan, G., Yılmaz, Ç., Arısoy, A., Kasapoğlu, M. M., ... ve Yanardağ, U. Sosyal Politika Tartışmaları.
- Tuğcu C. T. (2013). *Türkiye’de İllerin Temel Büyüme Dinamikleri: Para ve Maliye Politikalarının Bu Dinamikler Üzerindeki Etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Turgut F. (2024). Sendikacılıkta Değişen Koşullar Ve Yeni Sendikal Model Önerisi: Yalın Sendikacılık (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Turgut, M. (2010). Neoliberal iktisat politikalarının kriz oluşumuna etkisi: Türkiye örneği (Order No. 30853830). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (2956852187). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/neoliberal-iktisat-politikalarının-kriz-oluşumuna/docview/2956852187/se-2>
- TÜİK, (2024). Gelir Dağılımı İstatistikleri. TÜİK Kurumsal. Erişim Tarihi: 24.02.2025
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB). (2024). Engeli Vatandaşlara Sunulan Bankacılık İstatistikleri. Engellilere_Bankacilik_Hizmetleri-Haziran_2024_0.pdf . Erişim Tarihi: 07.04.2025.
- Türkiye Bankalar Birliği, (TBB), (2018). Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar. 16.07.2018 Kitap: Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar | Türkiye Bankalar Birliği (tbb.org.tr)
- Türkiye Bankalar Birliği, (TBB), (2021) *Bankacılık Sektörü için Sürdürülebilirlik Kılavuzu*. tbb-bankacilik-sektoru-icin-surdurulebilirlik-kilavuzu.pdf
- Türkiye Bankalar Birliği. (2021). *Engelli vatandaşların bankacılık hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar*. Engelli vatandaşların bankacılık hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar | Türkiye Bankalar Birliği

- Türkiye Bankalar Birliği. (2024). *Kadın Girişimcilere Verilen Krediler*, Aralık 2024. 2024 Aralık - Kadın Girişimcilere Verilen Krediler | Türkiye Bankalar Birliği. (Erişim Tarihi: 02.04.2025)
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023
- Türkiye Halk Bankası, (2023). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. 2023-entegre-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi: 14.04.2025.
- Türkiye Halk Bankası, (2024). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*. 2024-Entegre-Faaliyet-Raporu.pdf Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- Türkiye Halk Bankası, (t.y). *Tarihçemiz*. Erişim: Tarihçemiz. Erişim Tarihi: 10.04.2025
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2024). *İşgücü İstatistikleri*, 2024. TÜİK Kurumsal
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ). (2017). 18. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Bildiriler Kitabı. TÜRK-İŞ. <https://www.turkis.org.tr/storage/2021/10/t5tnfrvkqif9-pdf.pdf>
- Türkoğlu, İ. (2014). *Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik*. Akademik İncelemeler Dergisi, 8(3), 275-305.
- Uçarkaya, S., (2006). *Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü*. (Uzmanlık Yeterlilik Tezi). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). (1919). ILO Anayasası.
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (t.y.). İş dünyası için Birleşmiş Milletler ajansı. Uluslararası Çalışma Örgütü. <https://www.ilo.org>. Erişim Tarihi: 14.04.2025
- Uluslararası Kooperatifler Birliği. (T.Y.). Kooperatif Hareketinin Tarihi. 15 Aralık 2025 Tarihinde Erişildi. <https://İca.Coop/En/Cooperatives/Cooperative-İdentity>
- United Nations, Status and Role of Cooperatives in The Light of New Economic and Social Trends, 1996, ss. 2-8, <https://digitallibrary.un.org/record/221952?v=pdf> (02/01/2025).
- United Nations. (n.d.). *History of the United Nations*. United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> . Erişim Tarihi: 22.04.2025
- Uslu, F., ve Demir, E. (2023). Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 40(1), 289-299. <https://doi.org/10.32600/huefd.1184085>
- Uyanık M., (2015). *Sivil Toplum ve Sendika: Bir Hak ve Adalet Arayışı olarak Sivil İtaatsizlik*, Anadolu Sen Konfederasyonu, Ankara.
- Üçışık, F. (2013). *Sosyal Yardımlarda Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Vakıflar Bankası, (2023). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. 2023_entegre_faaliyet_raporu.pdf . Erişim Tarihi: 05.04.2025
- Vakıflar Bankası, (2024). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*. Entegre Faaliyet Raporu 2024
- Vakıflar Bankası, (t.y). *Tarihimiz*. Erişim: Tarihimiz | VakıfBank. Erişim Tarihi: 07.04.2025
- Vurucu M., Arı M. U. (2014). *A’dan Z’ye Bankacılık*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Yavuzarslan N. (2011). *Finansal İstikrar ve Zorunlu Karşılıklar*. (Uzmanlık Yeterlilik Tezi, T.C. Merkez Bankası). kapak_nursel-yavuzarslan _2_
- Yazıcı, M. (2013). *Bankacılığa Giriş*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.
- Yıldırım O. (2017). *Türk Bankacılık Sistemi* (3. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2012). Türkiye’de Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi. Toplum Ve Sosyal Hizmet, 23(2), 145-158.
- Yorgun, S. (2013). Sosyal Politika Açısından 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu. Çalışma Ve Toplum, 4(39), 357-380.
- Yuvalı, E. (2020). Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik Kavramı. *İş ve Hayat*, 6(11), 46-74.
- Yüksel, C. (2017). Vergi Tarifelerinin Matematiksel ve Grafikselsel Yorumu. Bulletin of Economic Theory and Analysis, 2(1), 1-12.
- Ziraat Bankası Sürdürülebilirlik Raporu. (2013). Tr-Ziraat.Pdf (Ziraatbank.Com.Tr) . Erişim Tarihi: 16.12.2025.
- Ziraat Bankası, (2020). *T.C. Ziraat Bankası Kredilendirme Faaliyetlerinde Çevresel ve Sosyal Etki Yönetimi Politikası*. Cevresel_ve_sosyal_etki_yonetimi_Politikasi_TR . Erişim Tarihi
- Ziraat Bankası, (2023). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. 2023_entegre_faaliyet_raporu.pdf . Erişim Tarihi: 06.04.2025
- Ziraat Bankası, (2024). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*. 2024_entegre_faaliyet_raporu.pdf . Erişim Tarihi: 12.04.2025.
- Ziraat Bankası, (t.y). Bankamız Tarihçesi. Erişim: Bir Bankadan Daha Fazlası. Erişim Tarihi: 09.04.2025.

EKLER

EK-1. Etik Komisyon Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.01.2025-318378

T.C.
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : E-11054618-302.08.01-318378
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 25.11.2024 tarih ve E.309773 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Enstitünüz Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Derya ŞAHİN, Doç.Dr. Kürşat TUTAR danışmanlığında yürüttüğü "Kamu Bankacılığının Sosyal Politika İşlevleri" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 25.12.2024 tarih ve 13 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

Etik Komisyonunca onaylanan ilgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş; karara ilişkin katılım listesi ve onaylanan çalışmalar ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.
Araştırma Kod No: 2024/481

Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK
Komisyon Başkanı

Ek:

- 1- Katılımcı Listesi
- 2- Onaylı Çalışma

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2. Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

“Kamu Bankacılığının Sosyal Politika İşlevleri” başlıklı çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen nitel araştırma için hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formu aşağıda yer almaktadır.

a. Demografik Bilgiler

KOD	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	MEDENİ HAL	GÖREV TANIMI	YÖNETİCİLİK GÖREV SÜRESİ	SEKTÖRÜNDEKİ GÖREV SÜRESİ	GÖRÜŞME SÜRESİ	GÖRÜŞME TARİHİ	GÖRÜŞME YERİ
Banka A K1	40	E	Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	10	20	40dk	17.04.2025	İşyeri
Banka A K2	38	E	Lisans	Evli	Bölüm Başkanı	1	14	50 dk	21.04.2025	İşyeri
Banka C K3	39	E	Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	4	19	55 dk	22.04.2025	İşyeri
Banka A K4	39	E	Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	4	18	40dk	24.04.2025	İşyeri
Banka C K5	45	E	Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	6	25	40 dk	29.04.2025	İşyeri
Banka A K6	40	K	Yüksek Lisans	Bekar	Bölüm Müdürü	5	20	60 dk	09.05.2025	İşyeri
Banka B K7	50	E	Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	7	25	60 dk	09.05.2025	İşyeri
Banka A K8	49	E	Yüksek Lisans	Evli	Genel Müdür Yardımcısı	3	27	60 dk	13.05.2025	İşyeri
Banka B K9	43	E	Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	3	16	50 dk	15.05.2025	İşyeri
Banka B K10	44	E	Yüksek Lisans	Evli	Bölüm Müdürü	4	15	45 dk	20.05.2025	İşyeri

b. Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

Demografik Bilgiler

Yaş					
30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55 ve üzeri
Cinsiyet					
Kadın			Erkek		
Eğitim Durumu					
Üniversite Mezunu		Yüksek Lisans Mezunu		Doktora Mezunu	
Medeni Hal					
Bekar			Evli		
Görev Tanımı					
Bölüm Müdürü		Bölüm Başkanı		Genel Müdür Yardımcısı	
Yöneticilik Görev Süresi					
0-4 yıl		5-9 yıl		10-14 yıl	
				15 yıl ve üzeri	
Finans Sektöründeki Görev Süresi					
0-4 yıl		5-9 yıl		10-14 yıl	
				15-19 yıl	
				20-24 yıl	
				25 yıl ve üzeri	

Katılım Bilgilendirme Metni

Bu araştırmaya katılım tamamen isteğe bağlı olup çalışmaya katılmaya karar verdiğiniz takdirde, dilediğiniz herhangi bir aşamada katılımınızı sonlandırma hakkına sahipsiniz. Katılımınız için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecek ve herhangi bir maddi ödeme yapılmayacaktır.

Araştırma kapsamında toplanan veriler yalnızca belirtilen "araştırma amacı" doğrultusunda kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz gizlilik esaslarına uygun şekilde korunacaktır.

Katılımınız, bu araştırmanın hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynayacaktır. Destek ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

- 1) Sosyal politika kapsamında kamu bankaları sizce gerekli midir? Neden?
- 2) Finans ve sosyal politika birleşiminde kamu bankaları bir fırsat olarak görülebilir mi? Neden?
- 3) Ülkemizde sosyal politikaların uygulanmasında kamu bankalarının aktif rol oynadığını düşünüyor musunuz? Nasıl/Ne Şekilde?

"Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır."

- 4) Kamu bankalarında sosyal politika uygulamaları nasıl bir süreçle planlanıyor ve hangi kriterler göz önünde bulunduruluyor?
- 5) Sosyal politika uygulamalarındaki önceliklerin belirlenmesinde hangi kitle/gruplar etkili oluyor?
- 6) Kurumunuzda dezavantajlı grupların hedef kitle olarak görüldüğü ürün ya da hizmetler mevcut mudur? Bunlar nelerdir? Örnek verebilir misiniz?
- 7) Kurumunuz, sosyal politikalar (örneğin, düşük gelirli ve/veya dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan bireyler için kredi programları) konusunda ne tür politikalar izliyor?
- 8) Sizce kamu bankaları ekonomik kalkınma hedeflerken aynı zamanda sosyal adaletin sağlanması konusunda da rol üstleniyor mu? Üstlendiğini düşünüyorsanız bunu sizce nasıl gerçekleştiriyor?
- 9) Kurumunuzda yürütülen sosyal politikaların finansal kapsayıcılığı artırdığını düşünüyor musunuz?
- 10) Kamu bankalarının olmadığı bir piyasa düşündüğümüzde piyasanın yalnızca özel bankalara bırakılması toplumdaki dezavantajlı bireyleri nasıl etkilerdi? Bu durumun sosyal adalet/fırsat eşitliği duygusuna ne tür etkisinin olacağını düşünüyorsunuz?
- 11) Sosyal politikaların bankanın itibarı, müşteri ilişkileri veya sosyal sorumluluk anlayışı üzerindeki rolü nedir?
- 12) Kamu bankacılığında kapsayıcı sosyal politikanın geliştirilmesi için ne tür yeniliklere veya yeni yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu düşünüyorsunuz?

an
ETİ

"Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

SOYAD, Ad : ŞAHİN, Derya

ORCID : 0009-0005-0263-3180

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet
Lise	Necla Kızılbağ Anadolu Lisesi	2015
Lisans	Çankaya Üniversitesi/İktisat	2021
Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi /Bankacılık	2024

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2023 – Devam Ediyor	T.C. Ziraat Bankası	Uzman Yardımcısı

Yabancı Dil

İngilizce

